

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kristýna Šlitrová

Stížnost v trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Andrea Beranová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 18.06.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 208.829 znaků včetně mezer.

.....

Kristýna Šlitrová

V Praze dne 18.06.2024

Poděkování

Tímto bych chtěla upřímně poděkovat všem, kteří pro mě na dosavadní cestě osobním i studijním životem byli oporou a vzorem. Nesmírně si vážím času, který jste mi věnovali i názorů, které jste se mnou sdíleli.

Obsah

ÚVOD	1
1. STRUČNÝ PŘEHLED PRÁVNÍ ÚPRAVY STÍŽNOSTI V TRESTNÍM ŘÍZENÍ PO ROCE 1873	4
2. PRÁVO NA OPRAVNÝ PROSTŘEDEK V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	10
2.1. VÝJIMKY Z PRÁVA NA DVOUINSTANČNOST ŘÍZENÍ	15
3. CHARAKTERISTIKA STÍŽNOSTI JAKO ŘÁDNÉHO OPRAVNÉHO PROSTŘEDKU	19
4. USNESENÍ NAPADNUTELNÁ STÍŽNOSTÍ	27
4.1. PROBLEMATIKA USNESENÍ, KTERÁ NEPODLÉHAJÍ STÍŽNOSTNÍMU ŘÍZENÍ	28
4.1.1. <i>Nemeritorní rozhodnutí soudu druhého stupně</i>	28
4.1.2. <i>Usnesení Nejvyššího soudu</i>	29
4.1.3. <i>Propuštění ze zadržení</i>	33
4.2. PŘEZKOUMATELNOST USNESENÍ SOUVISEJÍCÍCH S NOVELOU ZÁKONA Č. 333/2020 SB.	34
4.2.1. <i>Dohoda o prohlášení viny a sjednání trestu</i>	34
4.2.2. <i>Prohlášení viny</i>	35
4.2.3. <i>Nesporné skutečnosti</i>	37
4.3. USNESENÍ O ZAHÁJENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ <i>DE LEGE FERENDA</i>	39
5. OPRAVNĚNÉ OSOBY, POUČOVACÍ POVINNOST	41
5.1. OSOBA, JÍŽ SE USNESENÍ PŘÍMO DOTÝKÁ	41
5.1.1. <i>Postavení poškozeného</i>	43
5.2. OSOBA, KTERÁ K USNESENÍ DALA PODNĚT SVÝM NÁVRHEM	45
5.3. STÁTNÍ ZÁSTUPCE	46
5.4. JINÉ OSOBY S OBHAJOVACÍMI PRÁVY	47
5.5. VZDÁNÍ SE PRÁVA STÍŽNOSTI A USNESENÍ BEZ ODŮVODNĚNÍ	47
5.6. POUČOVACÍ POVINNOST	49
6. LHŮTA K PODÁNÍ A FORMÁLNÍ NÁLEŽITOSTI	51
6.1. BLANKETNÍ STÍŽNOST	52
6.2. OKAMŽIK OZNÁMENÍ USNESENÍ DLE VÝKLADU ÚSTAVNÍHO SOUDU	55
6.3. STÍŽNOSTNÍ DŮVODY	58
6.3.1. <i>Koncentrace v trestním řízení</i>	60
7. ŘÍZENÍ O STÍŽNOSTI	64
7.1. AUTOREMEDURA	67
7.2. PŘÍSLUŠNOST VE VĚCECH DLE § 146A TR. ŘÁDU	69
7.3. ŘÍZENÍ O STÍŽNOSTI PŘED ORGÁNEM DRUHÉHO STUPNĚ	71
7.4. ZPŮSOBY ROZHODNUTÍ O STÍŽNOSTI.....	74
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	82
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	87
SEZNAM POUŽITÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	89
SEZNAM POUŽITÉ JUDIKATURY	90
ABSTRAKT	93
ABSTRACT	94

Úvod

Stížnost je řádným opravným prostředkem proti usnesením vydávaným ve všech fázích trestního řízení – přípravného, soudního i vykonávacího. Vzhledem ke své téměř univerzální uplatnitelnosti je znalost její zákonné i judikaturní úpravy nezbytnou podmínkou řádné činnosti orgánů činných v trestním řízení i obhajoby.

Tento opravný prostředek i přes svou nenahraditelnou roli při revizi vad právních, skutkových i procesních však dle dohledatelných zdrojů nebývá oblíbeným tématem ke zpracování. Domnívám se, že je tomu tak z důvodu, že byť v trestním řádu hlava sedmá obsahuje pouhých jedenáct ustanovení, předmět stížnosti je natolik široký, že při jeho zpracování nelze opomenout ani otázku oznamování usnesení, vazebního řízení, konsensuálních způsobů řešení věcí či postavení poškozeného. Pokusím se zdůraznit pouze to nejpodstatnější z nich, ale přesto poskytnout dostatečný kontext přezkumu rozhodnutí nezávislým a nestranným orgánem.

Zaměřím se na výklad zákonné úpravy včetně současné, ale i již překonané judikatury Ústavního a Nejvyššího soudu, neboť právě ta je v případě tohoto řádného opravného prostředku základním pramenem pro překlenování mnohých mezer trestního řádu. Jelikož jsem se sama s problematikou stížnosti měla možnost setkat z pohledu obhajoby, soudu prvního i druhého stupně, jakož okrajově i státního zastupitelství, dovolím si průběžně vyjadřovat svůj názor založený těmito zkušenostmi, přestože s ním může čtenář polemizovat.

Vzhledem k velmi aktuálně diskutované otázce rekonstrukce bude podstatnou částí i rozbor navrhovaných změn. Přestože úprava řízení o stížnosti alespoň na první pohled nezaznamenává ve zveřejněném znění nového trestního řádu¹ toliko zásadních změn jako třeba odvolání,² veškeré předvídané novelizace či podněty k dalšímu zamyšlení podrobně rozvedu napříč jednotlivými kapitolami, aby bylo možné snadněji zohlednit jejich klady a zápory.

¹ Navrhovaný trestní řád k datu 14.10.2022 dohledatelný zde: Rekonstrukce trestního práva procesního - Ministerstvo spravedlnosti České republiky - Portál justice. In: *Ministerstvo spravedlnosti České republiky* [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekonstrukce-trestniho-prava-procesniho>

² ŘÍHA, Jiří. Odvolání a jeho koncepce v návrhu trestního řádu. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 99–114. ISSN 2336-6478. DOI: 10.14712/23366478.2023.30.

Cílem této práce je kriticky zhodnotit současnou právní úpravu stížnosti v trestním řízení, poukázat na její nedostatky a navrhnout jejich nápravu, a to jak při zohlednění judikatury, tak důvodové zprávy k zamýšlené rekodifikaci.³

Za tím účelem nejprve stručně nastíním historický vývoj tohoto v našem právu nejstabilnějšího opravného prostředku, kdy následně již v podrobnějším rozsahu rozvedu, na základě jakých pramenů se lze dovolávat dvouinstančního řízení, jakož i v jakém ohledu mezinárodní úprava ovlivňuje vnitrostátní přístup k přezkumu rozhodnutí v trestních věcech. Přestože tyto dvě kapitoly budou převážně deskriptivního charakteru, jejich záměrem je založit argumentační pole pro posouzení, zda připravovaná rekodifikace trestního řádu koncepčně navazuje na dosavadní právní vývoj a odpovídá mezinárodním požadavkům.

Třetí kapitola má za účel představit nejzásadnější hlediska přípustnosti stížnosti, účinky jejího podání, specifické principy, jimiž se řízení a rozhodování o ní řídí – ať už se jedná o rozsah či povinnosti stížnostního orgánu. Na závěr se okrajově zmíním o povaze tohoto opravného prostředku z hlediska advokátního tarifu a odškodnění za nezákonné trestní stíhání.

Detailní rozbor podmínek přezkumu konkrétních usnesení rozvedu ve čtvrté části práce. Zamyslím se nad důvody dlouhodobě existující nepřípustnosti přezkumu usnesení Nejvyššího soudu a konfrontuji je s polskou úpravou. Dále budu věnovat prostor problematice opravných prostředků souvisejících s aplikací konsensuálních způsobů řešení věci a avizovanému zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání.

Po obecném představení základních okruhů subjektů oprávněných podat stížnost nastíním obtíže orgánů činných v trestním řízení při posuzování dotčení osob usnesením ve smyslu § 142 odst. 1 tr. řádu a blíže rozvedu otázky spojené s právy poškozeného včetně dopadů nálezu Ústavního soudu k navrácení lhůty. Vyjádřím se k aktuální podobě poučovací povinnosti osob, jakož i dopadům nesprávného či absentujícího poučení.

Stejně podstatnou část práce bude tvořit kapitola šestá zaměřená na oznamování usnesení, neboť jeho formy mají zásadní vliv na počátek běhu lhůty. Po přečtení by mělo být čtenáři zřejmější, proč mezi právníky převládá v této otázce tolik nejasností a zda můžeme doufat v nápravu v novém trestním řádu. Poukážu na blanketní stížnosti a na zamýšlené zavedení koncentrace v řízení o opravných prostředcích.

³ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu se nenachází na oficiálních stránkách Ministerstva spravedlnosti, nýbrž je k dohledání: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrky.cz/>

V poslední kapitole dedukované rozhodování o stížnosti podrobněji pohovořím o vyloučení státního zástupce, který k napadenému usnesení vyslovil souhlas nebo udělil pokyn, po představení nedostatků aktuální úpravy autoremedury poukážu na novelizaci přezkumu usnesení dle § 146a tr. řádu a práci uzavřu stručnějším shrnutím formy a způsobu rozhodování nadřízeného orgánu.

1. Stručný přehled právní úpravy stížnosti v trestním řízení po roce 1873

Právo na opravný prostředek v trestním řízení bylo obviněnému poskytováno již za doby Rakouska-Uherska, kdy za zásadní lze považovat zákon č. 119/1873 Ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.⁴ Na základě § 113 bylo možné podat stížnost proti veškerým opatřením nebo průtahům vyšetřujícího soudce. Stížnost bylo třeba adresovat do 3 dnů, odkladný účinek měla jen tam, kde byl výslovně v zákoně přiznán a usnášela se o ní v neveřejném zasedání poradní komora, jejíž rozhodnutí mohlo být zejména v případě zásahů do osobní svobody obviněného přezkoumáno u sborového soudu. Již tehdy platil princip zákazu *reformationis in peius* (§ 114), zamezující soudu uložit přísnější trest, než jaký byl obviněnému uložen v napadeném rozhodnutí, jestliže byl opravný prostředek podán pouze v jeho prospěch.

V kapitole XVIII. v hlavě II. nazvané „*O prostředcích opravných*“ bylo v případě řádných opravných prostředků proti rozhodnutím soudu učiněných v přelíčení rozlišováno mezi zmateční stížností, směřující proti porušení hmotného nebo procesního práva⁵ a odvoláním, určeným pouze na přezkum výroku o trestu nebo náhradě škody. Proti pravomocnému rozhodnutí byl přípustný návrh na obnovu řízení a též zmateční stížnost pro zachování zákona,⁶ o níž rozhodoval sbor jedenácti soudců a která pro obviněného mimo vynesení nezávazného akademického nálezu mohla mít účinky pouze v jeho prospěch, a to příkázáním k propuštění z výkonu trestu, nebo snížením jeho výměry.

Zmateční stížnost mohly podat ve prospěch obžalovaného i osoby jemu blízké (§ 282). V prvních třech dnech bylo soud třeba vyrozumět o podané stížnosti, čímž byl automaticky uplatněn suspenzivní účinek, nicméně odůvodnění stížnosti nebylo vyžadováno. Pokud jej stěžovatel⁷ zamýšlel doplnit, mohl tak učinit ve lhůtě 8 dnů od oznámení napadeného rozhodnutí (§ 284). O takto podané stížnosti byl vyrozuměn „odpůrce“ (tj. druhá strana řízení), kterému běžela lhůta 8 dnů na vyjádření (§ 285). Spis byl zaslán zrušovacímu soudu, jež rozhodl o nedůvodnosti nebo opožděnosti stížnosti v neveřejném zasedání, ovšem za účasti generálního prokurátora, který

⁴ Jestliže u ustanovení v této kapitole neuvádím zkratku tr. řád, odkazuji se na tehdejší znění popisovaného právního předpisu.

⁵ Konkrétní důvody byly taxativně vypočteny v § 281. Jako příklad lze uvést nesprávnou věcnou příslušnost soudu, obsazení soudu, porušení nejzásadnějších ustanovení trestního procesu, na nichž bylo nutné trvat, nesrozumitelnost rozhodnutí, vnitřní rozpornost, absence odůvodnění či překročení žalobního návrhu.

⁶ Pro zájemce si dovoluji pouze blíže odkázat na tehdejší § 292.

⁷ Tehdy označován za tzv. stížnostvedoucího.

se k věci mohl vyjádřit.⁸ Pokud bylo třeba provést dokazování, nařídil veřejné projednání, kdy účast obžalovaného a soukromého žalobce byla fakultativní. Jestliže by nevyužili svého práva účastnit se, byla by pouze přečtena jejich písemná podání.

S výjimkou možného uložení pokuty deseti až sto zlatých za neopodstatněnou nebo zcela obstrukční stížnost (§ 288) je tak průběh stížnostního řízení v základních rysech srovnatelný se současným trestním řádem. V nastíněném rozsahu by ho bylo možné považovat dokonce i za příznivější. Přípustnost, účinek, lhůta, okruh oprávněných osob (vyjma pominutí soukromého žalobce), zákaz rozhodnout o věci orgánem prvního stupně stejně jako povinnost uplatnit okolnosti svědčící i ve prospěch některému spoluobviněnému jako kdyby sám stížnost podal (tehdejší § 290 upravující *beneficium cohaesionis*) byly shodné. Rozdílně se však uplatňovalo pravidlo zákazu *reformationis in peius*. Zatímco soud nebyl oprávněn uložit stěžovateli přísnější trest, jestliže opravné řízení bylo vedeno čistě v jeho prospěch, dnes není k jeho tíži oprávněn změnit usnesení ani jakkoliv jinak.

Na základě zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční normy) došlo k převzetí původního právního řádu včetně trestních kodexů. Za účelem sjednocení všech tří právních úprav (rakouského trestního řádu z roku 1873 pro české země, uherského trestního řádu z roku 1896 pro Slovensko a Podkarpatskou Rus a německého trestního řádu pro Hlučínsko) probíhaly snahy o plošnou rekodifikaci.⁹ Za dobu První republiky se je však Ministerstvu pro sjednocení zákonů a organizace správy nepodařilo zhmotnit, a proto i stížnostní řízení zůstalo nezměněno.

Po skončení druhé světové války Národní shromáždění ratifikovalo ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 03.08.1944 č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, kterým se dle čl. 1 navázalo na právní stav před datem podepsání Mnichovské dohody. Veškeré předpisy z doby nesvobody byly prohlášeny za neúčinné s výjimkou přechodného uplatňování těch, které neodporovaly zásadám československé ústavy. Výslovně však bylo dle čl. 2 odst. 1 *in fine* vyloučeno užívání jakýchkoliv předpisů trestního práva a soudního řízení trestního. Doba okupace tedy na úpravu opravných prostředků neměla žádný přímý vliv.

⁸ Výhradu této úpravy lze nepochybně shledat právě v nerovnosti procesních práv stran. Z dnešního hlediska by účast státního zástupce při zasedání, které je i dle zákona označeno za neveřejné znamenala nepřípustné ovlivňování soudu. Naopak lze ocenit právo repliky, které je v § 146 odst. 2 písm. d) tr. řádu dosud realizováno pouze na uvážení soudu a znovu jej i se shodnou lhůtou k vyjádření zamýšlí zavést předložená rekodifikace.

⁹ KOHOUT, Martin. Recepce rakousko-uherského tiskového práva a snahy o jeho novelizaci v období tzv. první republiky. *Časopis pro právní teorii a praxi*. 2009, roč. II., č. 3.

Až do dne 01.08.1950 tedy zůstal účinný tzv. Glaserův trestní řád z roku 1873, který byl nahrazen zákonem č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním. Stížnostní řízení mělo v § 31-38 strukturu velmi obdobnou té dnešní včetně možného uplatnění autoremedury. Vzhledem ke konání vyšetřování prokurátorem (§ 77) však byla přípustnost stížnosti omezena pouze na usnesení státní a okresní prokuratury a státních a okresních soudů, jestliže to zákon výslovně připouští.¹⁰ Domnívám se, že *a contrario* by tedy nebylo možné brojit proti usnesením vydaným policejním orgánem, tehdy nazývaným orgánům národní bezpečnosti (§ 76 odst. 1), a to ani jestliže byly na základě § 84 odst. 2 pověřeny k vykonávání vyšetřovacích úkonů.

Úprava přípustnosti stížnosti byla poměrně nejednotná, nebylo tak možné např. brojit proti usnesení prokurátora o přerušení trestního stíhání (§ 88), naopak proti stejnému rozhodnutí soudu ji prokurátor podat mohl, neměla však odkladný účinek (§ 165 odst. 3). Nehledě na vydávající orgán nebylo možné opravný prostředek podat proti usnesení o zastavení trestní stíhání (§ 89, § 166), naopak proti rozhodnutí prokurátora o vazbě (§ 105), usnesení soudu o ochranném léčení (§ 200 odst. 4) a o zabrání věci (§ 201 odst. 2) ano.

Přezkumným orgánem vůči státnímu prokurátorovi a státnímu soudu byl generální prokurátor, resp. nejvyšší soud. Ve vztahu k okresním orgánům byla dána příslušnost krajského prokurátora a krajského soudu (§ 36). Orgán prvního stupně, proti jehož usnesení stížnost směřovala, mohl opravnému prostředku sám vyhovět, jestliže taková změna nebyla v neprospěch jiné osoby než stěžovatele (§ 35 odst. 1). Oprávněnou osobou byla pouze osoba, jíž se usnesení přímo dotýkalo a prokurátor. Platilo, že lhůta k podání stížnosti i k odvolání (§ 33, § 175 odst. 1) je pouze třídní. Odvolání upravené v § 172 an. nově sloužilo jako univerzální opravný prostředek proti všem rozsudkům, neboť v sobě zahrnovalo odvolání ve smyslu staré úpravy ale i zmateční stížnosti. Nadále tedy již nebylo směřovatelné, jaké výroky rozhodnutí soudu jsou napadány, či jakými důvody je opravný prostředek podepřen.

Z uvedeného lze vyvodit, že stížnost podaná dle zákona č. 87/1950 neměla zdaleka tak širokou působnost jako dnes, avšak na rozdíl od zákona z roku 1873 se zásada zákazu *reformationis in peius* vztahovala nejen na znemožnění zhoršit uložený trest, ale též na rozhodnutí

¹⁰ Dle § 13 byla příslušnost státního prokurátora a tím i na základě § 20 odst. 1 státního soudu vázána na trestné činy podle hlavy první trestního zákona (86/1950 Sb.), tj. trestné činy proti republice, umožňující uložení trestu smrti, odnětí svobody na doživotí, nebo trestných činů s dolní hranicí trestu odnětí svobody nejméně deset let. Fakultativně dle uvážení prokurátora tomu mohlo být též o trestných činech z této hlavy, jestliže byly spáchány širší formou účastenství, tj. nepřekažením, neoznámením, nadřizováním, spolčením a podněcováním k nim. Dále mu náleželo stíhat všechny delikty spáchané příslušníky Sboru národní bezpečnosti. Zbytková působnost byla dle § 14 svěřena okresním prokurátorům.

jako celek, přičemž v této podobě je účinná i nyní.¹¹ Chybou zákonodárce nebyla výslovně zakotvená podmínka přípustnosti stížnosti jen proti usnesením vydaným v prvním stupni.

Na dobu pěti let byl účinný trestní řád vyhlášený zákonem č. 54/1956 Sb., který navázal na předchozí úpravu. Jeho dikce je v části stížnosti až na drobné výjimky obdobná dnešním procesním předpisům. Na rozdíl od předchozí úpravy již i s ohledem na změny ve vedení přípravného řízení policejním orgánem, a nikoliv prokurátorem, byla zavedena přípustnost stížnosti proti všem usnesením vyšetřovacího orgánu, zatímco ve vztahu k usnesením prokurátora a soudu došlo k omezení pouze na rozhodnutí učiněná v prvním stupni. Proti usnesení generálního prokurátora stížnost přípustná nebyla nikdy (§ 159).

V rámci okruhu oprávněných osob nově došlo k rozšíření i o osobu, která k usnesení dala svým návrhem podnět (§ 165 odst. 1) a autoremedurou již nebylo přípustné změnit usnesení ani v neprospěch stěžovatele (§ 159 odst. 1, 2). Rovněž byla výslovně zakotvena zásada zákazu *reformationis in peius* (§161 odst. 1) a zásada *beneficium cohaesionis* (§ 161 ods. 2). Důvody pro zamítnutí stížnosti byly oproti úpravě z roku 1950 rozšířeny v § 162 odst. 1 písm. a) o nepřípustnost, zatímco se přezkumnému orgánu umožnilo rozhodnutí omezit pouze na konkrétní část vadného usnesení (§ 163 odst. 2). I přes zdánlivě rozsáhlé zajištění práv obviněných byly však tyto základní principy v praxi nerealizovatelné.

Až do dnešního dne účinný zákon č. 141/1961 Sb. byl tvořen zejména s cílem zamezit opakování justičních zločinů 50. let opakování a činil tak rovněž zvýšením podílu veřejnosti na řízení.¹² Pokud porovnáme úpravu účinnou dne 01.01.1962 se zákonem z roku 1950, došlo v § 141 odst. 2 tr. řádu o rozšíření okruhu stížností nenapadnutelných usnesení o rozhodnutí Nejvyššího soudu.

V případě oprávněných osob bylo blíže konkretizováno, že opravný prostředek nepřísluší všem osobám, které k usnesení daly podnět, nýbrž pouze těm, které k tomuto návrhu zákon opravňuje (§ 142 odst. 1 tr. řádu). Pokud byla stížnost podána ve prospěch obviněného prokurátorem, a došlo-li k jejímu zpětvzetí, počala obviněnému běžet nová lhůta k podání stížnosti (§ 144 odst. 3 tr. řádu). V neposlední řadě se zásada zamezující zhoršení postavení obviněného měla dle § 150 odst. 3 tr. řádu přiměřeně uplatnit i vůči orgánu, jemuž byla věc přikázána k projednání.

¹¹ VOČKA, Vladimír. Problematika právní úpravy a trestněprocesní praxe principu zákazu reformace in peius. *Trestněprávní revue*. roč. 2007, č. 7.

¹² KUKLÍK, Jan, ed. *Dějiny československého práva: 1945 - 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 259.

Významnější změny zaznamenal způsob rozhodnutí nadřízeného orgánu. Nově bylo možné orgánu, proti jehož rozhodnutí stížnost směřovala uložit, aby doplnil absentující či neúplný výrok. Stejně tak je i do dnešní doby na úvaze soudu, zda věc přikáže k projednání jiným senátem či dokonce zcela jiným soudem při zachování věcné příslušnosti.

Přestože se k dnešnímu dni k trestnímu řádu váže již 113 novelizací, úprava stížnosti a stížnostního řízení seznala za dobu 50 let pouze pár změn. Nejvýznamnější z těchto úprav provedená novelou zákona č. 149/1969 Sb. účinnou od 01.01.1970 se vztahuje k usnesením vyjmenovaných v § 146a tr. řádu, které společně s autoremedurou představují výjimku z devolutivního účinku.

O stížnostech proti usnesením prokurátora a vyšetřovatele v otázkách vazby, pozorování ve zdravotním ústavu a zajištění majetku obviněného byl vzhledem k šíří zásahu do základních práv příslušný soud, a nikoliv dozorcující či nadřízený státní zástupce. Toto ustanovení se měnilo celkem šestnáctkrát, kdy od 01.07.1990 byl jeho okruh rozšířen o nezbytná omezení nahrazující vazbu u osoby ve výkonu trestu odnětí svobody (§74a tr. řádu), aby se vzápětí od 01.01.1992 uplatnilo pouze v případě různých forem zajištění majetku. K další úpravě došlo až po deseti letech tzv. velkou novelou,¹³ kdy do § 146a odst. 1 písm. a) tr. řádu bylo navraceno rozhodování o stížnosti proti trvání vazby.

Přístup k soudu v rámci ochrany práv byl od 01.10.2005 dále rozšířen o rozhodování o pořádkové pokutě, od začátku roku 2009 o zničení nebezpečné věci, která nemůže být vrácena podle § 81b odst. 1 tr. řádu, od 01.01.2011 o usnesení o zákazu vycestování do zahraničí a od 01.08.2013 též o všech předběžných opatřeních. Poslední novelizace ustanovení § 146a tr. řádu byla spjata s nově zavedeným § 159c tr. řádu umožňujícím dočasné odložení trestního stíhání u korupčních trestných činů. Pokud státní zástupce neshledá splnění podmínek pro uplatnění tohoto institutu, je možné se stížností obrátit na soud.

I v těch případech, kdy bylo rozhodnutí o shora vyjmenovaných otázkách učiněno nejvyšším státním zástupcem, bylo od 01.07.1990 na základě § 141 odst. 3 tr. řádu nově možné podat stížnosti k Nejvyššímu soudu.

Jelikož je stížností možné napadat pouze ta usnesení státního zástupce a soudu, u nichž je to výslovně uvedeno (§ 141 odst. 2 tr. řádu), měla význam i již jednou zmíněná velká novela z roku

¹³ Tj. novela tr. řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb.

2001, kterou došlo ke značnému rozšíření práva poškozeného podat řádný opravný prostředek i proti některým meritorním usnesením.¹⁴

Vyjma změn čistě formálních, jako např. užívání pojmu státní zástupce namísto prokurátora lze dospět k závěru, že současná úprava je shodná s řízením o stížnosti v roce 1956, pouze dochází k postupnému rozšiřování usnesení, proti nimž je stížnost přípustná, jakož i osob, které jsou považovány za oprávněné. K jakým konkrétním posunům ve výkladu zákonných ustanovení došlo a v jakém směru se k tomu vyjadřuje rekodifikace, je rozvedeno v částech práce níže.

¹⁴ Práva poškozeného ve stížnostním řízení blíže rozvádím v kapitole č. 5.1.1. Lze se však již zde odkázat na článek: PETŘÍČEK, Libor. K postavení poškozeného v trestním řízení. In: *EPRAVO.CZ* [online]. 15. 3. 2002 [cit. 22.03.2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-rozeni-22115.html>

2. Právo na opravný prostředek v trestním řízení

Právo na opravný prostředek v trestních věcech bychom nenalezli ani v trestním řádu, ani v ústavním pořádku. Čl. 36 odst. 1 Listiny sice garantuje soudní ochranu u nezávislého a nestranného soudu pro všechny druhy řízení, nicméně neposkytuje jakékoliv záruky proti chybovosti jednoinstančního rozhodování. Logickým krokem by bylo vzhledem k vázanosti České republiky mezinárodními smlouvami (čl. 10 Ústavy) hledat oporu v EÚLP. Ani v jejím ustanovení čl. 6 však není toto právo překvapivě nad rámec obecného práva na spravedlivý proces zakotveno.

Klíčovou roli je proto nutné přiznat čl. 14 odst. 5 Paktu o občanských a politických právech, dle něhož: „*Každý, komu bylo dokázáno, že se dopustil trestného činu, má právo, aby důkazy a rozsudek byly přezkoumány vyšším soudem.*“ Přestože se již na základě tohoto pramene může jednotlivec při splnění vnitrostátních podmínek domáhat v něm garantovaných práv, vzhledem k doporučením výboru expertů učinila Rada Evropy po roce 1966 kroky k implementování co nejvíce hmotněprávních ustanovení přímo do EÚLP, aby jí byla zajišťována přinejmenším shodná úroveň ochrany.¹⁵

Opravného prostředku v trestních věcech se v rámci českých zemí lze po státu přímo domáhat díky Protokolu č. 7 k EÚLP, který vstoupil v platnost 01.06.1992 a v účinnost společně se vznikem samostatné České republiky dne 01.01.1993. Jeho čl. 2, zní následovně:

Odst. 1) Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně; výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.

Odst. 2) Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případě méně závažných trestných činů, které jako takové kvalifikuje zákon, nebo jestliže byla příslušná osoba souzena v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byla uznána vinnou a odsouzena na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku.

Ačkoliv je tento článek nazýván jako „*právo na odvolání v trestních věcech*“, jedná se o příliš restriktivní způsob překladu „*right of appeal in criminal matters*“, kdy vhodnější by i s ohledem na francouzskou terminologii „*droit à un double degré de juridiction en matière pénale*“ bylo dle mého názoru obecně „*právo na přezkum v trestních věcech*“. Je však postaveno nájisto, že principy spojené s čl. 2 Protokolu č. 7 se neuplatní pouze na odvolání ve smyslu § 245

¹⁵ ZÁHORA, Jozef. Právo na odvolanie v trestných veciach ako základné ľudské právo. In: GRIVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 38.

an. tr. řádu, nýbrž na všechny opravné prostředky v trestním právu, nehledě na zákonodárcem zvolené označení.¹⁶

Je rovněž nutné zohlednit, že při výkladu k čl. 6 EÚLP nepovažuje ESLP za „*trestní věc*“ pouze činy zákonodárcem označené výslovně za trestné dle trestních zákonů, nýbrž materiálně jim odpovídající jednání dle tzv. Engelovských kritérií. Na jejich základě je pro relevantní posouzení nutné zohlednit právní kvalifikaci skutku dle vnitrostátního práva (tedy formální stránku), povahu deliktu (stránku materiální), jakož i maximální možnou sankci.¹⁷

Takto se např. v rozhodnutí Saquetti¹⁸ stěžovatel, jemuž byla v celním řízení uložena pokuta ve výši 153.800 euro, obrátil nejprve s žalobou na správní soud, který ji pro nedůvodnost zamítl a poučil ho o nepřípustnosti kasační stížnosti kvůli příliš nízké domnělé škodě. S výhradou neuspěl ani u španělského ústavního soudu, neboť právo na dvojinstančnost rozhodování není ve správním řízení dle žádných předpisů zakotveno. ESLP k tomuto v rozporu s názorem španělského ústavního soudu uvedl, že navzdory označení jednání pouze jako přestupku jde s ohledem na obecnou působnost normy a výši pokuty vypočitatelnou až na trojnásobek nedeklarované částky povahově o trestný čin. Přestože pachateli nehrozí trest odnětí svobody, je sankce za v daném případě pouhé nedbalostní opomenutí natolik přísná, že nelze ani aplikovat výjimku z práva na odvolání dle čl. 2 odst. 2 protokolu č. 7 k EÚLP pro tzv. méně závažné činy. Samotné projednání věci správním soudem v prvním stupni tedy nemůže být považováno za realizování přezkumu a stěžovatel byl proto zkrácen na svých právech.

Takto zvolený přístup, který rozlišuje závažnost deliktu podle subjektivního vnímání sankce pachatelem však podle disentančního stanoviska může vést k nepřezkoumatelnosti rozhodnutí o přípustnosti opravného prostředku, neboť není vystaveno na objektivních skutečnostech, a tedy není transparentní. Jeho autoři proto navrhuji, aby relevantní nebyl trest uložený v konkrétní věci, jehož závažnost každý soudce může vnímat odlišně, nýbrž ze zákona obecně hrozící nejpřísnější sankce.

Další oblast judikatury ESLP se vztahuje k výkladu „*rozhodnutí soudu*“. Přestože z čl. 40 odst. 1 Listiny výslovně vyplývá, že o vině a trestu za trestné činy rozhoduje jedině soud, nedomnívám se, že by pro české poměry bylo nerelevantní zabývat se dopady použití tohoto obratu

¹⁶ KMEC, Jiří. Kapitola XXXIII: Právo na odvolání v trestních věcech (čl. 2 Protokolu č. 7). KMEC, Jiří, KOSARĚ, David, KRATOCHVÍL Jan, BOBEK Michal. *Evropská úmluva o lidských právech*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1398.

¹⁷ Rozsudek ESLP ze dne 08.06.1976 Engel a ostatní proti Nizozemsku, č. 5100/71

¹⁸ Rozsudek ESLP ze dne 30.06.2020 Saquett Inglesias proti Španělsku, č. 50514/13

v čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k EÚLP,¹⁹ a to i s ohledem na shora nastíněnou aplikovatelnost práva na odvolání v některých správních řízeních.²⁰

V EÚLP není jednoznačně zakotveno, zda musí být obviněnému umožněno trvat na přezkumu z hlediska pochybení skutkových či pouze právních. Je proto na jednotlivých státech, aby na základě zmocňovací věty v čl. 2 odst. 1 Protokolu specifika upravily, kdy není vyloučena ani možnost diskrečního oprávnění nadřízeného orgánu odmítnout se konkrétními námitkami stěžovatele zabývat.²¹

Česká republika zcela nad rámec mezinárodních povinností obviněným přiznává právo na opravný prostředek nejen proti rozhodnutím shledávajícím vinu nebo stanovujícím trest, ale též proti zprošťujícím rozsudkům a všem usnesením soudu, jestliže jsou vydána v prvním stupni a jestliže jimi lze dosáhnout lepšího postavení. Namísto zastavení trestního stíhání pro neprokázání, že skutek spáchal obviněný, se tak lze stížností domáhat vydání usnesení podle § 172 odst. 1 písm. a) tr. řádu, kdy k obtížím s touto úpravou spojeným se vyjádřím v kapitole o poučovací povinnosti.

Naopak ESLP je České republice vytýkána úprava současného kárného řízení dle zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů. Přestože se dle § 25 tohoto zákona podpůrně uplatní ustanovení trestního řádu, veškeré ústavní stížnosti, které spороvaly jednoinstančnost rozhodování zvláštního senátu Nejvyššího správního soudu právě s odkazem na trestněprávní povahu ukládaných kárných postihů, byly z důvodu nesplnění Engelovských kritérií odmítnuty či zamítnuty.²²

Ve vztahu k medializovanému případu soudního exekutora JUDr. Jana Grosama ESLP konstatoval, že argumentace Ústavního soudu je správná. Nejedná se o řízení „ve věcech trestních“ jak jej má na mysli čl. 2 Protokolu č. 7 k EÚLP, neboť v něm nejsou zapojeny orgány činné v trestním řízení, má relativně úzce vymezenou osobní působnost a je vedeno za

¹⁹ Ustanovení čl. 40 odst. 1 Listiny mimo jiné činilo určité potíže při aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání, jestliže mělo být spojeno se závazkem obviněného dle § 307 odst. 2 tr. řádu. Zdržení se určité činnosti nemohlo být právě s odkazem na ústavní zakotvení označeno jako trest, neboť takový druh usnesení by pak i v přípravném řízení musel vydávat vždy soud a nikoliv státní zástupce.

²⁰ Jako příklad konstantnosti rozhodovací praxe lze poukázat i na rozsudek ESLP ze dne 30.11.2006 Grecu proti Rumunsku č. 75101/01, v němž bylo shrnuto, že orgány podřízené ministerstvům nelze považovat za nezávislé ve smyslu práva dle čl. 6 EÚLP, a proto nehledě na vzájemnou strukturu jejich přezkumu nedochází k naplnění práva na odvolání.

²¹ Kapitola XXXIII: Právo na odvolání v trestních věcech (čl. 2 Protokolu č. 7). In: KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1400.

²² Např. nálezy ze dne 24.06.2014 sp. zn. I. ÚS 12/14; ze dne 10.12.2013 sp. zn. I. ÚS 1807/13; ze dne 29.09.2010 sp. zn. Pl. ÚS 33/09

účelem zajištění důvěry veřejnosti v justici, nikoliv z důvodu sankčního. Aplikovatelnost trestního řádu ani hrozící pokuta až do výše stonásobku minimální měsíční mzdy, nejsou tedy v tomto ohledu relevantní.²³

Stížnosti JUDr. Grosama však přesto bylo vyhověno. Za relevantní soud označil čtyři kritéria: a) způsob ustanovování členů kárného orgánu, b) délku jejich mandátu, c) neexistenci záruk proti vnějším tlakům a d) celkovou absenci dojmu nezávislosti. Jelikož byl seznam přisedících, z nichž se losují členové kárného senátu tvořen netransparentním způsobem,²⁴ soudní exekutoři i státní zástupci nejsou nezávislí na moci výkonné moci a exekutoři si jsou navíc navzájem přímými obchodními konkurenty, nejedná se o nezávislý orgán způsobilý odolávat vnějším tlakům, a tedy o soud. Porušeno proto nebylo právo na odvolání ve věcech trestních, nýbrž právo na přístup k nezávislému a nestrannému soudu dle čl. 6 odst. 1 EÚLP, ačkoliv tato problematika nebyla stěžovatelem nikterak napadána v tuzemském řízení, a dokonce ani v řízení před ESLP.

ESLP se v této souvislosti výslovně zabýval i otázkou, zda by mohl být český Ústavní soud považován jako přezkumný orgán ve smyslu čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k EÚLP. Z vlastní judikatury Ústavního soudu i z jeho oficiálních stránek²⁵ však nesporně vyplynulo, že vyjma specifických případů politických stran a komunálních ústavních stížností neslouží k posuzování zákonnosti a nenáleží mu napravovat běžná pochybení obecných soudů. Pouhé rozhodování o slučitelnosti rozhodnutí či zásahu orgánů veřejné moci se základními právy není činností, na základě níž by jej bylo možné pokládat za odvolací orgán.

Dle disentních stanovisek poskytnutým výkladem ESLP výrazně vybočil ze své pravomoci, když se vypořádával s námitkami, které stěžovatel nevznesl před vnitrostátními orgány, a tedy nevyčerpal všechny opravné prostředky, dále senát odpovídal na některé otázky ze zcela vlastní iniciativy, a za třetí úpravu v České republice podrobil abstraktnímu, a nikoliv konkrétnímu přezkumu. Na tomto podkladě bylo proto rozhodnutí z června 2022 jednomyslně

²³ Rozsudek ESLP ze dne 23.06.2022 ve věci Grosam proti České republice, č. 19750/13

²⁴ Dle § 4 odst. 4, § 4a odst. 4, § 4b odst. 4 z. č. 7/2002 Sb., je seznam přisedících sestavován prezidentem Exekutorské komory ČR, předsedou ČAK, nejvyšším státním zástupcem, Veřejným ochráncem práv a děkany právnických fakult na základě jejich diskrece, kdy nelze přezkoumat, kdo o zápis do seznamu projevil účast a z jakého důvodu byl odmítnut.

²⁵ Průvodce řízením o ústavní stížnosti | Ústavní soud. In: *Ústavní soud* [online] [cit. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/pruvodce-rozenim-o-ustavni-stiznosti>

derogováno všemi 17 soudci rozsudkem Velkého senátu ESLP ze dne 01.06.2023 pro postup *ultra vires*.²⁶

Na základě rozebraných judikátů lze tedy shrnout, že v rámci kárného řízení neexistuje povinnost států zakládat odvolací orgány, avšak složení rozhodující instituce musí být přezkoumatelné a nevytvářet pochybnosti o nezávislosti. I přes nevyslovený rozpor s evropským právem probíhají usilovné práce na úpravě kárného řízení, kdy konkrétní podoba návrhu novely zákona byla dne 31.01.2024 schválena vládou.²⁷

Zamýšlí se jí zavést řízení v prvním stupni před Vrchním soudem v Praze pro řízení proti činitelům v působnosti Vrchního soudu v Olomouci a naopak, vždy v rámci šestičlenných senátů složených ze čtyř soudců a dvou přísedících. Funkční období kárných senátů má být nadále pětileté. Tím by mělo dojít k určitému návratu k úpravě před rokem 2009.²⁸

Odvolacím senátem by pro řízení ve věcech soudců, vyjma soudců Nejvyššího správního soudu měl být Nejvyšší soud, a Nejvyšší správní soud pro odvolání ve věcech soudců Nejvyššího soudu, soudců výlučně pro správní soudnictví, státních zástupců a soudních exekutorů. I zde má platit, že v senátech budou dle § 5c odst. 3 a odst. 4 zastoupeni podle funkce kárně stíhaného vždy 4 soudci a dále alternativně 2 advokáti, 2 státní zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, nebo dva soudní exekutoři. Odvolací kárný senát přitom nebude oprávněn sám uznat obviněného vinným, jestliže byl v prvním stupni zproštěn (§ 21f). Současně má být vždy ze tří soudců jednotlivých odvolacích soudů založen „*sjednocující kárný senát Nejvyššího správního soudu*“.

Je však překvapující, že v novele nejsou nad rámec rozlišení státních zástupců jednotlivých stupňů státního zastupitelství (§ 5j odst. 4) konkretizována pravidla pro zápis osob na seznam přísedících, ačkoliv právě toto bylo jedním z důvodů pro původní vyhovění stížnosti JUDr. Grosama u ESLP. Současné podmínky 30 let věku, plné svéprávnosti, právnického vzdělání, bezúhonnosti a morálních vlastností zaručujících řádný výkon funkce, budou nově rozšířeny v § 5o o dosud nevyžadovanou praxi alespoň 3 let u advokátů a zástupců jiného právnického

²⁶ Rozsudek Velkého senátu ze dne 01.06.2023 ve věci Grosam proti České republice, č. 19750/13

²⁷ ODok Portál - VeKLEP - Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Veřejná elektronická knihovna legislativního procesu. [cit. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCT6JUXY/>

²⁸ PASEKOVÁ, Eva. Návrat na vrchní soudy a více členů senátu. Ministerstvo dokončilo změny v kárných řízeních. In: *Česká justice* [online]. 28.06. 2023 [cit. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/06/navrat-na-vrchni-soudy-a-vice-clenu-senatu-ministerstvo-dokoncilo-zmeny-v-karnych-rozenich/>

povolání a zavedena bude neslučitelnost s členstvím v komoře Parlamentu ČR, orgánech Exekutorské komory ČR či funkcí vedoucího státního zástupce.

Domnívám se, že je jisté ku prospěchu kárně stíhaných zavést řízení o dvou instancích, nicméně České republice nebylo v prvním rozsudku vytykáno neumožnění práva na odvolání, neboť nejde o trestní řízení, ale napravena měla být zejména aktuální netransparentnost ustanovování členů kárného orgánu a neexistence záruk proti vnějším tlakům.²⁹ Ve vztahu k těmto výhradám se řízení až na drobné detaily měnit nezamýšlí.

Po projednání v prvním čtení v Poslanecké sněmovně byl ústavně-právním výborem dne 07.06.2024 zveřejněn pozměňovací návrh, který v případě řízení ve věcech exekutorů navrhuje v pozici přísedících ponechat 2 soudní exekutory a jednoho státního zástupce, namísto vládou navrhovaného advokáta, s jehož účastí jako jedinou ESLP nevyslovil obavy.³⁰

Přestože si jsem vědoma, že se toto pojednání odchyluje od samotného tématu práce, neboť proti rozhodnutí kárného soudu má být dle § 21 novely zákona přípustné odvolání a nikoliv stížnost, velmi dobře tato situace dle mého názoru nastiňuje největší úskalí současného trestního řízení. Nehledě na to, jak důrazně Ústavní soud ve svých nálezech apeluje na problematiku oznamování usnesení, zákonodárce zůstává 20 let nečinný a obviněný se u orgánů v prvním stupni musí odvolávat na judikaturu, která je rozporná s gramatickým výkladem.

Zde namísto toho, aby byli z rozhodování v prvním stupni vyloučeni soudní exekutoři a případně i státní zástupci, protože ESLP vyslovil důvodné obavy o jejich nezávislosti a nestrannosti, vláda, a k mému překvapení nyní i ústavně-právní výbor, jehož úkolem má být chránit základní lidská práva, i s plným rizikem opětovné žaloby proti rozhodnutí v kárném řízení zamýšlí jejich postavení posílit. Má být sice možné odvolání k Nejvyššímu soudu, kde již přísedící z řad exekutorů a státních zástupců nebudou, nicméně rozhodování zaujatou osobou je zásadním porušením práva na spravedlivý proces, ať už je dvouinstanční či nikoliv.

2.1. Výjimky z práva na dvouinstančnost řízení

Veškerá velmi široce pojatá práva obviněného na přezkum rozhodnutí v trestních věcech jsou vedena snahou o realizaci spravedlivého procesu a dodržení zásady presumpce nevinoty.

²⁹ Exekutoři si jsou dle ESLP přímými obchodními konkurenty, a přesto tvoří členy kárného orgánu v řízení proti svým kolegům.

³⁰ Sněmovní tisk č. 634/1 ze dne 07.06.2024 In: Poslanecká sněmovna [online] [cit. 13.06.2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=9&t=634>

Jelikož však není možné donekonečna řetězit přezkumná rozhodnutí, jsou v čl. 2 odst. 2 Protokolu č. 7 k EÚLP stanoveny tři okruhy výjimek z práva na odvolání v širokém slova smyslu.

První z nich jsou případy méně závažných trestných činů. Tímto neurčitým pojmem se má na mysli právní kvalifikace neumožňující uložení trestu odnětí svobody coby hlavního trestu.³¹ Výjimka se proto nemůže uplatnit ani na delikty, u nichž se maximální doba omezení osobní svobody pohybuje v řádu dnů či několika málo týdnů.³² Jelikož je však v českém tr. zákoníku trest odnětí svobody stanoven jako univerzálně přípustný, nemá tato výjimka z práva na odvolání v českém řízení žádný praktický význam. Pokud by mělo dojít ke změně legislativy, je doktorem Mulákem³³ i Kmecem³⁴ akcentováno, že v souladu s rozebraným rozhodnutím Saquetti bude nutno zohlednit mimo zákonodárcem zvoleného rozlišení protiprávního jednání též vliv uložené sankce na obviněného, neboť např. vysoká peněžitá pokuta či dlouhodobý zákaz činnosti může způsobit vážnější zásah do života osoby než krátkodobé omezení osobní svobody.

Druhou okolností, při níž nelze po signatářích EÚLP vyžadovat právo na opravný prostředek, je rozhodnutí vydané nejvyšší soudní instancí. Tato úprava míří na situace, kdy nejvyšší soud rozhoduje o trestných činech spáchaných vysoce postavenými politickými činiteli, soudci, státními zástupci či jinými představiteli státní moci.³⁵ V České republice se této okolnosti nejvíce přibližuje řízení o ústavní žalobě Senátu na prezidenta republiky za velezradu či hrubé porušení ústavního pořádku podle § 97 zákona o Ústavním soudu.³⁶ Aniž by dosud bylo postaveno na jisto, zda vůbec povahově jde o trestní řízení, právo na opravný prostředek je v něm zajištěno pouze skrze obnovu řízení podle § 105.

Třetím, a vzhledem k připravovaným rekodifikacím velmi aktuálně diskutovaným, je případ, kdy zprošťující rozsudek soudu prvního stupně je na základě odvolání oprávněné osoby změněn na rozsudek odsuzující. Jelikož v protokolu není zakotvena zásada zákazu *reformationis in peius*, a naopak takovou situaci sám předvídá, nelze se ani v rámci řízení před ESLP účinně domoci porušení garantovaných svobod. Je však podmínkou, aby odvolací senát rozhodl na

³¹ KMEC, Jiří. *Kapitola XXXIII: Právo na odvolání v trestních věcech (čl. 2 Protokolu č. 7)*, s. 1401.

³² MULÁK, Jiří. The Exeptions of the right to appeal in criminal matters under Article 2 of Protocol No. 7 to the ECHR. *Czech Yearbook of Public and Private International Law* [online]. 2022, Vol. 13, s. 177-190 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://rozkotova.cld.bz/CYIL-vol-13-2022/177/>, s. 181.

³³ *Ibid.*, s. 181.

³⁴ KMEC, Jiří. *Kapitola XXXIII: Právo na odvolání v trestních věcech (čl. 2 Protokolu č. 7)*.

³⁵ MULÁK, Jiří. *The Exeptions of the right to appeal in criminal matters under Article 2 of Protocol No. 7 to the ECHR. Czech Yearbook of Public and Private International Law*, s. 184.

³⁶ Zákon č. 187/1993 Sb., o Ústavním soudu.

základě jím přímo provedeného dokazování, neboť soud prvního stupně při hodnocení skutkových a právních okolností uzavřel, že trestnost jednání není dána.³⁷ Takový postup je prozatím zakázán v § 259 odst. 5 písm. a) tr. řádu, avšak § 204 jej zamýšlí změnit.

Jelikož je stížnost přípustná pouze proti usnesením a nikoliv rozsudkům, není tato výjimka pro stížnost v trestním řízení zcela relevantní, přestože je nesmírně diskutabilní a zajímavá. Jak však rozvedu níže, proti některým rozhodnutím je možné bránit se až současně s věcí samou, díky čemuž může mít odvolací řízení podstatný vliv i na nápravu vad jednotlivých usnesení, aniž by probíhala formou revizního přezkumu. Výjimka navíc přímo souvisí s návrhy na posílení apelačních prvků v dosud jinak kasačním řízením o stížnosti.

Nový trestní řád v reakci na negativní zkušenosti s opakovanými kasačními rozhodnutími a jejich nerespektováním nižšími instancemi, má v § 204 za cíl zrychlit řízení a předejít stížnostem na zásad do práva na zákonného soudce, který bývá namítán v souvislosti se změnami složení senátu podle § 149 odst. 5, § 262 a § 265l odst. 3 tr. řádu. V této diskuzi proti sobě tedy stojí právo na rychlý proces zajištěné apelací a právo na opravný prostředek proti opakovaně vydávaným orgánem prvního stupně.

Návrh pracuje s povinností informovat zproštěnou osobu o tom, že soud může na základě odvolání státního zástupce v její neprospěch rozhodnout o jejím odsouzení za podmínky, že tak bude provedeno na základě dostatečně doplněného dokazování a současného umožnění navrhnout dodatečné důkazy obžalovaným. Pokud by původně zproštěné osobě měl být odvolacím soudem uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, bude se s jeho výkonem vyčkávat na marné uplynutí lhůty k podání dovolání a v případě jeho uplatnění až na rozhodnutí o něm, ledaže sám obviněný zažádá o okamžitý nástup.³⁸

S ohledem na nevázanost Nejvyššího soudu jakýmkoliv zákonnými lhůtami k učinění rozhodnutí ve věci samé nepovažují tuto úpravu za odpovídající deklarovanému cíli na rychlé projednání věci. Odsouzený bude v napětí očekávat rozhodnutí, aniž by mohl vzhledem k většinovému projednání v neveřejném zasedání předvídat nejen jeho výsledek, ale též dobu, kdy bude moci zůstat na svobodě. Je sice navrhováno zavedení nového dovolacího důvodu čistě pro tyto případy, nicméně Nejvyšší soud sám zejména v případě otázek skutkových je dle své judikatury k § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu velmi zdrženlivý do napadených rozhodnutí zasahovat

³⁷ MULÁK, Jiří. *The Exemptions of the right to appeal in criminal matters under Article 2 of Protocol No. 7 to the ECHR*. *Czech Yearbook of Public and Private International Law*, s. 190.

³⁸ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz>. Str. 213.

a až do 01.01.2022 tak ani fakticky nebyl oprávněn. Jakékoliv pochybení v rámci nesprávného výkladu důkazů provedených teprve až před odvolacím soudem, na základě nichž došlo k obratu v rozhodnutí, tak nebude moci být materiálně přezkoumáno. Toto se mi jeví, jako největší úskalí připravované změny, neboť přispívá k nepředvídatelnosti práva.

Jestliže se při skutkových výkladech může zmýlit soud prvního stupně, stejně dobře, a se vsí úctou dle mého názoru i pravděpodobněji, lze očekávat nesprávné pochopení věci soudem odvolacím, který nemohl pozorovat vypovídající svědky – nejen jejich slova, ale též nervozitu, tón hlasu, strach z obviněného... Nadále totiž má dle úpravy platit, že soud prvního stupně je soudem tzv. nalézacím – on má provádět veškeré dokazování a on jediný tedy může v plném rozsahu realizovat velmi důležitou zásadu bezprostřednosti a ústnosti. Je významný rozdíl, zda soud stráví několik jednacích dnů přehráváním odposlechů, na jejichž základě pravděpodobně pochopí kontext hovoru, oproti soudu odvolacímu, který si nepřečte více než protokol či přepisy komunikace, či provede několik málo konkrétních hovorů, a přesto jejich obsah vyloží protichůdně. Ani soud dovolací pak bez přehrání všech odposlechů pravděpodobně nebude ochoten napadené rozhodnutí zrušit pro závažné skutkové rozpory, jestliže ani nebude povinen takto sporný důkaz sám za přítomnosti obviněného provést.

Dle čl. 2 odst. 2 Protokolu č. 7 k EÚLP je tato navrhovaná novelizace přípustná, domnívám se však, že by jejím uplatněním došlo ke snížení již jednou garantované ochrany ústavních práv. Jestliže cílem má být snížit míru kasačních rozhodnutí odvolacích soudů v rámci tzv. ping-pongu, mělo by při zachování veškerých práv obviněného statisticky dojít k poměrnému nárůstu kasačních rozhodnutí Nejvyššího soudu, stejně jako přímých zprošťujících rozsudků podle § 265m tr. řádu. Pokud má být přijatelné ze zprošťujícího rozsudku v odvolacím řízení učinit odsuzující, mělo by být stejně tak dosažitelné, a to nikoliv pouze nevýslovnou dikcí zákona ale i materiálně, vynesení zprošťujícího rozsudku dovolacího.

Dokud však nebudou před Nejvyšším soudem běžná veřejná projednání v přijatelných lhůtách, založí úprava sice právně umožněnou, ale fakticky neuplatnitelnou přezkoumatelnost odvolacích odsuzujících rozsudků, čímž jsem přesvědčena, že dojde k zásadnímu zásahu do práva obviněného na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 EÚLP.

3. Charakteristika stížnosti jako řádného opravného prostředku

Stížnost se shodně jako odvolání a odpor řadí mezi tzv. řádné opravné prostředky trestního řízení, které na rozdíl od opravných prostředků mimořádných, tedy dovolání, stížnosti pro porušení zákona a obnovy řízení, směřují proti nepravomocnému rozhodnutí, a tož usnesení.

Záhora poznamenává, a lze s ním plně souhlasit, že trestní řízení je specifické střetem veřejného zájmu na zjištění trestných činů a potrestání jejich pachatelů, zatímco obhajoba usiluje o neprokázání viny, případně o co nejmírnější sankci.³⁹ Jestliže státní zástupce podá návrh na vzetí obviněného do vazby, kterému je soudem v plném rozsahu vyhověno, lze předpokládat, že stížnosti se vzdá. Naopak obviněný, přestože veškerá jeho práva mohla být objektivně dodržena, se zpravidla bude cítit rozhodnutím dotčen a na nadřízený orgán se obrátí pro subjektivní pocit o nesprávnosti výkladu práva, procesního postupu či zákonnosti rozhodnutí jako takové.

Cílem opravných prostředků tedy není vždy nutně revize chyb jako takových, nýbrž i „pouhé“ využití trestními zákony umožněných postupů garantujících spravedlivý proces, který vylučuje libovůli. Zejména pro osobu, proti níž se řízení vede jsou opravné prostředky vysoce motivační, neboť jejich iniciací může jediné získat, nikdy si uškodit, což garantuje zásada § 150 odst. 1 tr. řádu.

V případě stížnosti je tzv. širší účel opravného prostředku⁴⁰ spočívající ve vytváření jednotné rozhodovací praxe na úrovni nejvyšších státních institucí, vyjma vazebního řízení poněkud upozaděno. Jelikož však vydávání usnesení není vyhrazeno pouze studovaným právníkům, nýbrž četná oprávnění náleží i z tohoto pohledu laickému policejnímu orgánu, zastává v usměrňování jednotného postupu nepostradatelnou roli mimo stížnosti též dozorová činnost státních zástupců. Jim náleží pravomoc z vlastní iniciativy rušit nejen rozhodnutí vadná ve smyslu stížnostních důvodů, nýbrž též z hlediska pečlivosti odůvodnění. Přestože tedy tzv. prověrka spisu nepatří mezi opravné prostředky v úzkém smyslu a na rozdíl od stížnosti není vedena zásadou dispozitivní,⁴¹ je-li skutkový stav zjištěn řádně, zákonným postupem a rozhodnutí na něm vystavená jsou předvídatelná a nikoliv libovolná, je díky ní dosahováno všeobecného účelu celého

³⁹ ZÁHORA, Jozef. Právo na odvolanie v trestných veciach ako základné ľudské právo. In: GŘIVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ Andrea a kol. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 32–33.

⁴⁰ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 586–587.

⁴¹ ŠIMOVČEK, Ivan. Revizní princip v trestnom konaní. In: GŘIVNA, Tomáš, MULÁK Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 39.

trestního řízení,⁴² a tot' zjištění stavu v souladu se zásadou materiální pravdy dle § 2 odst. 5 tr. řádu.

Ačkoliv tak ve vztahu k určitým usnesením může být plné ochrany práv osoby dosaženo i jinak než podáním řádného opravného prostředku, stížnost nadále představuje nejuniverzálněji uplatňovaný institut nápravy veškerých právních i skutkových vad konkrétního usnesení, jakož i jemu předcházejícímu řízení, čímž pro adresáta plní svůj bezprostřední, a pro něho též nejpodstatnější účel.

Základním sjednocujícím předpokladem přípustnosti stížnosti je podmínka, že usnesení dosud nenabylo právní moci. Dle § 140 odst. 1 písm. a) tr. řádu je usnesení pravomocné, jestliže proti němu nelze podat stížnost, neboť i) zákon její přípustnost výslovně vylučuje, ii) došlo k uplynutí lhůty tří dnů od oznámení usnesení,⁴³ iii) oprávněný se vzdal práva k podání stížnosti, iv) již podaný opravný prostředek byl vzat zpět, v) anebo jde o usnesení, jímž samotným došlo k vyřízení opravného prostředku.

Existují však usnesení, která lze přezkoumávat opakovaně, a to přestože již právní moci nabyla. Obviněný má možnost po uplynutí zákonem vymezené lhůty žádat o zrušení či změnu usnesení, aniž by podmínkou bylo předchozí projednání stížnosti. Jestliže je žádost shledána za předčasnou a obviněný v ní neuplatňuje žádné nové podstatné skutečnosti, bude její učinění pouze poznamenáno do spisu. Jako příklad lze uvést rozhodování o trvání předběžných opatření dle § 88n odst. 3 tr. řádu, zajištění prostředků pro nárok poškozeného (§ 48 odst. 4 tr. řádu) nebo pro účely výkonu peněžitého trestu (§ 344b odst. 3 tr. řádu), zajištění věci (§ 78 odst. 7 tr. řádu) či žádost o propuštění z vazby (§ 71a tr. řádu). Nové projednání předmětné otázky slouží primárně k zohlednění nových okolností případu, může však vyústit i v nápravu vad předchozího usnesení. Proti takto vydanému rozhodnutí o zamítnutí žádosti je přípustná stížnost, kterou je ve všech citovaných případech na základě § 146a tr. řádu oprávněn projednat soud.

Zákonnou úpravu stížnosti nalézáme primárně v sedmé hlavě trestního řádu (§ 141-150 tr. řádu), která následuje bezprostředně po výkladu obecných forem rozhodnutí. Ačkoliv je toto zařazení logické z hlediska návaznosti na podmínky nabývání právní moci, vykonatelnosti a náležitostí všech usnesení, s nimiž je stížnost v trestním řízení úzce spjata, stále se jedná o opravný prostředek, který se ze své povahy může realizovat až ve vztahu k usnesením

⁴² FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*, s. 587.

⁴³ Výjimku představuje navrácení lhůty dle § 61 tr. řádu.

v konkrétních věcech. Ta jsou však upravena až v dalších částech trestního řádu. Proti této systematické výhradě však lze ve shodě s důvodovou zprávou k novému trestnímu řádu⁴⁴ oponovat, že zatímco u všech zbývajících opravných prostředků je orgánem příslušným k přezkumu soud, v případě stížnosti jimi bývají i jiné orgány.

Jelikož je podstatná část zásahů do osobní svobody činěna právě na podkladě usnesení, ať už jsou jimi otázky vazebního stíhání, ochranných a předběžných opatření, meritorního vyřízení věci, zejména pak zastavení trestního stíhání včetně podmíněné formy, ale i následné nařízení přeměny trestů, nelze zobecnit, že by stížnost byla navázána pouze na méně závažná rozhodnutí. Na druhou stranu nelze opomenout ani existenci neformálních usnesení, která se svým obsahem podobají spíše opatřením, a shodně tak usnesení, proti nimž stížnost není přípustná. V těchto případech je právo na přezkum spojeno až s navazujícími meritorními rozhodnutími. Jako příklad lze uvést usnesení soudu o zamítnutí návrhu na doplnění dokazování, které je vyhlášeno se stručným odůvodněním a poučením o nepřipustnosti stížnosti. Oprávněná osoba může obsah usnesení učinit sporným až v rámci opravného prostředku proti rozhodnutí soudu, kterým se řízení končí, typicky v odvolání proti rozsudku.

Stížnost má specifickou povahu co do rozsahu přezkumu nadřízeným orgánem, kdy se uplatní tzv. revizní princip. Na jeho základě se stížnostní orgán musí zabývat otázkami nikoliv pouze výslovně v opravném prostředku zmíněnými, ale *ex officio* i otázkami správnosti všech výroků usnesení a zákonnosti řízení jeho vydání předcházejícímu. Osoba dotčená usnesením může podat stížnost i tzv. blanketní, tedy bez odůvodnění a nejedná se o vadu podání, k jejíž nápravě by byl orgán činný v trestním řízení stěžovatele povinen vyzývat. Jestliže takto např. v usnesení o zahájení trestního stíhání osoba namítá nesprávnou právní kvalifikaci a dozorující státní zástupce dospěje k závěru, že trestný čin byl policejním orgánem stanoven správně, nicméně sdělení obvinění spočívá pouze na úkonech, k jejichž provedení byl třeba příkaz soudu a tento opatřen nebyl, je jeho povinností usnesení zrušit, ačkoliv se relevantní argumentace neshoduje s výtkou stěžovatele. Tímto základním principem se stížnost odlišuje od všech zbývajících forem opravných prostředků, pro něž je typické zohlednění výhradně výslovně namítaných skutečností a označených výroků.⁴⁵

⁴⁴ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz>. Str. 193.

⁴⁵ Striktní vázanost se ani u odvolání ani u dovolání však neuplatní v případě neoddělitelnosti jednotlivých výroků rozhodnutí – k tomu § 254 odst. 2, 3 tr. řádu a shodně pak § 265i odst. 3, 4 tr. řádu.

Aby však nemusel stížností orgán přezkoumávat i hlediska, která nikdo spornými nečiní, uplatňuje se pouze tzv. omezený revizní přezkum.⁴⁶ Ten spočívá v limitaci řádnosti rozhodnutí co do osoby a věci. Jestliže tedy bylo jedním usnesením rozhodnuto o třech obviněných a pouze jeden z nich podá stížnost, nemusí se stížnostní orgán zbývajícými dvěma obviněnými zabývat, ledaže se uplatní tzv. *beneficium cohaesionis* a namítané důvody shledané za relevantní budou svědčit i v jejich prospěch. Rozhodnutí by pak bylo třeba zrušit či změnit vůči všem. Příkladem věcného omezení bude případ, kdy se usnesením pod výrokem I. nevyhoví žádosti obviněného o propuštění z vazby a současně mu bude výrokem II. uložena peněžitá pokuta za pohrdání soudem. Tehdy se nadřízený soud nemusí zabývat přezkumem uložené pokuty, jestliže je obviněným brojeno pouze proti vazebnímu stíhání, a to i přestože by se senát domníval, že chování obviněného nedosáhlo takového stupně závažnosti, aby jej bylo možné postihnout dle § 66 odst. 1 tr. řádu. V tomto směru převažuje požadavek na rychlé vyřízení věci a zásady *vigilantibus iura scripta sunt*.

Přezkumný orgán v případě stížnosti vychází ze skutkového stavu vyplývajícího ze zjištění předchozího orgánu. Doplnění dokazování je činností výjimečnou,⁴⁷ mohlo by být v souladu s § 243 tr. řádu provedeno přečtením protokolů a jiných písemností. Jelikož je však stížnost dle § 145 odst. 2 tr. řádu možné opřít o nové skutečnosti a důkazy, jedná se o projev procesní strategie subjektů trestního řízení, zda veškeré okolnosti hovořící v jejich prospěch uplatní již před orgánem prvního stupně, nebo na nich vystaví opravný prostředek. Musí však vždy brát na zřetel, že i v případech vazebního stíhání vypočtených v § 73d tr. řádu je o stížnosti rozhodováno v neveřejném zasedání (§ 240 tr. řádu). Zaslání opisu podaného opravného prostředku je pouze diskrečním oprávněním soudu. Rozhodnutí o stížnostech státního zástupce bývají pro osobu, jíž se usnesení týká, avšak která opravný prostředek nepodala, zásadně nepředvídatelná, neboť se s uplatňovanými novy neměla prostor seznámit, a už vůbec ne se k nim vyjádřit. Takový stav považují za velkou mezeru současné právní úpravy, obzvláště pak když zásada kontradiktornosti v této podobě byla upravena již v trestním kodexu z roku 1873.⁴⁸

Jelikož je řízení o stížnosti v porovnání s ostatními opravnými prostředky nenáročné na konkretizaci důvodů přezkumu napadeného usnesení, omezuje trestní řád lhůtu k jejímu podání na pouhé tři dny od oznámení. Stěžovatel má však na úkor časové tísní jistotu, že jeho opravný

⁴⁶ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ Dagmar, GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*, s. 583.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 584.

⁴⁸ K tomuto se podrobněji vyjadřují v části 7. Řízení o stížnosti.

prostředek nebude odmítnut z důvodu nesplnění formálních náležitostí, neboť těch je v rámci stížnosti velmi málo.⁴⁹

Pro všechny opravné prostředky včetně stížnosti platí zákaz reformace *in peius*. Jedná se o princip, díky němuž má osoba, o níž bylo rozhodnuto v napadeném rozhodnutí, jistotu, že jestliže bude podán opravný prostředek výlučně v její prospěch, nemůže dojít k následnému zhoršení jejího postavení. Tato záruka má za účel umožnit obviněnému uplatnit jeho právo na opravný prostředek, a s tím spojené právo na obhajobu. Vychází se z principu, že pokud by se oprávněné osoby obávaly, že si realizací opravného prostředku mohou přihoršit, pravděpodobně by jej vůbec nevyužívaly.⁵⁰ Jediným místem, kde lze tuto zásadu najít v neúplné podobě je obnova řízení, kde podle § 289 písm. b) tr. řádu *a contrario* je obviněného možné uznat vinným přísnějším trestným činem, nikoliv mu však uložit přísnější trest, než jaký mu byl uložen původně. V tomto kontextu je zajímavé zmínit, že v případě odvolání nebyla až do novely provedené zákonem č. 178/1990 Sb. účinné od 01.07.1990 zásada zákazu *reformationis in peius* respektována a obviněnému, přestože nebylo státním zástupcem (resp. prokurátorem) podáno odvolání v neprospěch, mohl být uložen přísnější trest.⁵¹

V rámci přezkumu převažuje kasační princip, kdy stížnost v případě jejího opodstatnění vyústí ve zrušení napadeného usnesení a alternativně též k vrácení věci k rozhodnutí orgánu prvního stupně. Přímá náprava nesprávností stížnostním orgánem není zákonem vyloučena, nebývá však příliš častá, neboť oprávněné osoby by v případě podstatnějších zásahů krátila na jejich právu na revizi pozměňujícího rozhodnutí. Tímto přístupem je zdůrazňována zásada, že nejdůležitější část trestního procesu má být realizována před orgánem prvního stupně.⁵² Stížnost je tedy založena na kasačním přezkumu s prvky apelace a lze ji i vzhledem k nápravě vad skutkových i právních označit za tzv. smíšený opravný prostředek.⁵³

Na rozdíl od odvolání nemá stížnost s ohledem na její uplatnění vůči širokému rozsahu práv a svobod suspenzivní účinek ve všech případech, nýbrž pouze tam, kde to zákon výslovně

⁴⁹ Takovým by byla absence obecných náležitostí pro podání dle § 59 odst. 3 tr. řádu, tedy zejména neoznačení napadeného usnesení a osoby stěžovatele, chybějící datum a podpis, které nebudou doplněny ani po vyzvání.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1999, s. 264.

⁵¹ *Ibid.* s. 263.

⁵² ŠIMOVČEK, Ivan. *Revizní princip v trestnom konaní*, s. 39–40.

⁵³ JELÍNEK, Jiří. Uplatnění apelačního a kasačního principu u odvolání. In: GRIVNA, Tomáš, MULÁK Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 47.

stanoví (§ 141 odst. 4 tr. řádu). Podstatou takové úpravy je odložení nabytí právní moci a zamezení možnému výkonu stanovené povinnosti výhradně za situaci, kde takový postup nezmaří samotný účel vydaného usnesení.⁵⁴ Důsledkem této úpravy je, že usnesení je vykonatelné, aniž by muselo být pravomocné. Kdyby například obviněný podal stížnost proti usnesení o vzetí do koluzní vazby podle § 67 písm. b) tr. řádu a podáním opravného prostředku by se mělo odložit omezení jeho osobní svobody, mohl by až do rozhodnutí nadřízeného soudu příležitost ovlivňovat svědky a ničit důkazy, přestože právě kvůli jejich zamezení bylo usnesení vydáno. Ve všech obdobných případech je v tr. řádu i nad rámec obecného ustanovení v § 141 odst. 4 tr. proto stanoveno, že podaná stížnost s sebou nenese odkladný účinek. Naopak odkladný účinek je např. spojován s meritorními způsoby vyřešení věci, pořádkovými opatřeními § 66 odst. 4 tr. řádu, náklady řízení či rozhodnutími o propadnutí peněžité záruky státu.

Specifická úprava odkladného účinku stížnosti se z pohledu státního zástupce nachází v § 74 odst. 2 tr. řádu, kdy nehledě na stejný obsah usnesení přichází v úvahu jeho přiznání i odeprání. Určující podmínkou je, zda si zástupce veřejné žaloby podal stížnost bezprostředně po vyhlášení usnesení o propuštění obviněného z vazby na svobodu, jehož byl přítomen, nejedná-li se o obžalovaného, který byl soudem současně zproštěn obžaloby. Za takového stavu usnesení nenabývá právní moci a ve vazbě je obviněný ponechán až do rozhodnutí nadřízeného soudu. Naopak nehledě na podání stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění z vazby musí být obviněný po vydání zprošťujícího rozsudku vždy neprodleně propuštěn. Tato úprava reflektuje nálezy Ústavního soudu ze dne 20.04.2010 sp. zn. Pl. ÚS 6/10, kterým došlo ke zrušení původního § 74 odst. 2 tr. řádu, který odkladný účinek propuštění z vazby spojoval s podáním odvolání státního zástupce proti vyhlášenému zprošťujícímu rozsudku. Ústavní soud seznal, že nejen pro vzetí do vazby, ale i pro její trvání, musí být dány okolnosti nasvědčující spáchání trestného činu obviněným a je tedy zřejmé, že vydání zprošťujícího rozsudku tyto skutečnosti neguje a omezování osobní svobody činí rozporným s čl. 5 EÚLP.

Pokud však státní zástupce podá stížnost proti usnesení o zamítnutí prodloužení trvání vazby, nemůže být obviněný propuštěn ani po uplynutí lhůty 3 měsíců, neboť je nutné vyčkat na nabytí právní moci usnesení.⁵⁵

Vlastností všech opravných prostředků v trestním řízení je jejich posouzení jiným orgánem, než kterým bylo rozhodnutí učiněno. Se stížnostmi jsou však z tzv. devolutivního účinku

⁵⁴ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád - Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, s. 1060.

⁵⁵ *Výkladové stanovisko NSZ č. 5/1998 Stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na prodloužení vazby* [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/23089/1/2>

stanoveny dvě výjimky, a to tzv. autoremedura a v historickém exkurzu nastíněné ustanovení § 146a tr. řádu, kde věc neprojednává nadřízený orgán, nýbrž vždy soud. Cílem autoremedury je zajistit rychlé vyřízení věci, jestliže je po podání opravného prostředku orgánu prvního stupně zřejmé, že jeho rozhodnutí je stíženo vadou a jestliže se jeho změna, jak ji v plném rozsahu požaduje stěžovatel, nedotkne práv třetích osob. Tato fáze opravného prostředku je z pohledu orgánu, proti jehož rozhodnutí směřuje vždy fakultativní, a přestože k jejímu konání budou podmínky splněny, její nevyužití není vadou řízení. Blíže se k podmínkám a dopadům této nápravy usnesení jakož i shora nastíněným principům vyjadřuji v dalších částech práce.

Přestože je stížnost opravným prostředkem, má její podání významný vliv i na přípustnost přiznání nároku na náhradu škody v důsledku nezákonného rozhodnutí. Tato podmínka je vymezena v § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu⁵⁶ a její naplnění bývá posuzováno jako splnění tzv. prevenční povinnosti poškozeného. Její prominutí je sice možné, avšak nepřilíš časté a lze si představit, že uplatňováno bude pouze v případech úmyslného způsobení újmy orgánu činným v trestním řízení, případně při očividné libovůli v rozhodování. V případě ústavní stížnosti je nevyužití stížnosti důvodem pro nepřípustnost přezkumu.⁵⁷

Pro kontext se mi jeví ještě na závěr vhodné zmínit, že dle § 11 odst. 2 písm. d) advokátního tarifu⁵⁸ je stížnost posuzována vždy jako úkon, za nějž náleží pouze polovina odměny. Podle hrozící horní hranice trestu odnětí svobody tomu na základě § 10 odst. 3 ve spojení s § 7 této vyhlášky bude konkrétně 500 Kč, 750 Kč, 1.150 Kč či ve zcela výjimečných případech 1.850 Kč. Není nikterak odlišováno, zda jde o stížnost v meritru věci, zejména pak ve vazebních věcech, zajištění majetku, nepovolení obnovy řízení, či v „běžných“ procesních otázkách. Je jen obtížně představitelné, že by seps kvalitně odůvodněného opravného prostředku obhájci zabral méně jak hodinu času. Státem poskytnutá kompenzace se však ani zdaleka nepřibližuje zisku, který by za stejnou činnost získal od smluvního klienta. Nepodáním stížnosti či jejím nedostatečným zdůvodněním se však vystavuje riziku kárného provinění.

Dle mého názoru se tak nelze nikterak divit advokátům, kteří již nemají zájem o evidenci v pořadníku obhájců vedeného jednotlivými soudy dle § 39 odst. 2 tr. řádu, neboť nejčastěji přiznávaná částka 750 Kč za sepsání stížnosti při běžných hodinových sazbách převyšujících

⁵⁶ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

⁵⁷ § 75 odst. 1 z. č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu.

⁵⁸ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

2.000 Kč připomíná spíše činnost *pro bono*. Pokud by si obhájce naučtoval, byť poloviční odměnu za blanketní stížnost, dopouští se dle stanoviska představenstva České advokátní komory neetického jednání, které může naplňovat i podstatu kárného provinění.⁵⁹

Jakékoliv řešení této otázky bude mít jistě dopady na státní rozpočet, nicméně jestliže má být ustanovený obhájce způsobilý zájmy svého klienta skutečně hájit, a nemá-li dojít k vyprázdnění pojmu práva na obhajobu tím, že se o ustanovení budou ucházet pouze advokáti, kteří nejsou schopni najít si smluvního, a tím i výrazně lépe placícího klienta, je nutné rozhodování o stížnostech ve věci samé ohodnotit jako jeden celý úkon srovnatelně s případy odvolání proti rozsudku v § 11 odst. 1 písm. k) advokátního tarifu, přestože se ani taková hodnota zdaleka neblíží tržnímu ocenění poskytnuté služby.

⁵⁹ PAPEŽ, Vladimír, KOVÁŘOVÁ Daniela, PREMUS Roman. *Předpisy o odměňování advokátů: komentář, (stav ke dni 1.9. 2006)* [online] [cit. 14.06.2024]. Praha: Bulletin advokacie, 2006, s. 51. Dostupné z: <https://docplayer.cz/7939202-Predpisy-o-odmenovani-advokatu.html>

4. Usnesení napadnutelná stížností

Na rozdíl od odvolání proti rozsudku není stížnost přípustná jako opravný prostředek proti všem usnesením orgánů činných v trestním řízení. Její podání je omezeno a vázáno na konkrétní situace a odlišeno podle orgánu rozhodujícího ve věci. Zcela vyloučeno je její podání proti jiným formám rozhodnutí označeným např. jako příkaz, nařízení či opatření.⁶⁰

Proti usnesením vydaným policejním orgánem je stížnost dle § 141 odst. 2 tr. řádu přípustná vždy, aniž by tak muselo být u jednotlivých druhů usnesení uvedeno, a aniž by byl relevantní jejich obsah. Je tak dána možnost přezkoumání postupu a právního názoru policejního orgánu v největší šíři, aby vadami nebylo zatíženo celé řízení a nemuselo docházet k jejich nápravě až v soudním stádiu vrácením věci k došetření státnímu zástupci dle § 186 písm. e) tr. řádu.⁶¹ Podáním stížnosti stěžovatel docílí posouzení usnesení dozorujícím státním zástupcem. K rozhodnutím, která nejčastěji podléhají přezkumu lze alespoň prozatím řadit usnesení o zahájení trestního stíhání, odložení nebo odevzdání věci jinému orgánu.

Naopak usnesení soudu a státního zástupce lze napadat jen na základě explicitního zmocnění zákona, a to pouze tehdy, pokud jimi bylo rozhodováno v prvním stupni. Výjimkou jsou případy, kdy státní zástupce vystupuje v roli policejního orgánu a provádí jednotlivé úkony nebo celé vyšetřování, či pokud si dle § 174 odst. 2 písm. c), e) tr. řádu vyhradil vydání rozhodnutí namísto policejního orgánu. Za těchto okolností jsou napadnutelná i všechna tato usnesení, aniž by zákon zakotvoval přímé oprávnění stěžovatele.⁶²

Je podstatné zdůraznit, že pokud soud a státní zástupce rozhodli usnesením v druhém stupni ve věci samé, nabývá usnesení právní moci dle § 140 odst. 1 písm. a) tr. řádu okamžitě a další stížnost proti němu je tedy vyloučena.

Specifická úprava je pak v § 141 odst. 3 tr. řádu, kdy opravný prostředek může být přípustný pouze u těch usnesení nejvyššího státního zástupce, kde zákon stanoví k jejich projednání příslušnost Nejvyššího soudu. Bude se tedy jednat pouze o usnesení vyjmenovaná v § 146a tr. řádu, tedy zejména týkající se uložení pořádkové pokuty a usnesení o zajištění osob či majetku. Devolutivní účinek ve smyslu nadřízenosti stížnostního orgánu tedy dán není.

⁶⁰ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád - Komentář I. díl*, s. 1059.

⁶¹ Ibid.

⁶² JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. Praha: Leges, 2018, s. 158.

Pokud bylo usnesení vydáno státním zástupcem Nejvyššího státního zastupitelství, je přezkumným orgánem nejvyšší státní zástupce, ledaže by se jako v předchozím odstavci jednalo o rozhodnutí, k jehož posouzení je stanovena příslušnost přímo Nejvyššího soudu.

4.1. Problematika usnesení, která nepodléhají stížnostnímu řízení

Ačkoliv trestní řád v § 141 odst. 1 stanoví, že: „*Opravným prostředkem proti usnesení je stížnost*“, nelze ji ani navzdory splnění shora uvedených podmínek a výslovnému nevyloučení zákonem automaticky pokládat za přípustnou.

Jako nejčastější příklad této výjimky lze uvést usnesení, která se podle § 136 odst. 1 tr. řádu nevyhotovují. Patří mezi ně rozhodnutí o vedení řízení (konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného dle § 202 odst. 2 tr. řádu či odročení hlavního líčení § 219 odst. 1 tr. řádu), o konkrétním způsobu provedení důkazu (čtení protokolu dle § 211 tr. řádu) nebo nařízení či příprava jednání soudu (§ 198 odst. 1 tr. řádu). Podle § 136 odst. 2 tr. řádu pak není třeba vyhotovovat ani usnesení, která jsou v plném rozsahu zaznamenána v protokole o úkonu a nemusí se doručovat oprávněným osobám. Výhrady vůči jejich obsahu či formě lze uplatňovat až společně s rozhodnutím ve věci samé.

4.1.1. Nemeritorní rozhodnutí soudu druhého stupně

Pokud se jedná o usnesení soudu, může být stížnost přípustná jen pokud jde o rozhodnutí učiněná v prvním stupni. Jednotlivé soudní instance však i přes dlouholetou a konstantně kritizující judikaturu Ústavního soudu dlouhodobě vykládaly tuto podmínku odlišně, čímž docházelo k porušování práva na opravný prostředek a v širším ohledu i práva na spravedlivý proces.

V počátečním nálezu ze dne 09.07.1998 sp. zn. III. ÚS 86/98 se Ústavní soud zabýval přezkumem rozhodnutí o zamítnutí stížnosti vrchního soudu proti usnesení o vyloučení předsedy senátu krajského soudu, coby soudu odvolacího. Vrchní soud stížnost zamítl čistě na základě toho, že nejde o rozhodnutí učiněné v prvním stupni, a proto proti němu není řádný opravný prostředek přípustný. Ústavní soud zdůraznil, že pokud lze připustit dvojí výklad zákona, je nutné v souladu se zásadou dvouinstančnosti řízení dát přednost revizi usnesení bez ohledu na stupeň, ve kterém bylo přijato.

Nastíněnou myšlenku pak rozvedl v mnoha dalších nálezech, např. ze dne 01.10.1998 sp. zn. III. ÚS 164/98, jímž bylo projednáváno uložení pořádkové pokuty během veřejného zasedání o odvolání. Obviněný byl Městským soudem v Praze poučen, že proti takovému rozhodnutí není

opravný prostředek přípustný, neboť je vydáno soudem druhého stupně. Stěžovatel stížnost přesto podal, Vrchní soud v Praze o ni v souladu se sděleným poučením odmítl rozhodnout. Ústavní soud naopak na základě smyslu ustanovení § 141 odst. 2 věty druhé, tedy že: „*Usnesení soudu a státního zástupce lze stížnostní napadnout jen v těch případech, kde to zákon výslovně připouští a jestliže rozhodují ve věci v prvním stupni.*“ konstatoval, že usnesení o uložení pořádkové pokuty podle § 66 tr. řádu má povahu rozhodnutí prvostupňového, přestože bylo vydáno odvolacím soudem, u něhož zpravidla řízení končí. Jelikož zásada přezkumu rozhodnutí vydaných v soustavě obecných soudů náleží k základním ústavním principům spravedlivého procesu, rozhodl o zrušení napadeného usnesení pro porušení čl. 6 odst. 1 EÚLP.

Obecné pravidlo tedy zní, že o rozhodování soudu v prvním stupni jde, jestliže: „*svým obsahem nereaguje na předchozí rozhodnutí, které bylo napadeno opravným prostředkem, o němž se vede řízení*“,⁶³ nýbrž má odlišný meritorní základ, a je s ním tak navzdory nekonkrétní textaci zákona spojeno i samostatné řízení o stížnosti. Mezi tyto otázky patří veškerá usnesení o vazbě,⁶⁴ vyloučení člena senátu pro podjatost⁶⁵ či uložení pořádkové pokuty.⁶⁶ Pokud by došlo k nesprávnému poučení, že proti takovému rozhodnutí není řádný opravný prostředek přípustný, jednalo by se o odepření spravedlnosti.⁶⁷

Aby tato dlouhodobě ustálená rozhodovací praxe byla pro adresáty norem přehlednější, jsou v § 2 odst. 4 nového trestního řádu výslovně zakotvena zmíněná tři druhy usnesení, u nichž je deklarována prvostupňová povaha, přestože o nich bylo rozhodnuto v řízení o odvolání či o stížnosti.⁶⁸ Toto považuji za zcela vhodný krok, neboť přestože má platit zásada *iura novit curia* a jedná se o ustálený výklad, o čemž vypovídají i spisové značky uvedených judikátů, stále se vyskytují minoritní případy, kdy dochází k jejich nerespektování způsobujícím nedůvodné krácení práv dotčených osob.

4.1.2. Usnesení Nejvyššího soudu

Usnesení Nejvyššího soudu se řadí do skupiny rozhodnutí, proti nimž není stížnost přípustná za žádných okolností. Důvodem této úpravy je argumentace touto instancí důrazně prosazovaná (zejména patrná z případů tzv. justičního ping-pongu s Ústavním soudem), že

⁶³ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád - Komentář I. díl*, s. 1060.

⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 07.04.2003, sp. zn. IV. ÚS 613/01;

⁶⁵ Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 13.12.2001, sp. zn. 15 Tvo 165/2001.

⁶⁶ Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 13.12.2001, sp. zn. 15 Tvo 155/2001.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24.08.2010, sp. zn. III. 1926/10

⁶⁸ *Proti usnesení soudu vydanému v řízení o stížnosti a o odvolání není stížnost přípustná; to neplatí, rozhodl-li v takovém řízení v postavení soudu prvního stupně o vazbě, pořádkové pokutě nebo o vyloučení soudce.*

v soudní hierarchii není nikdo, kdo by byl tomuto orgánu nadřizen. Lze souhlasit s tím, že nemožnost brojit proti rozhodnutím vydaným nejvyšším soudem v zemi, a to dokonce v otázkách viny, je výslovně předpokládána v čl. 2 Protokolu č. 7 k EÚLP.

Nemám pochybnosti o řádnosti tohoto způsobu, pokud jde o usnesení, v nichž Nejvyšší soud vystupuje jako přezkumný orgán, tedy v případech dovolání a stížností pro porušení zákona, stejně tak jestliže jde o otázku procesního charakteru – např. rozhodnutí o soudní příslušnosti.

Setkala jsem se však s právním postupem, s nímž se nemohu ztotožnit. Návrh na bezplatnou obhajobu se dle § 33 odst. 3 tr. řádu podává soudu, který koná řízení v prvním stupni. Komentářová literatura však z praktických důvodů ponechává rozhodnutí o této žádosti k učinění předsedovi senátu soudního stupně, u něhož se řízení vede: „*V řízení před soudem podává obviněný návrh prostřednictvím soudu, který ve věci koná řízení v prvním stupni. O návrhu rozhoduje předseda senátu toho soudu, který v daném stadiu koná řízení (předseda senátu soudu prvního stupně, a to i v rámci řízení podle § 251 nebo podle § 265h, dále popř. i odvolacího soudu, dovolacího soudu atd.)*“⁶⁹ Pokud byl tedy v době podání žádosti na Nejvyšší soud již zaslán spis společně s dovoláním, příslušným k vydání usnesení o nároku obviněného bude právě Nejvyšší soud, vůči jehož rozhodnutím však platí výjimka z přezkumu. Tento stav není pro obviněného bez podrobné znalosti trestního práva předvídatelný, obzvláště pokud je v poslední větě ustanovení § 33 odst. 3 tr. řádu výslovně zmíněno, že proti předmětnému usnesení je přípustná stížnost se suspenzivním účinkem. To, že ji nemusí mít kdo projednat, už z ní nevyplývá.

Lze samozřejmě souhlasit s tím, že by mělo být v zájmu osoby, proti níž se řízení vede, aby iniciovala žádost již v průběhu řádného projednání věci. Nemůžeme však vyloučit zásadní a nepředvídatelnou změnu majetkové situace odsouzeného v mezidobí od nabytí právní moci rozhodnutí a vyřízení mimořádného opravného prostředku. Ačkoliv se nejedná o otázku viny a trestu, mohou náklady za obhajobu obhájce v případech závažné hospodářské kriminality vedené i přes deset let snadno přesahovat milion korun. V takovém případě jde o rozhodnutí závažné povahy, které pro obviněného může být větším zásahem do práv, než sankce uložená rozsudkem či trestním příkazem. Pokud nedojde k vydání kasačního rozhodnutí a vrácení věci k rozhodnutí nižšímu soudu, bude příslušný o bezplatné obhajobě či obhajobě za sníženou odměnu rozhodnout Nejvyšší soud, proti jehož rozhodnutí si dle současné úpravy nelze již stížnost podat. Je teoreticky možné vyčkat s rozhodnutím o žádosti až na výsledek dovolacího řízení a s ním spojeného vrácení spisu soudu prvního stupně, nicméně pak je otázkou, zda je přípustné se zásadou v § 2 odst. 4 tr.

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 1., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 414.

řádu odsouzeného nechat čekat několik desítek měsíců, jak bývá obvyklá doba projednání dovolání Nejvyšším soudem ve složitějších případech.

Není přitom zákonnou podmínkou, aby stížnost přezkoumával vždy orgán vyššího stupně (tomuto by jinak odporovala úprava autoremedury). Vždy je v rámci opravných prostředků nutné zajistit přezkum alespoň v určité rovině, nehledě na to, kdo jej učiní. Domnívám se tedy, že by s ohledem na vážné dopady do práv obviněných bylo možné připustit analogickou aplikaci § 31 odst. 1 tr. řádu: „*O vyloučení soudce nejvyššího soudu rozhodne jiný senát téhož soudu.*“

I tato forma opravného řízení byla do právní úpravy doplněna až dodatečně, a to ačkoliv se Nejvyšší opakovaně vyjadřoval, že rozhodnutí o vyloučení soudce Nejvyššího soudu nemusí přezkumu podléhat.⁷⁰ Až novelou zákona č. 287/2018 byla s účinností od 01.02.2019 do § 31 odst. 1 tr. řádu doplněna citovaná věta. Dle důvodové zprávy nebyla hlavním důvodem protiústavnost dosavadní úpravy, nýbrž založení její souladnosti s občanským soudním řádem (§ 16 odst. 1), správním řádem soudním (§ 8 odst. 3 a 5) a zákonem o Ústavním soudu (§ 38 odst. 1).⁷¹ Přesto se nedomnívám, že je možné přehlédnout absenci jakéhokoliv opravného prostředku v případě jiných než procesních rozhodnutí učiněných Nejvyšším soudem v prvním stupni, pouze na základě neexistence nadřízeného orgánu. Zejména za situace, kdy by případy, jichž by se stížnosti týkaly, pravděpodobně nepřesahovaly jednotky ročně, jak vyplývá ze zveřejněných statistik v obdobných věcech.⁷²

Polský právník Banaszekiewicz ve svém článku velmi zajímavě popisuje výslovné ústavní zakotvení práva na odvolání proti všem rozhodnutím soudu v prvním stupni. Jelikož polský zákonodárce tuto záruku zavedl bez bližšího zohlednění praktických úskalí, opomněl jednoznačně vyřešit, kdo má rozhodovat o opravném prostředku proti rozhodnutí tamějšího nejvyššího soudu. Autor odkazuje na medializovaný případ, kdy předseda Sejmu vydal usnesení o zániku mandátu nově zvoleného poslance, který byl prokurátorem ve výslužbě, protože podle něj šlo o nepřipustnou kumulaci funkcí. Odvolaný poslanec se proti tomuto usnesení bránil u nejvyššího soudu. Ten jako soud první instance rozhodl zcela odchylně od dosavadního výkladu ústavy a jeho návrh pro neopodstatněnost zamítl. Právě s odkazem na ústavně garantovanou dvouinstančnost soudního řízení se bývalý poslanec odvolal k ústavnímu soudu, který jeho opravný prostředek

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.05.2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017-I a v něm rozebraná předchozí judikatura.

⁷¹ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>. Str. 199.

⁷² *Ročenka Nejvyššího soudu 2023* [online] [cit. 20.05.2024]. Nejvyšší soud, 2024. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Provcrejnostamedia~Vyrocniizpravy,Rocenky~Rocenska_Nejvyssih_o_soudu_2023~?openDocument&lng=CZ

nepředvídatelně odmítl s odůvodněním, že: „*Nepřípustnost napadání rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplývá také z ústavního postavení tohoto soudu jako vrcholného orgánu soudní moci (čl. 183 ústavy). Nejvyšší soud není ani soudem první instance, ani soudem druhé instance, i když může být soudem »jediné instance«. Jako nejvyšší orgán soudní moci rozhoduje Nejvyšší soud vždy mimoinstančně.*“⁷³

Stav, kdy je rozhodnutí určitého soudního orgánu nepřezkoumatelné, nemusí být v případě České republiky sice protiústavním, jako tomu bylo v popsané polské zkušenosti, ovšem jsem přesvědčena, že stejně jako není vhodná paušální přípustnost opravného prostředku proti všem soudním rozhodnutím, není vhodná ani jeho paušální nepřípustnost. Jestliže principem revize rozhodnutí má být zabránění omylům a svévole, máme se snad domnívat, že Nejvyšší soud je ve všech případech neomylný, jen protože je vrcholným orgánem? Za velmi odpovídající k tomuto považuji citát soudce amerického Supreme Court, W. J. Brennana ml., jímž Banaszkiwicz svůj příspěvek uzavírá: „*Naše rozhodnutí jsou definitivní ne proto, že jsme neomylní, nýbrž jsme neomylní jen proto, že naše rozhodnutí jsou definitivní.*“

Na základě uvedených důvodů se proto domnívám, že ustanovení § 02 nového trestního řádu by namísto navrhovaného a judikaturou respektovaného: „*Proti usnesení Nejvyššího soudu není stížnost přípustná.*“ bylo za účelem umožnění diskrečního oprávnění vhodnější formulovat následujícím způsobem: „*Stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu učiněném v prvním stupni projedná jiný senát téhož soudu, jestliže má na základě stížnosti či napadeného rozhodnutí pochybnosti o jeho zákonnosti či nesprávnosti. V opačném případě stížnost odmítne pro nepřípustnost.*“ Ze zákonného zákazu by jím byl dán prostor pro nápravu vad rozhodnutí, kterých se nelze domáhat ani stížností pro porušení zákona.⁷⁴ Pokud je navíc navrhováno zrušení tohoto mimořádného opravného prostředku, je z mého pohledu zcela vhodné zavést analogickou úpravu s § 31 tr. řádu, přestože jí nebude naplněn devolutivní účinek. V dané situaci se nelze spoléhat ani na Ústavní soud, neboť ten není určen k nápravě nezákonností, nýbrž zvláště závažných zásahů do základních práv obviněného, kam pravděpodobně daný případ nebude spadat.

⁷³ BANASZKIEWICZ, Boleslaw. „Soudní řízení je nejméně dvojinstanční.“ Ústavní norma a její chápání v polské judikatuře. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 2014, č. 4.

⁷⁴ Stížnost pro porušení zákona proti rozhodnutí Nejvyššího soudu je přípustná pouze stanoví-li tak zákon. Jedná se tedy spíše o výjimečné případy, k nimž patří např. usnesení o podjatosti podle § 30 tr. řádu či rozhodnutí o soudní rehabilitaci. § 266, Mgr. Radek Visinger, Ph.D. DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád - Komentář I. díl*.

4.1.3. Propuštění ze zadržení

Stanoviskem trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11.05.1998, sp. zn. Stn 4/98 byla sjednocena do té doby nejednotná soudní praxe týkající se nepřipustnosti stížnosti proti usnesení o propuštění zadržené osoby na svobodu podle § 77 tr. řádu.

Jelikož s odkazem na čl. 8 odst. 3 LZPS jde pouze o rozhodnutí o zadržení, nikoliv o vazbě jako takové, a současně o jeho skončení může neformálně, tj. ve formě pouhého opatření, rozhodnout policejní orgán či státní zástupce, nejsou splněny podmínky pro analogickou aplikaci § 74 tr. řádu, a nelze tedy proti takovému rozhodnutí brojit opravnými prostředky.

Ze stejného stanoviska však vyplývá zcela opačný přístup za stavu, kdy jsou u zadržené osoby shledány důvody vazby, avšak s ohledem na zásadu subsidiarity dojde k rozhodnutí o jejím nahrazení dle § 73 a § 73a tr. řádu. V takovém případě je oprávněn stížnost podat jak obviněný, tak bez suspenzivního účinku též státní zástupce.

Zajímavá situace tak nastává v kombinaci těchto výroků do jednoho usnesení. Přestože proti samostatnému rozhodnutí o propuštění zadrženého stížnost dle uvedeného a nadále respektovaného stanoviska možná není, bude usnesení sestávající i ze druhého výroku o stanovení opatření nahrazujícího vazbu ke stížnosti přezkoumáno v celém rozsahu z důvodu neoddělitelnosti výroků, a tedy v rozporu s deklarovanou nepřipustností stížnosti proti primárnímu výroku, jestliže by byl učiněn samostatně. Nastíněný přístup má své zastánce,⁷⁵ ale též kritiky.⁷⁶

Sama se s argumentem Nejvyššího soudu systematickou trestního řádu nemohu ztotožnit. Přestože rozhodování o zadržení spadá pod oddíl druhý hlavy čtvrté a právo na stížnost proti vazebnímu rozhodnutí je upraveno v jemu předcházejícím § 74 tr. řádu, zásah do ústavních práv je v obou případech nikoliv pouze shodný, ale u rozhodování o zadržení a následném vzetí do vazby osoby, která před samotným úkonem nebyla o možném omezení osobní svobody ani srozuměna, je z mého pohledu ještě citelnější. Z toho důvodu by se principy spojené s vazebním řízením včetně práva na opravný prostředek, i pokud by jím měl být namítán i jen samotný proces zadržení, měl dle mého názoru uplatňovat stejně jako v případě rozhodnutí o nahrazení vazby.

⁷⁵ Na nedostatky posouzení, zda propuštění zadržené osoby, která je bez domova na svobodu, je vždy rozhodnutím v její prospěch, jakož i důvodnost pro učinění tohoto rozhodnutí ve formě usnesení státním zástupcem upozornil např. HEIN, Oldřich. K jednotnému výkladu přípustnosti stížností do rozhodnutí o propuštění zadržené osoby na svobodu. *Právní rozhledy*. roč. 1998, č. 12.

⁷⁶ FASTNER, Jindřich. Je proti rozhodnutí soudu o propuštění zadržené osoby na svobodu přípustná stížnost? *Právní rozhledy*. roč. 1998, č. 6.

4.2. Přezkoumatelnost usnesení souvisejících s novelou zákona č. 333/2020 Sb.

V souvislosti s novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. došlo k zavedení nových konsenzuálních způsobů řešení věci upravených v § 206a-206d tr. řádu, které obviněnému umožňují nad rámec již dříve existující dohody o vině a trestu prohlásit vinu či označit některé skutečnosti za nesporné. Po přednesu obžaloby se předseda senátu obžalovaného podle § 206a tr. řádu dotáže, zda má zájem jednat se státním zástupcem o dohodě o vině a trestu (§ 206b tr. řádu), prohlásit vinu (§ 206c tr. řádu), nebo označit některé skutečnosti za nesporné (§ 206d tr. řádu).

4.2.1. Dohoda o prohlášení viny a sjednání trestu

Schválení sjednané dohody o vině a trestu se na rozdíl od druhých dvou forem konsenzuálního vedení řízení projevuje vydáním odsuzujícího rozsudku s výrokem o schválení dohody a výrokem o vině a trestu (§314 r odst. 4 tr. řádu). K možnosti podávání odvolání a mimořádných opravných prostředků proti takovému rozsudku se bez dalšího odkazují na odbornou literaturu.⁷⁷

Jestliže soud již po obdržení návrhu seznal, že došlo při sjednávání dohody k závažným procesním pochybením nebo pokud je nesprávná či nepřiměřená ve smyslu § 314r odst. 2 tr. řádu, odmítne ji usnesením, proti němuž je přípustná stížnost s odkladným účinkem. V opačném případě může, shodně jako obžalobu, návrh předběžně projednat, domnívá-li se, že je na místě věc řešit jinak, případně není-li dána jeho příslušnost. I proti usnesením z takového postupu vyplývajícím je přípustná stížnost s odkladným účinkem (§ 314p odst. 5, 6 tr. řádu).

V případě, že soud sezná, že nejsou splněny podmínky pro schválení dohody až v za tím účelem svolaném veřejném zasedání, vydá usnesení o vrácení věci do přípravného řízení, vůči němuž lze opět brojit stížnostní. Alternativně může dle své diskrece namísto toho stranám oznámit své výhrady a vyzvat je k novému projednání, za čímž účelem veřejné zasedání přeruší nebo odročí (§ 314r odst. 2, 3 tr. řádu).

Naopak pokud bylo o dohodě o vině a trestu jednáno až v hlavním líčení, představuje nově zavedený § 206b tr. řádu *lex specialis* vůči shora pospané úpravě vydávání usnesení o jejím odmítnutí či neschválení. Za situace, kdy se stranám nepodařilo dosáhnout konsensu, nebo soud předloženou dohodu neschválil se pokračuje bez dalšího v hlavním líčení na podkladě obžaloby

⁷⁷ BOHUSLAV, Lukáš. Opravné prostředky v řízení o dohodě o vině a trestu. In: GŘIVNA, Tomáš, MULÁK Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 311–316.

(§ 206b odst. 4 tr. řádu) a nevydává se žádné rozhodnutí, které by bylo možné napadnout opravnými prostředky. Přestože ani v tomto případě nemůže být k prohlášení viny formálně přihlíženo, ledaže obžalovaný požádá, aby jej soud považoval za institut dle § 206c odst. 1 tr. řádu, zcela jistě bude soudce vůči následnému sporování skutečností z přirozené lidské povahy přistupovat vysoce skepticky.

4.2.2. Prohlášení viny

Učiněné prohlášení viny soud přijímá ve formě usnesení, v němž uvede, že se přijímá prohlášení viny obžalovaným a ve vymezeném rozsahu nebude provedeno dokazování (§ 206c odst. 6 tr. řádu). Jelikož se tímto krokem obžalovaný vzdává práva na projednání věci před soudem a potenciálně i plného dodržení zásady materiální pravdy, musí být ještě před výzvou ke sdělení postoje státního zástupce poučen o dopadech přijetí prohlášení viny. Soud má postupovat přiměřeně s § 314q odst. 3 tr. řádu, kde se v písm. c) stanoví, že se obviněný vzdává: „*práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil, s výjimkou důvodu uvedeného v § 245 odst. 1 větě druhé.*“ Tímto jediným předvídaným důvodem přípustnosti opravného prostředku bude tedy situace, kdy soud upustí od dokazování jiných skutečností než těch, které se týkají viny.

I ze zákonodárcem zvolené formulace v § 206c odst. 7 tr. řádu: „*Soudem přijaté prohlášení viny nelze odvolat. Skutečnosti uvedené v prohlášení viny nelze napadnout opravným prostředkem.*“ je tedy patrné, že jde o jednu z dalších výjimek, kdy proti usnesení soudu v prvním stupni není přípustné podat stížnost, ani jej zpochybňovat v rámci meritorního rozhodnutí.

Nicméně, zejména v těch případech, kdy jsou dány zmateční důvody (tj. ve věci nebyla dodržena práva obhajoby,⁷⁸ rozhodoval vyloučený soudce či okresní namísto krajského soudu, byl-li obviněný pod nátlakem či byl k prohlášení výslovně donucen) nebo došlo-li v hlavním líčení k zásadní změně důkazní situace, která obsah původního prohlášení zcela neguje, má nauka⁷⁹ za to, že se jedná o natolik podstatné porušení základních principů trestního práva, že je nutné přistoupit ke zrušení rozsudku, aniž by to bylo zákonem předvídáno. Takový ústavněkonformní výklad je dle mého názoru v souladu se samotným zněním, tedy že opravnými prostředky nelze napadnout „skutečnosti“ v prohlášení, tj. brojení proti vadám právním *a contrario* nic nebrání.

⁷⁸ ŠELLENG, Dalibor. Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení. *Bulletin advokacie*. roč. 2022, č. 9.

⁷⁹ ČEP, David. K prohlášení viny, nesporným skutečností a opravným prostředkům. In: GRÍVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 322–323.

Novelizace v § p1 odst. 3 přípustnost odvolání proti výroku o vině proto v souladu s uvedeným rozšiřuje výslovně i na situace, kdy pro přijetí prohlášení viny nebyly podmínky (dle důvodové zprávy se tím míní porušení práva na obhajobu nebo absentující poučení), či pokud takový výrok není v souladu s uvedeným prohlášením (došlo ke změně skutkové a důkazní situace).⁸⁰ Takovou úpravu hodnotím zcela kladně, neboť přispívá k přehlednosti práva a umožňuje rozhodnutí přiblížit nově zjištěným skutečnostem.

Nadále však rekodifikace nezamýšlí sjednotit přístup Nejvyššího soudu k otázce, zda se nemožnost brojít proti prohlášení viny opravným prostředkem vztahuje pouze na obviněného, nebo i na státního zástupce, který proti jejímu přijetí mohl učinit pouze negativní stanovisko. Čep ve svém příspěvku upozorňuje na takto relativizovanou povahu konsensu obžalovaného a státního zástupce. Příklání se již z důvodu nedůvodného rozlišování procesních práv dvou hlavních stran soudního procesu k usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.08.2021, sp. zn. 4 Tdo 797/2021, podle něhož nelze odvolání státního zástupce proti meritornímu rozhodnutí soudu založeného prohlášením viny považovat za nepřipustné, neboť § 206c odst. 7 tr. řádu není ve vztahu speciality k § 246 odst. 1 písm. a) tr. řádu⁸¹ (v případě stížnosti by to bylo k § 142 odst. 1 tr. řádu).

Vzhledem k zásadnímu a zejména téměř nenávratnému vzdání se práv obžalovaného by se dalo předpokládat, že poučení o (ne)přípustnosti opravných prostředků proti učiněnému prohlášení a nesporným skutečnostem musí soud učinit zvlášť podrobně. Nejvyšší soud k tomu však překvapivě konstatoval, že roli garanta spravedlivého procesu má v takových případech převzít obhájce, a to protože soud obviněného pouze upozorňuje na takovou možnost. Konkrétně v bodu 37 uvádí, že: „*Kvalifikované poučení a vysvětlení podstaty tohoto institutu v daném případě patří obhájci. Využití institutu prohlášení viny je právem obviněného, a státu nepřísluší do jejich vztahu zasahovat.*“⁸² Toto rozhodnutí navíc v rozporu s výše citovaným usnesením z roku 2021 z podávání opravných prostředků vylučuje i státního zástupce.

V kontextu stabilní judikatury k nepřipustnosti dovolání proti rozhodnutím, které nemohly být vzhledem k prohlášení viny ani předmětem odvolání,⁸³ se zdá zvláštní, že Nejvyšší soud se

⁸⁰ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtyky.cz/>. Str. 206.

⁸¹ ČEP, David. *K prohlášení viny, nesporným skutečnostem a opravným prostředkům*, s. 317.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.10.2022, sp. zn. 8 Tdo 910/2022.

⁸³ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.03.2024, sp. zn. 6 Tdo 273/2024; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 09.08.2023, sp. zn. 11 Tdo 651/2023; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.06.2023, sp. zn. 7 Tdo 545/2023.

v těchto případech neodmítá zabývat stížností pro porušení zákona.⁸⁴ Jestliže státní zástupce nemůže brojit proti výroku o vině odvoláním, není pak v rozporu s argumentem *a minore ad maius*, aby ministři spravedlnosti, tedy osobě se stejným rozhodovacím vlivem na přijetí prohlášení viny, náležel opravný prostředek mimořádný? Shodně jako doktor Čep se domnívám, že podané odůvodnění v usnesení 8 Tdo 910/2022 je nepřesvědčivé a nezohledňuje předchozí rozhodovací praxi.⁸⁵

4.2.3. Nesporné skutečnosti

Zatímco v případě prohlášení viny je možnost přezkumu výslovně zákonem vyloučena, právní úprava nesporných skutečností je omezena na jediný paragraf, který se možností jejich následného popření a přezkumu v odvolacím či stížnostním řízení nijak nezabývá.

Nabízejí se dvě základní varianty, a to že vzhledem k neexistující koncentraci trestního řízení je možné skutečnosti učiněné za nesporné sporovat kdykoliv do nabytí právní moci rozhodnutí ve věci samé,⁸⁶ čímž předchozí usnesení soudu dle § 206d tr. řádu pozbyde účinku. Podle druhého názoru je vyjma porušení práva obviněného na spravedlivý proces takové skutečnosti vyloučeno napadat, a to jak obviněným, tak i státním zástupcem. Na rozdíl od prohlášení viny totiž před upuštěním od jejich dokazování musel vyslovit souhlas i on.

Nejvyšší soud se i s vědomím absence jakéhokoliv společného ustanovení přiklání k analogické aplikaci shora relativizovaného § 206c odst. 7 tr. řádu.⁸⁷ „*Pakliže obviněná učinila (prostřednictvím svého obhájce v rámci veřejného zasedání) předmětem svého odvolání rovněž výrok o vině rozsudku soudu prvního stupně v té části, v níž předtím prohlásila skutečnosti uvedené v obžalobě za nesporné, na což následně reagoval soud prvního stupně vydáním usnesení podle § 206d TrŘ, nemohl odvolací soud v tomto rozsahu rozsudek soudu prvního stupně ve smyslu § 246 odst. 1 písm. b) TrŘ per analogiam přezkoumat.*“ Jelikož tedy dle Nejvyššího soudu nebylo přípustné projednat věc v odvolání, muselo být usnesením odmítnuto i podané dovolání.

Důvodem takového přístupu má být úzká podobnost institutu s prohlášením viny a též riziko obstrukcí. Jestliže by obviněný mohl opětovně napadat spornost skutečností, musel by odvolací/stížnostní orgán vzhledem ke vzniknuvší povinnosti doplnit dokazování věc vrátit

⁸⁴ Jedná se o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09.11.2021, sp. zn. 7 Tz 76/2021, a rozsudek ze dne 6.10.2021, sp. zn. 4 Tz 63/2021-II související s krádežemi v době covidu.

⁸⁵ ČEP, David. *K prohlášení viny, nesporným skutečnostem a opravným prostředkům*, s. 322.

⁸⁶ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin advokacie*. 2022, č. 1–2.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.06.2021, sp. zn. 11 Tdo 582/2021.

k novému projednání, ledaže by byly spíše výjimečně dány podmínky pro apelaci. V takovém případě by došlo k absolutnímu popření účelu konsensuálních způsobů řešení věcí, které mají řízení zrychlit, nikoliv jej prodlužovat a přesouvat těžiště dokazování na soud druhého stupně.

Čep i s odkazem na již shora citovaný příspěvek pana Muláka a Provazníka dle mého názoru zcela správně upozorňuje na nepřipustnost takové analogie, neboť jí dochází k popření základního práva obviněného na přezkum rozhodnutí soudu o vině, garantovaného čl. 2 odst. 1 dodatkového protokolu č. 7 k EÚLP, shodně jako k rozšiřování taxativně vymezených důvodů pro odmítnutí/zamítnutí opravných prostředků.⁸⁸ Navíc pokud by bylo záměrem zákonodárce znemožnit sporovat obsah prohlášených skutečností, dá se předpokládat, že by tak učinil shodně jako u prohlášení viny již v rámci novelizace § 246 odst. 1 písm. b) tr. řádu.⁸⁹

Řešení pro tuto chvíli nenalzáme bohužel ani v rekonstrukci, neboť tou má dojít pouze k rozšíření institutu i na zúčastněnou osobu, která by mohla prohlásit za nesporné ty skutečnosti, které se týkají návrhu na zabránění věci nebo části majetku (§ 228 odst. 2).

Jestliže si výkladem konkrétního ustanovení nejsou jisté ani senáty Nejvyššího soudu, jehož základním úkolem je sjednocovat judikaturu obecných soudů, jak se má v právní úpravě zorientovat obviněný? Je skutečně v pořádku, aby laik nesl břímě sporné judikatury a nejednoznačného výkladu zákona, pokud se dle kritizovaného rozhodnutí má povinnost s úpravou seznámit sám, protože ho soud na možnost prohlásit vinu a učinit skutečnosti za nesporné pouze upozorňuje, aniž by jej musel podrobněji poučit?

Mám za to, že se jedná o natolik zásadní mezery v současné právní úpravě, které vyžadují přinejmenším sjednocující stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu, a ideálně by měly součástí novelizace aktuálního trestního řádu ještě před samotným projednáním nového. Tato novela by měla zahrnovat přijetí vhodně formulovaného ustanovení §1 odst. 3 a řešení otázky přípustnosti řádných a mimořádných opravných prostředků proti meritorním rozhodnutím, která vycházejí z usnesení o přijetí prohlášení viny či nesporných skutečnostech. Dále by nemělo být opomenuto stanovení nejzazší okamžiku, do kdy je možné zpochybňovat, zda se určitá skutečnost stala či stala jinak, a kdo je k takovému opravnému prostředku oprávněn. K jejich konkrétnímu obsahu si vzhledem k zaměření této práce dovolím již pouze odkázat na názor vyjádřený v příspěvku pana Muláka a Provazníka.⁹⁰

⁸⁸ ČEP, David. *K prohlášení viny, nesporným skutečností a opravným prostředkům*, s. 329–330.

⁸⁹ MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK Jan. *Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb.*

⁹⁰ Ibid.

4.3. Usnesení o zahájení trestního stíhání *de lege ferenda*

Ze strany Nejvyššího státního zastupitelství jsou dlouhodobě činěny impulsy ke změně formy zahájení trestního stíhání vůči obviněnému. V rámci připomínkového řízení k novelizaci trestních předpisů Nejvyšší státní zastupitelství dne 11.06.2018 pod č.j. 1 SL 342/2018-23 navrhlo opustit současnou podobu vydávání usnesení podle § 160 odst. 1 tr. řádu a nahradit ji historickou úpravou sdělení obvinění v podobě záznamu v protokolu o prvním výsledku obviněného.⁹¹

Str. 7 dané připomínky konkrétně uvádí, že rozhodování o stížnostech je problematické, obvinění i přes přezkoumání usnesení žádají o výkon dohledu a: „*Není obvyklé ani v jiných řízeních, aby osoba na počátku řízení brojila proti tomu, že se ocitá v určitém procesním postavení, ve kterém má navíc oproti postavení podezřelého přiznáno více práv a může se účinněji hájit proti vznesenému obvinění.*“ Možnost přezkumu navrhuje proto omezit na právo obviněného požádat dozorového státního zástupce o přezkum postupu policejního orgánu.⁹²

Zatímco z hlediska obhajoby je stížnost proti usnesení dle § 160 tr. řádu jedním z nejpodstatnějších kroků přípravného řízení, státní zastupitelství poukazuje na své rozhodovací obtíže,⁹³ uvádí, že obviněný získává vlastně výhodnější postavení, aniž by zohlednilo dopady v profesním životě, zápisu v CESO, možnosti proti němu uplatnit zajišťovací prostředky, a zejména psychické obtíže spojené s dlouhodobým stresem. Tento navrhovaný přístup je zástupci advokacie i právní nauky silně kritizován,⁹⁴ své výhrady vyjádřila dokonce i bývalá nejvyšší státní zástupkyně.⁹⁵

Rekodifikace vzhledem k zásadnímu zpochybňování prezentované myšlenky navrhuje určitý kompromis. Zahájení trestního stíhání by nebylo vydáváno ve formě usnesení, nýbrž by bylo obsahem protokolu o prvním výsledku, jak navrhovala připomínková zpráva (§ x17 odst. 2 nového trestního řádu). Dle str. 142 důvodové zprávy „*Obviněnému budou sděleny základní skutkové okolnosti (s menšími nároky, než je tomu dosud) a jaký trestný čin je ve skutku spatřován*

⁹¹ ODok Portál - VeKLEP - Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Veřejná elektronická knihovna legislativního procesu. [cit. 10.06.2024]. Dostupné z: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/pripominky/KORNAYSCMFCN/>

⁹² Ibid.

⁹³ PETRÁK, Miroslav. Ke stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání. *Trestněprávní revue*. roč. 2012, č. 6.

⁹⁴ PASEKOVÁ, Eva. *Stížnost proti zahájení trestního stíhání by měla být ze zákona vyjmuta, míní NSZ* [online]. 2018 [cit. 12.03.2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/stiznost-zahajeni-trestniho-stihani-by-mela-byt-ze-zakona-vyjmuta-mini-nsz/>

⁹⁵ VESECKÁ, Renata. K návrhu Nejvyššího státního zastupitelství na zrušení stížnosti proti zahájení trestního stíhání (sdělení obvinění). *Právo a bezpečnost*. roč. 2018, č. 2.

*a bude poučen o právech obviněného.*⁹⁶ Toto „sdělení obvinění“ má nicméně být na žádost obviněného možné přezkoumat státním zástupcem ve lhůtě 15 či 30 dnů. (§ x17a odst. 1, 2).

Přestože má dojít k zachování možnosti přezkumu, není dle mého názoru dostatečně specifikováno, zda se mají na řízení o této žádosti uplatnit principy spojené se stížnostmi. Pokud by totiž mělo dojít k opuštění revizního principu a bylo by tedy po obviněném vyžadováno označení konkrétních právních vad protokolu, došlo by k přenesení onoho označeného břímě státních zástupců na laické obviněné.

Domnívám se, že nosné argumenty důvodové zprávy, která plně přejímá podněty ze zprávy Nejvyššího státního zastupitelství, jsou interpretovány izolovaně od praxe obhájců, zejména pokud jde o uváděnou statistiku, že proti usnesení o zahájení trestního stíhání je stížnost podána pouze ve 24 % případů a pouze v 8 % z nich jí je vyhověno.⁹⁷ Pro objektivitu by mělo být rozlišeno, v kolika případech stížnost nepodávají osoby právně zastoupené, neboť dle mých odhadů půjde o nízké jednotky procent. K číslu úspěšnosti si pak dovoluji citovat advokáta Mgr. Lukáše Trojana: *„Skutečnost, že státní zástupci často neplní svoji roli pána přípravného řízení a nechávají policii volnou ruku při nezákonném rozhodování, čímž se z rozhodování o stížnosti stává formalita, nemůže být důvodem pro vypuštění prvního stupně možné polemiky obviněného s tím, co je mu kladeno za vinu. Ochrana práv slabší strany nemůže být umenšena ve jménu rychlého vyřízení věci.*“⁹⁸

Není přitom ani stanovena lhůta, v níž by měla být žádost o přezkoumání obvinění podávána. Vzhledem k zachování přezkumu je tedy otázkou, proč je vlastně zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání navrhováno.

⁹⁶ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>. Str. 142.

⁹⁷ Ibid. Str. 142-144.

⁹⁸ PASEKOVÁ, Eva. *Anketa: Jste pro zrušení stížnosti proti zahájení trestního stíhání?* [online]. 2018 [cit. 12.03.2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/anketa-jste-pro-zruseni-stiznosti-proti-zahajeni-trestniho-stihani/>

5. Oprávněné osoby, poučovací povinnost

Okruh oprávněných osob k podání stížnosti je upraven odlišně, než je tomu v případě odvolání. U stížnosti se dle § 142 odst. 1 tr. řádu stanoví neurčitý okruh osob, jichž se usnesení přímo dotýká a osob, které k usnesení daly podnět svým návrhem, k němuž byly dle zákona oprávněny. Z této úpravy jsou pak napříč trestním řádem v souladu s návětím citovaného ustanovení stanoveny určité výjimky, které budou v této kapitole podrobně rozebrány. To nicméně znamená, že přestože subjekt bude splňovat obecnou podmínku, tedy že má určitý vztah k věci nebo osobě, o níž bylo rozhodnuto, případně má úřední postavení (státní zástupce, orgán sociálně právní ochrany dětí, probační služba), nemusí být oprávněnou osobou k podání stížnosti.⁹⁹

Zejména u ustanovení upravujících konkrétní rozhodnutí, kde nelze nalézt výslovný výčet oprávněných osob je pro orgán činný v trestním řízení zvláště důležité posoudit, na koho se vztahuje některá z obecných okolností uvedená v § 142 odst. 1 tr. řádu, kdy neoznámení usnesení všem oprávněným osobám ve smyslu § 137 odst. 1 tr. řádu ve spojení s § 146 odst. 2 tr. řádu je překážkou pro nabytí právní moci rozhodnutí.

5.1. Osoba, již se usnesení přímo dotýká

Dotčenými osobami jsou ty, kterým jsou usnesením, případně na něj logicky navazujícím rozhodnutím, stanovena práva, ukládány povinnosti či zasahováno do procesního postavení. Nejčastěji se bude jednat o obviněného, poškozeného, zúčastněné osoby, znalce, tlumočnický a obhájce ve vztahu k jejich nároku.¹⁰⁰ Nevyžaduje se však, aby k takovému usnesení učinily návrh.¹⁰¹

Důležitost řádného posouzení oprávněných osob lze ilustrovat na následujícím příkladu. Usnesení o přiznání nákladů obhajoby ustanoveného obhájce dle § 151 odst. 3 tr. řádu je výsledkem řízení zahájeným výlučně na žádost obhájce a je jím založeno pouze právo advokáta. Obviněný jím tedy není přímo dotčen, ani nejde o jím iniciované řízení, podmínky pro oznámení rozhodnutí dle § 137 odst. 1 tr. řádu jeho osobě tak zdánlivě splněny nejsou. Je však nutné zohlednit i širší kontext, odpovídající povinnosti pravomocně odsouzeného uhrazenou částku kompenzovat státu podle § 152 odst. 1 písm. b) tr. řádu. Orgány činné v trestním řízení jsou tedy

⁹⁹ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ Dagmar, GRŮVNA Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*, s. 675–676.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 1., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 1764.

právě s ohledem na předpokládané vydání tohoto usnesení povinný obviněného seznámit též s usnesením o nároku obhajoby, aby mohl prostřednictvím stížnosti sporovat jednotlivé úkony, a snížit tak svou následnou povinnost vůči státu. V rámci opravného prostředku proti stanovení nákladů by totiž rozsah úkonů již nemohl být předmětem přezkumu, neboť by se vztahoval k odměně obhájci již přiznané na základě pravomocného stížností nenapadnutelného usnesení. Neoznámení usnesení o přiznání odměny obhájci všem oprávněným osobám tedy zakládá nezákonnost i následně vydaného usnesení podle § 152 odst. 1 písm. b) tr. řádu.¹⁰²

Posouzení okruhu dotčených patří nepochybně mezi velmi komplikovanou otázku, a to zejména ve vztahu k rodinným příslušníkům osoby, které bylo ublíženo na zdraví nebo již byla způsobena smrt. Orgán činný v trestním řízení v takových případech zpravidla vychází z § 2959 občanského zákoníku,¹⁰³ podle něhož se náhrady může domáhat manžel, rodič, dítě nebo jiná osoba blízká a dále z § 247 odst. 2 tr. řádu. Nicméně i vzhledem k neurčitosti těchto ustanovení musí pečlivě posuzovat, zda povaha vztahu mezi těmito osobami může založit jejich reflexní újmu, a tedy i dotčení usnesením. Takové pravidlo nelze pro jeho individuálnost kodifikovat, a lze tak pouze doporučit, aby osoby samy v předstihu policejní orgán vyrozuměly o svém morálním svazku s poškozeným a žádostí o vyrozumívání o relevantních usneseních.

Nejednoznačnost se týká také otázky, zda by mělo být v rámci společného řízení v případě dodatečného zahájení trestního stíhání vůči dalším osobám, zasíláno toto usnesení i původním obviněným, respektive zda by i těmto nově stíhaným osobám mělo být dodatečně oznamováno usnesení o zahájení trestního stíhání původních osob.

Pan docent Vantuch dospěl k jednoznačnému závěru, že jednotlivými usneseními je závazně ohraničen skutek, který i přes společné řízení vyústí v podání jedné obžaloby. Ačkoliv tedy obvinění nemohou podat stížnost proti usnesení, kterým nejsou sami přímo stíháni, mají právo na jeho oznámení na základě dotčení. Pokud by k zaslání usnesení o spojení věci nebo usnesení o zahájení trestního stíhání obhájci, případně nezastoupenému obviněnému, nedošlo, jednalo by se o porušení § 137 odst. 1 tr. řádu zakládající závažnou procesní vadu, která by byla podkladem pro vrácení věci do přípravného řízení.¹⁰⁴

¹⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.02.1992, sp. zn. 4 To 14/92.

¹⁰³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁴ VANTUCH, Pavel. Společné řízení, spojení věci a právo obviněného na doručení opisu usnesení. *Bulletin advokacie*. 2020, roč. 2020, č. 5.

5.1.1. Postavení poškozeného

Poškozeným je osoba, které bylo jednáním pachatele ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel bezdůvodně obohatil (§ 43 odst. 1 tr. řádu). Dalo by se tedy předpokládat, že pokud mu zákon umožňuje ovlivnit řízení (ne)vyslovením souhlasu s trestním stíháním dle § 163 tr. řádu a judikatura mu přiznává právo na účinné vyšetřování,¹⁰⁵ bude mu náležet i možnost podávat opravné prostředky ve všech případech, kdy lze na usnesení vztáhnout rozebranou obecnou formulaci § 142 odst. 1 tr. řádu, tj. vždy, jednali se o osobu, již se „*usnesení přímo dotýká nebo která k usnesení dala podnět svým návrhem*“.

Ani po zavedení tzv. adhezního řízení,¹⁰⁶ tedy práva poškozeného uplatňovat svůj majetkový nárok přímo v trestním řízení však absolutní právo opravných prostředků nemá, a to ani tehdy, když uplatňuje nárok dle § 43 odst. 3 tr. řádu, přestože fakticky je přinejmenším všemi meritorními usneseními, jimiž se věc končí, přímo dotčen.

Nejvyšší soud České socialistické republiky¹⁰⁷ historicky v této souvislosti shledal, že matce dětí, která jako zákonný zástupce v řízení zastupovala své děti zkrácené na neuhrazeném výživném ani dětem samotným, nenáleží právo stížnosti proti usnesení o zastavení trestního stíhání, ba jim dokonce nemá být zaslán ani opis takového rozhodnutí, neboť se nejedná o osobu, „*jejíž návrh se v této věci podle zákona výslovně požaduje nebo připouští jako podmínka pro rozhodnutí*“.

Do účinnosti velké novely¹⁰⁸ tak existovala dle mého názoru zcela nelogická diferenciacce mezi přiznaným právem poškozeného podat stížnost proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 1 tr. řádu stejně jako proti usnesení o odložení věci dle § 159 odst. 1 tr. řádu (současný § 159a odst. 1), avšak již nikoliv proti meritornímu rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, které zakládalo překážku věci rozhodnuté. Od roku 2002 je v § 172 odst. 3 tr. řádu výslovně zakotveno, že jestliže je poškozený znám, může i on podat stížnost s odkladným účinkem.¹⁰⁹ Nadále je však rozlišováno mezi stadiem trestního řízení, v němž je dané usnesení vydáno. Zatímco u zastavení trestního stíhání státním zástupcem dle § 172 tr. řádu může poškozený stížnost podat, proti shodnému rozhodnutí soudu dle § 223 tr. řádu nikoliv, přestože

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel. (Ne)účinné vyšetřování v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*. roč. 2024, č. 1–2.

¹⁰⁶ Zákon č. 181/2011 Sb.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 15.12.1989, sp. zn. 7 Tz 30/89.

¹⁰⁸ Zákon č. 265/2001 Sb.

¹⁰⁹ PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního řízení po roce 1990. *Trestněprávní revue*. 2018, roč. 2018, č. 2.

rozhodnutím je dotčen zcela stejně jako v přípravném řízení. Obdobně je tomu i u postoupení věci (§ 159a odst. 1 písm. a), b), § 222 tr. řádu).

V případě odložení věci je navíc poměrně obtížné určit, zda osoba, která uplatňuje práva poškozeného jí skutečně je, a zda jí tak má být usnesení doručováno. Za účelem vyšší ochrany práv poškozeného se má takové rozhodnutí doručit i osobě, která o sobě podle § 43 odst. 1 tvrdí, že jí práva poškozeného náleží, ledaže byly objasněny skutečnosti zcela vylučující příčinnou souvislost újmy s jednáním domnělého pachatele, nebo prokazující, že újma vůbec nevznikla. Závěr, proč určitá osoba za poškozeného považována je, či není, je nutné výslovně rozvést v usnesení o odložení věci nebo alespoň v rozhodnutí o stížnosti proti takovému rozhodnutí. Jestliže by policejní orgán vyrozuměl nesprávně i osobu, která poškozená být nemůže, jí podanou stížnost státní zástupce zamítne podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu. Naopak pokud po přezkoumání věci státní zástupce zjistí, že určité osobě doručeno nebylo, nemůže se takové usnesení stát pravomocným, dokud policejní orgán nezajistí nápravu.¹¹⁰

Výjimkou z povinnosti doručovat usnesení poškozenému je situace, kdy po poučení v souladu s § 43 odst. 5 tr. řádu prohlásí, že se vzdává trestním řádem přiznaných procesních práv.

Přestože prozatím nedošlo ke sjednocení druhu usnesení, proti nimž může poškozený brojit, lze spatřovat výrazný posun alespoň ve vnímání prostředků *in favorem defensionis*. Zatímco dříve na základě jednoznačného gramatického výkladu platilo, že navrácení lhůty v případě zmeškání opravného prostředku dle § 61 odst. 1 tr. řádu může být přiznáno pouze obviněnému a jeho obhájci, Ústavní soud již před sedmi lety konstatoval, že lhůtu lze prominout též u těch úkonů poškozeného a jeho zmocněnce, jestliže jimi uplatňují právo, které nelze realizovat jinak než v trestním řízení.¹¹¹

Judikát uvádí, že prostředky *in favorem defensionis* nemají za účel chránit obviněného jako takového, nýbrž mají kompenzovat existující nemožnost ovlivnit průběh a výsledek trestního řízení, a proto tedy ne všechny musí být vyhrazeny pouze obviněnému. Samotným navrácením lhůty jinému subjektu nedochází ke zhoršení procesního postavení obviněného, nerozšiřuje se jím ani přípustnost stížnosti, ani se nezaručuje kladný výsledek promeškaného podání. Pokud se tedy z omluvitelných důvodů promeškalo podání např. nároku na náhradu nákladů trestního řízení

¹¹⁰ *Výkladové stanovisko NSZ č. 20/2002 Doručování usn. o odlož. věci podle § 159a/1-4 tr.ř. osobám, které se označují za poškozené a jejich oprávnění podat stížnost* [online] [cit. 02.05.2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyšsiho-statniho-zastupitelstvi/vykladova-stanoviska/stanoviska-z-trestniho-prava-procesniho/>

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 08.08.2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16.

podle § 154 tr. řádu, je na místě analogické navrácení lhůty připustit. Jestliže soud stížnost poškozeného odmítne projednat aniž by se věcně zabýval argumenty pro žádost o prominutí promeškání lhůty 3 dnů, porušuje právo poškozeného na rovný přístup k soudu.¹¹²

V návaznosti na tento nálezn, a dokonce i vysoce nad jeho rámece, zamýšlí rekodifikace v § k28 umožnit vyjma zákonem výslovně vyloučených případů (např. dovolání § k28 odst. 4) prominout zmeškání lhůty k podání opravného prostředku nejen obviněnému, obhájci, poškozenému a jeho zmocněnci, nýbrž též zúčastněné osobě včetně jejího zástupce, a i osobám zúčastněným na řízení ve smyslu jejich nároku na svědečné, znalečné a obhajné. Zatímco důvodová zpráva na str. 45 vyjasňuje, že toto ustanovení nelze vztáhnout na státního zástupce,¹¹³ není mi jasné, zda se má navrácení lhůty v případě poškozeného uplatnit pouze na Ústavním soudem nastíněný majetkový nárok, nebo též na meritorní usnesení o vyřízení věci jako např. zastavení trestního stíhání či postoupení věci. Takový výklad bych považovala za zkracující práva obviněného, neboť by se pro něj trestní řízení stalo do značné míry nepředvídatelné, pokud by např. rok po závažné dopravní nehodě v důsledku níž poškozený upadl do kómatu mělo dojít k pokračování v řízení.

Nicméně v situacích, kdy by obviněný sám toto promeškání lhůty zapříčinil, například omezením osobní svobody poškozeného, ublížením na zdraví, vydíráním nebo vyhrožováním, by měl podle mého názoru převážít veřejný zájem na projednání opravného prostředku. Pokud obviněný páchá zastírací trestnou činnost, mělo by i přes neexistenci soukromé žaloby převládnout právo na účinné vyšetřování včetně přezkoumání rozhodnutí a souvisejícího navrácení lhůty při mimořádných událostech, v nichž se obviněný ingeroval.

5.2. Osoba, která k usnesení dala podnět svým návrhem

Podnětem se rozumí úkon směřovaný vůči orgánu činnému v trestním řízení s účelem iniciovat vydání rozhodnutí. Aby však bylo výsledkem podnětu rozhodnutí, a tedy podklad pro stížnosti, musí být této osobě přiznáno oprávnění. Není však dána podmínka, aby se v rámci učiněného podnětu směřovalo k vydání usnesení, které se této osoby i dotýká.¹¹⁴

Jestliže se např. bude veřejnost u hlavního líčení domáhat návrhu na doplnění dokazování provedením vyšetřovacího pokusu, aby pro ni bylo řízení zajímavější, nemůže jí být vyhověno,

¹¹² Shodně k tomu nálezn Ústavního soudu ze dne 21.11.2017, sp. zn. I. ÚS 2084/16.

¹¹³ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>. Str. 45.

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 1., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 1764.

neboť není stranou řízení. Soud v takovém případě není povinen, a ani oprávněn o její žádosti jakkoliv rozhodnout, a logicky není tedy proti jakému usnesení podávat opravný prostředek.

Naopak pokud bude osoba ve veřejnosti trvat na svém a výkřiky a urážkami soudu opakovaně narušovat průběh jednání, uložená peněžitá pokuta dle § 66 tr. řádu bude představovat přímý zásah do jejích majetkových práv a založí oprávnění k podání stížnosti. Nikoliv však na základě jí učiněného podnětu k doplnění dokazování, nýbrž v rámci následnému zásahu do práv dle předchozí podkapitoly.

Přestože k určitým rozhodnutím ve vykonávacím řízení může podnět učinit úředník probační a mediační služby (např. při přeměnách podmíněného trestu, trestu domácího vězení, či při s nimi souvisejících otázkách § 334e tr. řádu), je v § 142 odst. 1 poslední věty tr. řádu výslovně vyloučeno, aby proti navazujícímu rozhodnutí podával stížnost.

5.3. Státní zástupce

Pokud jde o usnesení policejního orgánu, má státní zástupce, coby dozorový orgán, pravomoc jeho jakákoliv rozhodnutí ze své iniciativy rušit podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. řádu a nahrazovat je vlastními, proti nimž je stížnost přípustná ve stejném rozsahu jako v případě takto zrušených usnesení či opatření.¹¹⁵ Je proto obecným pravidlem, že státní zástupce nemá právo vůči usnesením policejního orgánu podat stížnost, neboť disponuje silnějším prostředkem nápravy učiněných vad, směřujících například i pouze vůči nedostatečnému odůvodnění.

Naopak státní zástupce je oprávněn stížnost podat proti všem usnesením soudu, a to aniž by k zahájení konkrétního řízení, které vyústilo napadnutelným rozhodnutím došlo na základě jeho činnosti, neboť usnesení soudu je mu podle § 137 odst. 1 tr. řádu třeba oznámit vždy. Jako příklad lze uvést usnesení, jímž se vyhovuje žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody – sám podnět nepodal, ani není zasahováno do jeho procesních práv. Účelem je v takovém případě však ochrana veřejného zájmu.

Není vyloučeno, aby státní zástupce podal stížnost i výlučně ve prospěch obviněného, když uvedení této skutečnosti je povinnou součástí jím realizovaného opravného prostředku.

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*, s. 158.

5.4. Jiné osoby s obhajovacími právy

Ve vztahu k usnesení o vazbě, ochranném léčení a zabezpečovací detenci je v § 142 odst. 2 tr. řádu rozšířen okruh oprávněných osob na ty, kterým je v § 247 odst. 2 tr. řádu přiznáno právo podat ve prospěch obviněného odvolání. Nauka pro tyto subjekty používá označení osoby se samostatnými obhajovacími právy a má jimi na mysli příbuzné v pokolením přímém, sourozence, osvojitele, osvojence, manžela, partnera a druha. Jestliže je obviněný omezen na svéprávnosti, mohou opravné prostředky podávat i proti jeho výslovné vůli.

Jelikož vypočtené osoby mohou stížnost podat jen proti rozhodnutím, jimiž dochází k omezení osobní svobody, ustanovení se neuplatní na řízení proti právníkům osobám.¹¹⁶ Ve stížnostním řízení vystupují vlastním jménem, nemají však právo na samostatné doručení opisu rozhodnutí, a i lhůta jim končí tímž dnem jako obviněnému (§ 143 odst. 2 tr. řádu).

Jedná-li se však o zákonného zástupce mladistvého, který v době doručování usnesení nedovršil osmnácti let nebo svéprávnost nenabyl jiným způsobem, náleží mu dle § 137 odst. 1 tr. řádu ve spojení s § 72 odst. 1 ZSVM právo na samostatné oznámení usnesení. Lhůta pak počíná běžet stejně jako v případě opatrovníka a obhájce okamžikem oznámení, k němuž došlo nejpozději.¹¹⁷ Opravný prostředek pak může stejně jako orgán sociálně-právní ochrany dětí podat ve prospěch obviněného mladistvého i proti jeho vůli.¹¹⁸

5.5. Vzdání se práva stížnosti a usnesení bez odůvodnění

Jestliže se osoby oprávněné po vyhlášení usnesení vzdají práva podat stížnost (obviněný rovněž za osoby ve smyslu § 247 odst. 2 tr. řádu) a tyto prohlásí, že netrvají na písemném odůvodnění, postačí, pokud je usnesení složeno pouze z enunciatu, v části odůvodnění uveden odkaz na § 136 odst. 3 tr. řádu a dáno poučení.

Je však nutné mít na paměti, že osobou oprávněnou k podání opravných prostředků není sám obhájce, nýbrž obviněný. V ustanovení § 41 odst. 2 tr. řádu jsou vymezena oprávnění obhájce, přičemž podávání opravných prostředků je vyhrazeno výlučně na jednání v zastoupení klienta, čímž se liší od postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který tak činí vlastním jménem a na

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 1765–1766.

¹¹⁷ Rozlišením, kdy se rodič považuje za osobu se samostatnými obhajovacími právy a kdy za oprávněného podávat opravné prostředky jménem obviněného se zabýval rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09.08.2017, sp. zn. 8 Tz 47/2017.

¹¹⁸ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ Dagmar, GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*, s. 217–219.

základě vlastního uvážení. Pokud se tedy obhájce po vyhlášení usnesení bez konzultace s obviněným vzdá práva stížnosti, avšak obviněný ji sám následně podá, není přípustné, aby ji soud zamítl pro její podání osobou, která se stížnosti vzdala, jestliže není ve spise „*spolehlivě zjištěno stanovisko obviněného k tomuto procesnímu úkonu*“.¹¹⁹ Výjimkou je dle § 41 odst. 4 tr. řádu pouze situace, kdy je svéprávnost obviněného omezena a obhájce může činit kroky i proti vůli obviněného. Na základě § 144 odst. 3 tr. řádu však ani při této okolnosti není oprávněn vzít již podanou stížnost zpět bez výslovného souhlasu obviněného.

Jestliže se obviněný vzdá práva na podání opravného prostředku, ačkoliv mu nebyl řádně vysvětlen obsah rozhodnutí nebo důsledky, které jsou se vzdáním se práva spjaty, ani nebyl informován o právu na poradu s obhájcem ani o možnosti žádat o jeho ustanovení, nemůže mít takto učiněné prohlášení jakékoliv právní účinky.¹²⁰ O to zvláštnější se proto jeví v kapitole věnované konsensuálním způsobům řešení věci, že by mělo být dle Nejvyššího soudu nedostatečné poučení přejito s pouhým odkazem na poradu s obhájcem.

Jde-li přitom o cizince, který neovládá český jazyk, ani mu není znán právní systém, bude na základě zachování práva dle čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP zpravidla nutné ustanovit obviněnému obhájce.¹²¹

Úprava vzdání se stížnosti nesměřuje výlučně na usnesení, která jsou vyhlášena za přítomnosti oprávněných osob. Není proto nutné, aby se práva vzdaly na místě, dostačuje, když své rozhodnutí orgánu činnému v trestním řízení oznámí v dohodnuté lhůtě. Jelikož tímto orgánem bude nejčastěji soud, musí mít v případě stanovení této lhůty pro rozhodnutí na paměti, že je vázán časem pro vyhotovení písemného rozhodnutí. Ačkoliv u usnesení k tomu nemá na rozdíl od rozsudků výslovně stanoven pevný počet pracovních dnů (§ 129 odst. 3 tr. řádu), použije se citované ustanovení přiměřeně (§ 138 tr. řádu). Soud by tedy měl lhůtu k rozmyšlení se a případnému vyslovení souhlasu s absencí odůvodnění přizpůsobit lhůtě pěti, deseti či dvaceti pracovních dnů podle stupně soudu a vazebního stíhání. Je však v jeho zájmu nechat stranám dostatečný prostor, neboť zkráceným usnesením ušetří mnoho práce.

Usnesení podle § 136 odst. 3 tr. řádu je bez dalšího, tedy bez souhlasu stran, přípustné vyhotovit u všech usnesení ve vykonávacím řízení, proti nimž není stížnost přípustná.¹²²

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 07.09.1990, sp. zn. 3 To 45/90.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10.05.2021, sp. zn. II. ÚS 498/21.

¹²¹ KLÍMA, Pavel. Vybrané aspekty práva na spravedlivý proces v trestním řízení v recentní judikatuře. *Trestní právo*. roč. 2022, č. 3.

¹²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 1., § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání, s. 1733.

5.6. Poučovací povinnost

Přestože bude stížnost proti usnesení podána oprávněnou osobou ve smyslu výše definovaných parametrů, stále ji může stížnostní orgán zamítnout dle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu pro podání osobou neoprávněnou. Tato úprava vyplývá z § 150 odst. 1 tr. řádu, která znemožňuje usnesení změnit v neprospěch osoby, která stížnost podala nebo v jejíž prospěch byla stížnost podána.

Podstatným je v této otázce rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.02.1988 sp. zn. 11 Tz 1/88, publikovaný jako R 29/1989 tr. Ten nabytí právní moci usnesení spojuje již s jeho samotným vydáním (v tomto případě zastavením trestního stíhání dle § 172 odst. 1 písm. a) tr. řádu), a nikoliv uplynutím třídenní lhůty od doručení jeho opisu obviněnému, případně obhájci, podle toho, kterému bylo doručeno později. Činí tak přestože je proti němu výslovně dle zákona i dle poučení v usnesení uvedené možné podat stížnost. Hlavním argumentem je, že pokud obviněný nemůže podle § 150 odst. 1 tr. řádu opravným prostředkem dosáhnout lepšího postavení, musel by jej stížnostní orgán zamítnout z ryze formálních důvodů, coby podaný osobou neoprávněnou. Za takové situace proto ani absence doručení usnesení všem povinným subjektům není důvodem pro nenabytí právní moci rozhodnutí. „*Poučení o přípustnosti podat stížnost proti usnesení o zastavení trestního stíhání však vždy platí ve spojení se zásadou, že nikdo není oprávněn podat stížnost ve svůj neprospěch (srov. § 150 odst. 1 tr. ř.).*“

S tímto rozhodnutím se plně ztotožňuji v otázce materiálně nepřijatelného podání opravného prostředku.¹²³ Judikát lze však dle mého názoru vykládat rovněž v tom směru, že pokud orgány činné v trestním řízení seznají, že nelze proti danému rozhodnutí podat opravný prostředek ve prospěch obviněného, nezakládá nedoručení usnesení obhájci procesní pochybení, ačkoliv je tomu v přímém rozporu s § 137 odst. 2 tr. řádu.

Pozdější usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2001, sp. zn. 5 Tz 249/2001 význam obhajoby, která má kvalifikovaným způsobem posoudit důvodnost opravného prostředku již zdůrazňuje. V případech vyžadovaných zákonem doručování usnesení pouze obviněnému bez současného nebo výlučného doručení obhájci zcela vylučuje. Bez toho, aniž by tak sbírkový judikát z roku 1988 byl překonán, je nutné k němu přistupovat rezervovaně.

Současná úprava se mi obecně jeví jako zatěžující pro orgány činné v trestním řízení, neboť pokud je laický obviněný v poučení výslovně upozorněn na možnost podání opravného

¹²³ Tento přístup setrvává i v současné soudní praxi, citované rozhodnutí bylo citováno např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20.09.2000, sp. zn. 7 Tz 181/2000.

prostředku, tak s ohledem na pouhou třídní lhůtu zpravidla nebude mít dostatek prostoru nastudovat si právní úpravu či se spojit s advokátem a stížnost z důvodu procesní jistoty podá, aniž by fakticky dle § 150 odst. 1 tr. řádu byl osobou oprávněnou. I pokud se následně rozhodne vzít stížnost zpět ve smyslu § 144 odst. 2 tr. řádu, a to například i ještě před postoupením věci nadřízenému orgánu, nesmí být k jejímu zpětvzetí jakkoliv přihlédnuto, neboť pokud osoba nebyla oprávněna podat opravný prostředek, nenáleží ji ani právo s ním disponovat.¹²⁴ Přestože se tedy dospěje do situace, kdy neexistuje osoba se zájmem na přezkum věci, musí být neúčelně vynaloženy prostředky na opravné řízení, pouze aby v usnesení bylo konstatováno, že stížnost je podána osobou neoprávněnou na základě § 150 odst. 1 ve spojení s § 148 odst. 2 písm. 1 tr. řádu).

Lze tomuto předejít? Domnívám se, že by bylo plně dostačující, kdyby poučení o stížnosti v usneseních (ale též o odvolání proti rozsudkům) nad rámec přepisu ustanovení o oprávněných osobách, lhůtě, místě podání a označení rozhodujícího orgánu, obsahovalo i citaci § 150 odst. 1 tr. řádu s konkrétním poukazem na nemožnost zlepšení postavení obviněného, jestliže by bylo vydáno např. usnesení podle § 172 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

¹²⁴ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 02.10.2000 sp. zn. 8 To 517/2000.

6. Lhůta k podání a formální náležitosti

V českém právním řádu je pro podání stížnosti zakotvena lhůta 3 dnů od oznámení usnesení. Pod pojmem „oznámení“ pak § 137 odst. 1 věta druhá tr. řádu distinguje mezi vyhlášením přítomné osobě, jíž se usnesení dotýká ve smyslu § 135 tr. řádu, a doručením opisu.

Vyhlašují se pouze ta usnesení, která jsou učiněna za přítomnosti osoby, jíž se rozhodnutí dotýká, a dále usnesení ve všech formách zasedání soudu – hlavním líčení, veřejném ale i neveřejném zasedání. Naopak není dán požadavek na vyhlášení usnesení, která jsou učiněna v přípravném řízení policejním orgánem (odložení a odevzdání věci dle § 159a tr. řádu), soudem „od stolu“ (vrácení zajištěné věci dle § 80 tr. řádu, učinění záznamu o zpětvzetí podaného opravného prostředku § 144 odst. tr. řádu, 250 odst. 4 tr. řádu či nařízení hlavního líčení § 198 odst. 1 tr. řádu).¹²⁵

Vyhotovovat není dle § 136 tr. řádu nutné usnesení, která se týkají vedení řízení (přítomnost veřejnosti § 200 odst. 3 tr. řádu, odročení či přerušování hlavního líčení § 219 odst. 1 tr. řádu) nebo provádění dokazování ve vztahu ke konkrétnímu důkazu (rozhodnutí o čtení protokolu) či návrhu na doplnění dokazování nebo rozhodnutí o jeho skončení. Musí však být splněna podmínka, že jsou v celém znění zachycena v protokolu, a současně není dána povinnost doručit opis rozhodnutí oprávněné osobě, ledaže touto je pouze státní zástupce.¹²⁶

S ohledem na skutečnost, že dle § 55 odst. 1 písm. d) tr. řádu se do protokolu zachycuje pouze podstatný obsah rozhodnutí učiněných při úkonu, postačí doslovné zanesení výroku rozhodnutí a již pouhé obecné konstatování o sděleném odůvodnění a poučení. Vzhledem k absenci požadavku na jejich přepis se soudní praxe potýkala s problémem, jak postupovat v případě nesprávného poučení o právu na opravný prostředek u usnesení, která byla vyhlášena za účasti oprávněné osoby. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 5 Tz 19/1987¹²⁷ se k tomuto stanoví, že jestliže došlo ke špatnému poučení při úkonu, je relevantní obsah poučení v písemném opisu usnesení, přestože již v důsledku nesprávného poučení došlo k faktickému uplynutí lhůty k podání stížnosti.

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání, s. 1731.

¹²⁶ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*, s. 100–102.

¹²⁷ FENYK, Jaroslav, HAVLÍK, Tomáš, RŮŽIČKA, Miroslav. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu: 1918-2004*. Praha: Beck, 1997, s. 479.

Pokud státní zástupce při hlavním líčení nevyhoví námitce své podjatosti a obviněného poučí o právu podat proti tomuto rozhodnutí stížnost do 3 dnů od doručení opisu usnesení, nelze na základě § 148 odst. 2 tr. řádu takto podaný opravný prostředek v důsledku nesprávného poučení zamítnout jako opožděný.

V praxi jsem se setkala s případem, kdy obviněnému a jeho obhájci bylo doručeno usnesení státního zástupce o zajištění peněžních prostředků, které obsahovalo pouze výrok se specifikací zajištěné věci a poučení o přípustnosti stížnosti. Namísto části odůvodnění byla uvedena pouze jedna věta s přepisem § 79b odst. 1 tr. řádu, tedy že usnesení se doručuje orgánu, který má zajištění provést, a nemusí být proto odůvodněno. Vzhledem k předmětu této práce stačí stručně uvést, že usnesení ve zkrácené podobě mělo být adresováno pouze finanční instituci, zatímco pro obhajobu měla být připravena verze splňující veškeré náležitosti usnesení dle § 134 odst. 2 tr. řádu. Jelikož se tomu tak vlivem údajně administrativní chyby nestalo, měl následek absence odůvodnění vliv na nezapočetí běhu lhůty k podání stížnosti, neboť pokud se oprávněná osoba nemůže seznámit s argumenty orgánu činného v trestním řízení, je jí upíráno právo tato tvrzení relevantním způsobem vyvracet a uvádět skutečnosti na svou obhajobu. Protože státní zástupce výtky obhajoby o neúčinném rozhodnutí seznal relevantní až na základě třetí výzvy, byla stížnost k soudu úspěšně podána až dva měsíce po doručení neúplného rozhodnutí, neboť ke zhojení vad usnesení došlo až doručením opisu s odůvodněním. Pokud by soud stížnosti vyhověl, představovaly by tyto dva měsíce období zajišťování majetku obviněného bez jakéhokoliv zákonného podkladu a potenciálně by bylo možné žádat po státu odškodnění.

Stížnost je možné podat i v elektronické formě, a to buď e-mailem s kvalifikovaným podpisem dle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, nebo odesláním z datové schránky, aniž by dokument musel být touto specifickou úředně ověřenou signaturou opatřen.¹²⁸ Naopak telefonická forma by dostačující nebyla pro nemožnost kontroly totožnosti. Samotné podání je nutné adresovat orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje (§ 143 odst. 1 tr. řádu), nicméně lhůta bude zachována i podáním přímo u stížnostního orgánu (§ 60 odst. 4 písm. b) tr. řádu).

6.1. Blanketní stížnost

Jak bylo rozebráno v historickém úvodu této práce, lhůta 3 dnů k podání stížnosti zakotvená v § 143 odst. 1 tr. řádu má svůj původ již v dobách Rakouska-Uherska. Tato lhůta byla

¹²⁸ RÁZKOVÁ, Renata. K otázce elektronického podání stížnosti podle trestního řádu. *Bulletin advokacie*. roč. 2016, č. 3.

v jednotlivých trestních řádech přejímána, aniž by byly zhodnoceny její dopady. Ve Slovenské republice činí rovněž 3 dny, nicméně pracovní.¹²⁹ Jestliže jejím jediným důvodem je zajištění rychlosti řízení, je tak dle mého názoru činěno zcela na úkor práv osob, zejména těch, proti nimž se řízení vede. V takto krátké době není možné seznámit se se všemi argumenty natolik zásadních usnesení, kterými je rozhodováno o vazbě, ochranných opatřeních, povolení obnovy a významově podobných.

Obhájci si jsou zvláště dobře vědomi, že jestliže usnesení do datové schránky obdrží v pátek odpoledne, lhůta k podání stížnosti uplyne již v pondělí. Namísto toho, aby se s klientem stihli sejit a situaci s ním řádně prodiskutovat, opravný prostředek z procesní strategie podají v tzv. blanketní podobě, tedy bez odůvodnění, které se zavází doplnit ve stanoveném počtu dnů. Orgán, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje může tuto lhůtu z vlastní iniciativy zkrátit, považuje-li ji za nedůvodně dlouhou. Její samotné překročení však s ohledem na revizní princip není důvodem pro zamítnutí stížnosti, nýbrž může vyústit v realizaci pouze zcela obecného přezkumu, namísto vypořádání se se všemi vadami v něm obhajobou sledávanými.

Ústavní soud se zabýval návrhem na zrušení lhůty uvedené v § 143 odst. 1 tr. řádu pro její protiústavnost.¹³⁰ Dospěl přitom k závěru, že samotná lhůta tří dnů od oznámení usnesení je akceptovatelná, avšak jejím uplatňováním nesmí být negováno samotné právo na obhajobu. Jako nejpodstatnější je nutné zdůraznit argument, se kterým se plně ztotožňuji, a to, že zásada rychlosti řízení (podrobněji rozvedená ve vztahu k vazebnímu stíhání v jiném nálezu¹³¹) má sloužit ve prospěch toho, proti němuž se řízení vede. Jestliže tato osoba podáním blanketní stížnosti požádá, aby bylo v zájmu její vlastní obhajoby posečkáno s rozhodnutím na dobu doplnění opravného prostředku, je nutné tento její zájem upřednostnit nad principem dle § 2 odst. 4 tr. řádu.¹³²

Není tedy přípustné, aby stížnostní soud rozhodl bez toho, aniž by dal obviněnému, potažmo jeho obhájci prostor odůvodnit své stanovisko. Jestliže v blanketní stížnosti stanoví lhůtu, během níž se hodlá vyjádřit a orgán činný v trestním řízení tuto lhůtu nezkrátí, nýbrž sám rozhodne s tím, že se mu uplynulý čas jeví jako dostatečný, jedná se o zásadní porušení práva dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 5 odst. 4 EÚLP.¹³³

¹²⁹ § 187 odst. 1 zákona č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok.

¹³⁰ Nález Ústavného soudu ze dne 08.08.2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16.

¹³¹ Nález Ústavného soudu ze dne 12.05.2020, sp. zn. IV. ÚS 905/20.

¹³² Bod 15. nálezu Ústavného soudu ze dne 16.07.2020, sp. zn. IV. ÚS 478/20.

¹³³ DAŇKOVÁ, Markéta. Lhůta pro odůvodnění blanketní stížnosti ve vazební věci. *Státní zastupitelství*. roč. 2023, č. 4.

Stížnostní orgán se musí vypořádat s námitkami v řádně doručeném dodatečném odůvodnění stížnosti.¹³⁴ Ústavní soud projednával případ, kdy byl stěžovatel vzat usnesením do vazby, do protokolu si podal stížnost a přislíbil, že její odůvodnění zašle obhájce ve lhůtě 3 dnů, jak také řádně učinil. Soud prvního stupně však spis odeslal stížnostnímu soudu ihned po vyhotovení písemného rozhodnutí a včas doplněné odůvodnění mu zaslal poštou až se zpožděním 15 dnů, tedy již po rozhodnutí nadřízeného orgánu. V momentě, kdy stížnostní soud na základě provedeného obecného přezkumu stížnost zamítal, tak orgánům činným v trestním řízení byly známy konkrétní důvody opravného prostředku, ovšem v důsledku administrativní chyby k jejich přezkoumání nedošlo. Tím bylo porušeno právo obviněného na spravedlivý proces.¹³⁵

Na stranu druhou, jestliže situace vyčkání doplnění podání neumožňuje, zejména pokud je nutné rozhodnout dle § 72 tr. řádu ve lhůtě 3 měsíců o dalším trvání vazby, absolutní povinností stížnostního orgánu vyčkat na doplnění podání by mohlo dojít k účelnému vytváření podmínek pro povinnost obviněného propustit z vazby z důvodu překročení lhůty jejího trvání. Stížnostní orgán tak má možnost stěžovatelem stanovenou lhůtu nerespektovat a vyzvat jej k doplnění v jiném termínu na základě obecného ustanovení § 59 odst. 3 tr. řádu.

Na rozdíl od výzvy v případě doplnění nedostatků odvolání dle § 251 odst. 1 a 2 tr. řádu není zákonodárcem stanovena lhůta 5 dnů, resp. 8 dnů u obžalovaných bez právního zastoupení, jejíž překročení vede k obligatornímu odmítnutí odvolání. Důvodem této odlišnosti je, domnívám se, existence revizního principu, neboť stížnost odůvodnění obsahovat nemusí a jeho absence tedy nemůže sama o sobě vést k nepřezkoumání napadeného usnesení. Pokud stížnostní orgán nesouhlasí se stěžovatelem stanovenou lhůtou k doplnění blanketního podání, vyzve jej a stanoví mu *de facto* libovolnou lhůtu přiměřenou okolnostem a právům, o nichž je rozhodováno.

Ústavní soud však nevylučuje, aby ve zcela výjimečných případech bylo možné rozhodnout bez vyčkání jak avizovaného doplnění odůvodnění, tak i bez učinění výzvy k doplnění. Nerozvádí však o jaké konkrétní situace by se mohlo jednat.¹³⁶

Jestliže by byly dány pochybnosti o včasnosti doručení, nelze tuto skutečnost přičítat k tíži toho, kdo stížnost podal. Pokud tak v době pandemie bylo umožněno podání opravného prostředku skrze infobox, nemůže být za relevantní považován okamžik, kterým podatelna přípis označila za

¹³⁴ LATA, Jan. Blanketní opravný prostředek - Povinnost soudu vypořádat se s námitkami v řádně doručeném dodatečném odůvodnění stížnosti. *Státní zastupitelství*. roč. 2015, č. 6.

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 29.04.2014, sp. zn. I. ÚS 2346/14-I.

¹³⁶ Výslovně bod 93 nálezu Ústavního soudu ze dne 08.08.2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16.

převzatý, jestliže nelze spolehlivě rozlišit, zda ke vhození opravného prostředku došlo předchozího večera, či až daného rána.¹³⁷

Prodloužení lhůt k podání všech řádných opravných prostředků v navrhované rekodifikaci, a to v případě stížnosti ze 3 na 8 dnů, a u odporu a odvolání z 8 na 15 dnů, považuji za zcela rozumné. Vzhledem k dosavadnímu nadužívání blanketních stížností i blanketních odvolání může potenciálně dojít i ke zkrácení opravného řízení, jestliže nebude nadřízený orgán vyčkávat uměle prodlužovaným lhůtám, ba dokonce i ke snížení počtu podaných a následně zpětvzetých stížností, neboť budou podávána až po pečlivějším uvážení.

6.2. Okamžik oznámení usnesení dle výkladu Ústavního soudu

Ustanovení § 143 tr. řádu zdánlivě jednoznačně stanoví, že stížnost je třeba podat do tří dnů od oznámení usnesení. V případech, kdy se rozhodnutí oznamuje kromě obviněnému i jeho obhájci, popřípadě opatrovníkovi (a u mladistvých též zákonnému zástupci a orgánu sociálně-právní ochrany dětí), je pro počátek jejího běhu závazný okamžik, kdy došlo k poslednímu oznámení. Pokud by bylo nad rámec zákonné povinnosti rozhodnutí zasláno i jiným než povinným subjektům, nejedná se o relevantní skutečnost pro počátek běhu lhůt. Tzv. osoby se samostatnými obhajovacími právy pak mohou stížnost podat do 3 dnů od oznámení obviněnému. Naopak v případě mladistvého disponuje orgán sociálně-právní ochrany dětí lhůtou počítanou samostatně (§ 72 odst. 1 ZSVM) jako je tomu u státního zástupce.

Zatímco v případě ostatních opravných prostředků vázaných lhůtou je zákonem výslovně stanoveno, že relevantní skutečností pro počítání času je až doručení písemného vyhotovení rozhodnutí,¹³⁸ u stížnosti se zákonodárce odkazuje na dva způsoby oznámení usnesení v § 137 odst. 1 tr. řádu, a to vyhlášení v přítomnosti toho, komu je třeba usnesení oznámit a za druhé doručení opisu rozhodnutí. Nad rámec tohoto judikatura Ústavního, tvořena snahou o realizaci spravedlivého procesu v neširším slova smyslu, činí též rozdíly podle míry zásahu usnesení do práv obviněného.

Obě tyto distinkce v praxi činí nemalé potíže, přestože se Ústavní soud již dlouhodobě vymezuje proti přístupům zkracujícím obviněného na jeho právech počítáním lhůty již od

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 01.06.2021, sp. zn. IV. ÚS 1163/21.

¹³⁸ V případě odvolání jde v § 248 odst. 1 tr. řádu o formulaci „do osmi dnů od doručení opisu rozsudku“, v § 265e odst. 1 tr. řádu lhůta pro dovolání uplyne „do dvou měsíců od doručení rozhodnutí“, a v případě odporu dle § 314g odst. 1 tr. řádu „do osmi dnů od jeho doručení“.

okamžiku samotného vyhlášení usnesení soudem, aniž by se mohl seznámit s písemným odůvodněním, a řádně tak zvážit veškeré argumenty soudu.¹³⁹

Jelikož usnesení policejního orgánu a státního zástupce jsou v naprosté většině případů činěna v nepřítomnosti osoby, jíž se rozhodnutí týká, lze zobecnit, že v přípravném řízení jsou usnesení vyžadující oznámení doručována. Lhůta 3 dnů proto vždy běží až ode dne následujícího po převzetí nebo doručení fikcí, je-li v daném případě přípustná (§ 60 odst. 1 tr. řádu).

Naopak při hlavním líčení nebo veřejném zasedání musí soud již pečlivě dopady vyhlášení rozlišovat dle obsahu jednotlivých usnesení, aniž by pro to měl podklad v zákoně. Díky ustálené rozhodovací činnosti Ústavního soudu nebývá ve věcech, kdy dochází k zásahům do osobní svobody obviněného, tedy vazebních případech,¹⁴⁰ ochranných opatření a přeměnách alternativních trestů, shodně jako neosvědčení se v době podmíněného odsouzení¹⁴¹ sporné, že relevantní je až písemné doručení rozhodnutí, přestože se obviněný osobně účastnil řízení, kde bylo usnesení vyhlášeno. Shodné závěry se pak vztahují i na rozhodnutí o povolení obnovy řízení.¹⁴² Přestože judikatura ani nálezy Ústavního soudu nejsou coby precedenty formálními prameny práva, působí svou argumentační silou a obviněný na základě principu rovnosti má nárok na pečlivé odůvodnění odchýlení se od předchozí praxe vyšších soudů.

Obecně je tedy judikováno, že pokud má doručení usnesení jiný než pouze informativní význam o učiněném úkonu, je vyloučeno účinnost vztahovat již k samotnému vyhlášení usnesení, neboť by pak vyhotovování písemného odůvodnění bylo fakticky beze smyslu.¹⁴³ Výjimkou jsou případy, kdy by plné znění včetně odůvodnění usnesení bylo zapsáno v protokolu o úkonu nebo zaznamenáno zvukovou nahrávkou. Jelikož je však v praxi pouze obtížně představitelné, aby rozhodující orgán na místě samém ústně rozvedl skutkové okolnosti i právní kvalifikaci ve stejném

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel. K počátku a k počítání konce lhůty k podání stížnosti z pohledu Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. roč. 2023, č. 3.

¹⁴⁰ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Lhůta pro podání stížnosti proti vazebnímu usnesení. *Trestněprávní revue*. 2022, roč. 2022, č. 1.

¹⁴¹ DAŇKOVÁ, Markéta. Lhůta k podání stížnosti proti usnesení o vykonání podmíněně uloženého trestu odnětí svobody. *Státní zastupitelství*. roč. 2022, č. 5. Ze soudního rozhodnutí lze poukázat na nález Ústavního soudu ze dne 10.12.2019 sp. zn. IV. ÚS 3003/19, nález Ústavního soudu ze dne 25.05.2021, sp. zn. IV. ÚS 584/21 a k němu se vztahující DAŇKOVÁ, Markéta. Počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení o vzetí obviněného do vazby. *Státní zastupitelství*. roč. 2021, č. 4.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 10.03.2005, sp. zn. III. ÚS 303/04; a dále též nálezy sp. zn. III. ÚS 457/05, IV. ÚS 2519/07, III. ÚS 3265/14, I. ÚS 3842/17.

¹⁴³ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Problematika oznamování usnesení v trestním řízení a podání stížnosti proti němu. In: GRIVNA, Tomáš, MULÁK Jiří, BERANOVÁ Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 490–492.

rozsahu jako v písemné podobě, zmíněné dva případy nastíněné Ústavním soudem¹⁴⁴ se v podstatě neuplatní.¹⁴⁵

Jestliže se tedy dle současné zákonné úpravy nabízí dvě formy interpretace, je nutné vždy upřednostnit tu, která svědčí ústavně garantovaným právům obviněného, jinak dochází k porušení jeho práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny a případně též nerespektování práva vyjádřit se ke všem okolnostem, které mu jsou kladeny za vinu dle čl. 38 odst. 2 Listiny.

V souladu s tímto přístupem, avšak navzdory shora citované judikatuře, je však okamžik oznámení usnesení doručení irelevantní, pokud jde o povinnost soudu rozhodnout o dalším trvání vazby ve lhůtě 3 měsíců od právní moci předchozího vazebního rozhodnutí dle § 72 odst. 1 tr. řádu. Za účelem maximálního omezení zásahů do osobní svobody obviněného je pro běh 3měsíční lhůty relevantní již okamžik vyhlášení usnesení o vazbě, a to aniž by bylo zohledňováno doručení jeho písemného opisu. Pokud by tomu bylo jinak, mohly by orgány činné v trestním řízení setrvání osoby ve vazbě prodlužovat oddalováním písemného rozhodnutí, čímž by obcházelý smysl zákonného ustanovení.¹⁴⁶ Popsaným tak dochází k rozdělení běhu lhůt – propuštění z vazby se může domáhat již překročením doby od samotného vazebního zasedání, zatímco stížnost může podat až do tří dnů od doručení písemného usnesení.

Zcela shodný princip se aplikuje i na případy, kdy je rozhodnutí dle § 28 odst. 2, 3 tr. řádu tlumočeno do cizího jazyka. Lhůta k podání opravného prostředku běží až od doručení opisu přeloženého rozhodnutí, přestože 3 měsíce uplynou od okamžiku jeho vyhlášení.¹⁴⁷

Pokud Ústavní soud konstantně obecné soudy nabádá, aby při výkladu zákona využívaly nadstandardní formy výkladu, přestože jdou proti samotnému textu normy, pobízí k vytváření práva, nikoliv jeho nalézání. Písemné zakotvení v právním předpise zajišťuje v určitém smyslu rovnost mezi těmi, o nichž je rozhodováno, neboť gramatický, systematický a logický výklad normy bude až na drobné odchylky stejný jak v Aši, tak v Ostravě. Pokud jde o hledání významu norem zcela nad rámec důvodových zpráv, a tedy i explicitně vyjádřeného záměru zákonodárce,

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12.07.2023, sp. zn. I. ÚS 1301/23.

¹⁴⁵ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. *Problematika oznamování usnesení v trestním řízení a podání stížnosti proti němu*, s. 491.

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 27.02.2015, sp. zn. I. ÚS 3287/14.

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24.04.2008, sp. zn. II. ÚS 234/08 Toto rozhodnutí se vztahuje k trestnímu příkazu, je ale obecně aplikovatelné i na jakékoliv jiné formy rozhodnutí, které je třeba doručovat. Toto bylo potvrzeno následně i stanoviskem Ústavního soudu ze dne 29.01.2019, sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18.

a to navíc čistě s odkazem na prozařování základních práv a svobod celým právním řádem, jedná se o přístup dle mého názoru kladoucí na soudce neúměrné nároky.

Nápad věcí, kterými se musí zabývat soudce okresního soudu neumožňuje rozhodnutí *praeter legem* opatřovat natolik pečlivým odůvodněním, analyzujícím dosavadní judikaturu a provádějící zahraniční a historické srovnání, aniž by jedna ze stran řízení takové usnesení označila za libovolné, a v horším případě vyšší soudní instance potenciálně za zakládající kárnou odpovědnost.

Tento Ústavním soudem kýžený přístup je dle mého přesvědčení zcela neaplikovatelný, zejména pokud se má aplikovat na natolik běžně vyhotovovaná usnesení, jaká jsou činěna ve výkonovacím a vazebním řízení. Pokud je současný systém obtížný pro profesionální právníky, jak by vůbec mohl svá práva řádně uplatňovat laický obviněný. I kdyby snad odkázal na své ústavní právo dle čl. 38 odst. 2 LZPS, má šanci, že bude vyslyšen Ústavním soudem. Než k němu však řízení po vyčerpání veškerých řádných a mimořádných opravných prostředků dospěje, uplyne mnoho let a bude muset vynaložit nemalé prostředky na právní zastoupení.

Lze proto pouze kladně hodnotit zamýšlenou novelizaci, která zavádí v § 5 odst. 1 nového trestního řádu pravidlo, že přestože oprávněná osoba byla přítomna vyhlášení usnesení, lhůta k podání stížnosti počíná běžet až od doručení jeho opisu. Nejedná se tedy pouze o usnesení, která jsou spojená s omezením osobní svobody nebo se svou závažností blíží rozsudku, nýbrž veškerá, která se vyhotovují, neboť požadavek řádného seznámení se s důvody usnesení je společný pro veškeré formy i druhy rozhodnutí.

6.3. Stížnostní důvody

Zákon důvody stížnosti nijak nelimituje ani nespécifikuje, s ohledem na princip revizního přezkumu nemusí být ani uvedeny. Z opravného prostředku však musí vždy vyplývat, které výroky usnesení jsou napadány nebo na kterou část řízení, jež předcházela jeho vydání, je směřován.

Základním principem všech opravných prostředků je náprava nesprávnosti rozhodnutí, ať již z hlediska právního či skutkového, nelze však brojit jen proti odůvodnění usnesení.¹⁴⁸ Dle dopadů na dané rozhodnutí může být rozlišováno mezi vadami nepodstatnými a podstatnými,

¹⁴⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – 7. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2023, s. 717.

nelze však předem jednoznačně říci, že by veškeré vady písařské měly být nepodstatné, přestože samy o sobě nemají vliv na obsah rozhodnutí.¹⁴⁹

Základní dva důvody jsou rozlišeny v § 145 odst. 1 tr. řádu, a toť nesprávnost některého výroku usnesení (*error in iudicando*) a porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, ovšem pouze za podmínky, že takové porušení mělo potenciál způsobit nesprávnost výroku rozhodnutí nebo ji přímo způsobilo (*error in procedendo*). Ve druhém zmíněném případě lze namítat zejména porušení zásad nezbytných pro spravedlivý průběh řízení nebo absenci konkrétního výroku.¹⁵⁰

Error in facto označuje skutkové vady rozhodnutí. Jedná se o situaci, kdy skutečnosti, na nichž je usnesení založeno, neodpovídají okolnostem, v důsledku čehož dochází k porušení základní zásady § 2 odst. 5 tr. řádu. Může se jednat o jejich nesprávnost (jestliže by policejní orgán zahájil trestní stíhání proti muži, přestože na zajištěném kamerovém záznamu je nesporně žena), neúplnost (doktrína opomenutých důkazů), nejasnost (orgán činný v trestním řízení nesplnil svou povinnost podle § 125 odst. 1 ve spojení s § 138 tr. řádu uvést, jakými skutkovými zjištěními a úvahami se řídil) nebo vnitřní rozpornost (odůvodnění neodpovídá učiněnému výroku).¹⁵¹

Error in iure se týká vad právních. Ty jsou zahrnuty v situacích, kdy orgán v prvním stupni použil nesprávnou právní normu, odpovídající právní normu nesprávně vyložil nebo ji použil v rozporu s hmotněprávními nebo procesněprávními pravidly.¹⁵² Jestliže např. bude zahájeno trestní stíhání proti advokátovi pro přečin neoznámení trestného činu dle § 368 odst. 1 tr. zákoníku týkající se skutečnosti, kterou se dozvěděl v rámci výkonu právní praxe, nemůže jít dle odst. 3 stejného ustanovení o jednání trestné. Obdobná hmotněprávní vada se může vztahovat i na zastavení trestního stíhání z důvodu nesprávně spočítané promlčecí lhůty nebo na usnesení o vzetí do vazby, přestože nebylo proti osobě dosud zahájeno trestní stíhání. Procesněprávní pochybení může pojímat např. porušení zásady *ne bis in idem* nebo nedodržení podstatných náležitostí usnesení v § 134 tr. řádu.

Mimo tyto kategorie pak zcela jistě náleží zjevné nesprávnosti, zapříčiněné spíše administrativní nepozorností nežli nesprávným posouzením věci. Je pak na přezkumném orgánu, aby dle skutečného obsahu, veden zásadou § 59 odst. 1 tr. řádu, podání vyhodnotil. V první

¹⁴⁹ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ Dagmar, GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*, s. 584–585.

¹⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – 7. aktualizované a doplněné vydání*, s. 678–680.

¹⁵¹ *Ibid.*, s. 679.

¹⁵² *Ibid.*, s. 679.

variantě dospěje k posouzení, že jde o stížnost podanou ve smyslu § 141 tr. řádu, na základě níž má povinnost napadené usnesení přezkoumat z hlediska všech výroků i řízení jemu předcházející, a tedy nejen v rozsahu namítané vady. Druhou, pro něj jistě příznivější možností je, že oprávněná osoba napadá např. pouze špatnou čitelnost z důvodu tiskových vad či překlepy v generáliích, přestože jsou obsaženy ve výroku rozhodnutí. Pak by byla dostačující oprava chyb dle § 131 odst. 1 ve spojení s § 138 tr. řádu bez věcného přezkumu.

6.3.1. Koncentrace v trestním řízení

Trestní řízení není prozatím vedeno zásadou koncentrace, a proto lze i při projednávání řádných opravných prostředků uvádět nové skutečnosti a navrhopat nové důkazy (§ 145 odst. 2 tr. řádu). Je tak zcela na obhajobě, zda veškeré okolnosti ve prospěch obviněného uvede již při prvotním projednání věci, nebo až v rámci stížnosti, typicky aby na ně v soudním stadiu nemohl státní zástupce účelně reagovat. Opodstatnění tohoto principu nalézáme v zásadě materiální pravdy, neboť skutkový stav musí být zjištěn bez důvodných pochybností z úřední povinnosti orgánů činných v trestním řízení. Jestliže jim určitá skutečnost, mající pro obviněného zásadní dopady není známa, již ze své podstaty nemůže být k tíži obviněného kladeno její dřívější neodhalení.

V připravované rekodifikaci se jak v případě stížnosti, tak odvolání zamýšlí uplatňování novot omezit. Dle § 145 odst. 2 nového trestního řádu má platit, že: „*Stížnost lze oprít o nové skutečnosti, důkazní prostředky a důkazy, které nebyly známy v řízení před orgánem prvního stupně.*“ Důvodová zpráva přitom na rozdíl od odvolání nepodává vysvětlení, proč je tomu u stížnosti vhodné.¹⁵³

V případě odvolání mají být upřednostňována apelační rozhodnutí, neboť nalézací řízení mělo v dostatečném rozsahu proběhnout před soudem prvního stupně. Dle důvodové zprávy k § 145 odst. 3 je pak povinností osoby podávající odvolání uvést, z jakého důvodu nenavrhl provedení důkazního prostředku již před soudem prvního stupně a jaká závažná skutečnost jím má být odvolacím soudem prokázána.¹⁵⁴

Zatímco odvolání směřuje proti rozsudku, který je výsledkem hlavního líčení, při němž je prováděno podrobné dokazování a je dána plná možnost stran vyjádřit se ke všem relevantním okolnostem, stížnost je spjata především s usneseními vydávanými v neveřejném přípravném

¹⁵³ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>. Str. 199.

¹⁵⁴ Ibid., Str. 207-208.

řízení, kde je ovlivnění i předem zcela nepředpokladatelného rozhodnutí policejního orgánu spíše vyloučené.

Formulace, že „*skutečnosti nebyly známy v řízení před orgánem prvního stupně*“, navíc neobjasňuje, zda jde o neznalost objektivní, jak je uplatňována v obnově řízení – tedy že se skutečností nebyl seznámen orgán činný v trestním řízení ale ani osoba, o níž je rozhodováno, nebo subjektivní, a tedy není překážkou uvádět nové důkazy ve stížnostním řízení, pokud o nich věděla pouze druhá strana. Domnívám se, že zamýšlena je druhá varianta, neboť pokud by stížnostní orgán nemohl přihlížet ani k takovému důkaznímu prostředku, který byl orgánem prvního stupně zatajen, a to pouze protože se nejedná o nové skutečnosti, dospěli bychom k absurdnímu řešení, zpochybňujícímu presumpci nevinu, materiální pravdu a právo na spravedlivý proces.

Ovšem i v případě, kdy by mělo být novum limitováno souběžnou znalostí státního zástupce i obviněného si pokládám otázku, zda orgánům činným v trestním řízení přeci jen není poskytnut postup způsobit krátit práva dotčených subjektů. Pokud obviněný navrhne provedení konkrétního důkazu a policejní orgán mu nevyhoví, jedná se zcela nepochybně o důkazní prostředek v době rozhodování známý oběma stranám. Může tedy stížnostní orgán tento důkaz realizovat, jestliže fakticky není nový? Znamená to snad, že nemůže být změněno či zrušeno usnesení orgánu prvního stupně, který pouze opomenul vyhodnotit skutečnost nepopíratelně z již provedeného důkazu vyplývající pouze protože jde o skutečnost stranám známou již v době původního rozhodnutí? Není snad stížnostní řízení typické pro zásadu omezeného revizního přezkumu, kdy nadřízený orgán rozhodnutí ale i řízení jemu předcházející posoudí ze všech hledisek, aniž by to musela oprávněná osoba požadovat? Jak pak takový přezkum z úřední povinnosti bude vypadat, když nebude moci napravovat ani na první pohled nedostatečně provedené dokazování? Může pak vůbec dojít k zachování zásady materiální pravdy, jestliže budou stížnosti zamítány pouze pro promeškání správné příležitosti k uvádění relevantních důkazů?

Je předpokládám patrné, že se zavedením koncentrace ve stížnostním řízení alespoň v takto nastíněné a blíže neobjasněné podobě zásadně nesouhlasím. Obávám se, že státní zástupci v rámci vyjádření k podané stížnosti budou argumentovat, že oprávněný pouze překračuje již objasněné skutečnosti a existuje-li k jejich vyvrácení jiný důkaz, měl být navrhnut dříve. Soud pak jeho argumentaci přejme, třeba jen aby se z důvodu časové úspornosti vyhnul odůvodňování rozhodnutí o stížnosti.

V případech usnesení, která se svou povahou blíží rozsudku, tedy u ochranných opatření, vazebních věcí a obnovy řízení nastíněné myšlenky rozumím. Pokud je však rozhodováno o prvotním vzetí do vazby osoby, která byla zadržena s předchozím souhlasem státního zástupce (§ 76 odst. 1 tr. řádu) a bylo-li jí tak obvinění sděleno teprve před několika málo hodinami, nemůže být s obsahem spisu ani se skutečnostmi kladenými jí za vinu seznámena. Nebude tak ani přes poskytnutí prostoru způsobila uvést veškeré skutečnosti, které jí jsou potenciálně již v době vazebního zasedání k dispozici, avšak bez znalosti věci je nemusí ona ani její obhájce považovat za relevantní.

Nepochybuji o tom, že stížnostní orgán by vzhledem k judikatuře Ústavního soudu k opomenutým důkazům i takto nově uváděné skutečnosti zohlednil. Nicméně shodně jako v případě odlišování různých okamžiků oznámení usnesení podle jejich obsahu se zavádí situace, kdy zákon tvrdí A, ale aplikováno bude z důvodu ochrany lidských práv čas od času Z. Takový přístup dle mého názoru zásadně omezuje jakoukoliv předvídatelnost práva jak pro laické, tak právně vzdělané osoby.

Pokud mají být strany motivovány k co nejdřívější aktivní obhajobě, respektive obžalobě, nemělo by tak dle mého názoru být činěno skrze takto nekompromisně formulované pravidlo. Stížnostní řízení si až na možnost doplnění výroku má dle rekonstrukce nadále zachovat povahu kasace, a tedy ani uvádění nových okolností před stížnostním orgánem nemůže mít negativní vliv na možnost reagovat na tato nova v průběhu dalšího vráceného řízení.

Jestliže subjekt vědomě nenavrhuje k provedení určitý důkaz, jedná tak pravděpodobně z procesní strategie. Je-li si vědom, že s ohledem na revizní princip a presumpci nevinu skutečnosti ve svůj prospěch označovat ani nemusí, vzniká nerovnost mezi obviněnými, kteří se řádně obhajují již od začátku řízení a těmi, kteří jsou nečiní dlouhodobě. První skupině osob může stížnostní orgán snadno vytknout, že na konkrétní skutečnost mohla poukázat již dříve, protože je s případem seznámena, a včasné neuvedení důkazů proto bylo vědomým krokem. Naopak pokud obvinění, kteří během celého řízení nečinili zcela nic budou před stížnostním orgánem tvrdit, že o daném důkazu nevěděli, stejně jako o všech dalších již provedených, bude jim spíše uvěřeno a důkaz připuštěn.

Za této situace se mi úprava stejně jako v případě zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání jeví jako pouhé ulehčení práce orgánů činných v trestním řízení a přenesení důkazního břemene na osobu, proti níž se řízení vede. Nepřipadá mi souladná ani s ostatními zásadami stížnostního řízení, které mají zůstat zachovány.

Na samý závěr tohoto pojednání si dovolím odkázat na § 50 odst. 3 správního řádu, na jehož větě druhé by měla dle mého názoru setrvat i úprava v trestním řízení: „*V řízení, v němž má být z moci úřední uložena povinnost, je správní orgán povinen i bez návrhu zjistit všechny rozhodné okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch toho, komu má být povinnost uložena.*“

I přes jinak jednoznačně stanovený § 82 odst. 4 správního řádu, tedy že: „*K novým skutečnostem a k návrhům na provedení nových důkazů, uvedeným v odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení, se přihlédne jen tehdy, jde-li o takové skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl uplatnit dříve.*“ se judikatura Nejvyššího správního soudu¹⁵⁵ i komentářová literatura shodují, že právě v řízení o uložení povinnosti, a především v řízení o přestupcích¹⁵⁶ se koncentrace neuplatní.¹⁵⁷

Pokud by měla být koncentrací v trestním řízení založena nejen nerovnost mezi obviněnými dle jejich aktivity, ale též nižší úroveň ochrany práv obviněných v trestním než přestupkovém řízení, dospíváme do stavu absolutně negujícího základní zásady právního řádu. Připouštím, že zde uvedené příklady mohou být pouze hypotetické, nicméně proč v novém trestním řádu kodifikovat úpravu, která by se měla dle předloženého znění aplikovat paušálně na všechna usnesení procesní i meritorní povahy, aniž by byla zohledněna jejich specifická povaha. V důsledku by mohlo dojít též k nutnosti ustanovování vyššího počtu obhájců podle § 36 odst. 2 tr. řádu, a tedy i vzniku vyšších nákladů pro stát, jestliže by se měli laičtí obvinění povinnost aktivně obhajovat.

¹⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.11.2012, č.j. 1 As 136/2012-23.

¹⁵⁶ § 98 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

¹⁵⁷ JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ Klára, BOHADLO David. *Správní řád: komentář*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023, s. 630–632.

7. Řízení o stížnosti

V § 146 odst. 2 tr. řádu jsou uvedeny orgány příslušné rozhodnout o podané stížnosti, jestliže jí prostřednictvím autoremedury nevyhověl orgán prvního stupně. Jakmile dojde k uplynutí lhůty k podání stížnosti všem oprávněným osobám, postoupí spisový materiál:

- a) policejní orgán dozorujícímu státnímu zástupci;
- b) státní zástupce nadřízenému státnímu zástupci nebo soudu;
- c) evropský pověřený žalobce nebo evropský žalobce orgánu Úřadu evropského veřejného žalobce;
- d) předseda senátu nadřízenému soudu;
- e) státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství nejvyššímu státnímu zástupci.

V současné době je zaslání opisu stížnosti jinému subjektu předvídáno v § 146 odst. 2 písm. d) tr. řádu, coby diskreční pravomoc soudu, tedy jen jestliže vzhledem k obsahu opravného prostředku shledá soud za potřebné s ním seznámit osobu, která může být rozhodnutím o stížnosti přímo dotčena a státního zástupce. Ústavní soud však v případě vazebního stíhání toto ustanovení vykládá jako povinnost, jejíž nedodržení vede k porušení principu kontradiktornosti, tj. právu všech účastníků rovnocenně působit na rozhodující orgán.¹⁵⁸

Rekodifikace za účelem posílení principu kontradiktornosti a snížení nároku na rozlišování obsahu stížnosti zavádí novou povinnost předsedy senátu soudu prvního stupně. Podle § 108 by podanou stížnost, u níž nebudou dány důvody pro odmítnutí, obligatorně musel zaslat k vyjádření druhé straně a rovněž osobě, která by mohla být rozhodnutím o stížnosti přímo dotčena, stejně jako státnímu zástupci, s výjimkou případů, kdy jde o jím podaný opravný prostředek. Teprve až po uplynutí pětidenní lhůty k vyjádření bude moci být spis postoupen stížnostnímu orgánu, nejedná-li se o omezení osobní svobody, kde je nadále upřednostňována zásada rychlého projednání věci dle § 2 odst. 4 tr. řádu. Toto vyjádření pak bude protistraně dostupné pouze skrze nahlédnutí do spisu, neboť duplika se nepředpokládá. Domnívám se, že predestřená novelizace je vysoce vhodná, neboť předchází nepředvídatelným obrátům v rozhodnutí a může díky ní být v plném rozsahu realizováno právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem.

¹⁵⁸ DAŇKOVÁ, Markéta. K povinnosti soudu doručit opis stížnosti dle § 146 odst. 2 písm. d) trestního řádu. *Státní zastupitelství*. roč. 2022, č. 1.

Zatímco v aktuálně účinném znění není orgán prvního stupně vyjma autoremedury oprávněn stížnost vyřídit ani byla-li by zjevně nepřipustná, rekonstrukce v § 9 odst. 1 nového trestního řádu zamýšlí umožnit státnímu zástupci a předsedovi soudu odmítnout: „*Stížnost nepřipustnou, podanou opožděně, osobou neoprávněnou nebo osobou, která se práva stížnosti výslovně vzdala nebo znovu podala stížnost, kterou předtím výslovně vzala zpět... i v případě, že byla podána stížnost proti rozhodnutí, které bylo po jejím podání zrušeno*“. Policejnímu orgánu je tento postup výslovně znemožněn. Jsem toho názoru, že tato změna může výrazně přispět k rychlosti a hospodárnosti řízení, aniž by pro stěžovatele, na rozdíl od předvídané koncentrace stížnostního (i odvolacího) řízení, představovala jakýkoliv zásah do již dosažené úrovně ochrany práv.

V § 30 odst. 3 věty druhé tr. řádu se uvádí, že z rozhodování o stížnosti je vyloučen i státní zástupce, který sice sám rozhodnutí nevydal, ale k jehož učinění dal policejnímu orgánu svůj závazný pokyn či souhlas. Jelikož tyto pojmy nejsou zákonem definovány, oporu k jejich výkladu nalzáme v judikatuře.¹⁵⁹ Obecně lze shrnout, že i při neformálních výzvách, z nichž je patrné stanovisko státního zástupce, nelze obviněného krátit na posouzení věci nezaujatou osobou, a je tedy nutné věc postoupit nadřízenému státnímu zastupitelství.¹⁶⁰

Pokud takový pokyn či souhlas s vydáním usnesení učinil v rámci dohledové činnosti státní zástupce nadřízeného státního zastupitelství, musí být věc přiřazena jinému státnímu zástupci státního zastupitelství vykonávajícímu dozor. Výjimkou je situace, kdy by původně rozhodoval vedoucí státní zástupce dohledového státního zastupitelství. V takovém případě by bylo nutné věc delegovat na jiné než místně příslušné zastupitelství stejného stupně. K této úpravě se dochází analogickou aplikací úpravy rozhodování o vyloučení dle § 25 tr. řádu.¹⁶¹

Zatímco Nejvyšší soud přímý písemný pokyn k zahájení trestního stíhání shledává jako důvod pro devoluci, ve vztahu k souhlasu uvádí, že: „*nelze zcela paralyzovat dozorová oprávnění státního zástupce, která by vylučovala prakticky jakoukoliv komunikaci mezi ním a policejním orgánem z obavy, aby se státní zástupce pro futuro nevyloučil z možnosti rozhodovat o opravném*

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.06.2019, sp. zn. 3 Tz 34/2019.

¹⁶⁰ BRÁZDA, Jan. Kdy může dozorový státní zástupce zamítnout stížnost obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání. *Bulletin Advokacie*. roč. 2020, č. 4.

¹⁶¹ FRGAL, Ondřej. K příslušnosti státního zástupce k rozhodování o stížnosti proti usnesení, které bylo vydáno v trestním řízení na základě pokynu daného při dohledu. *Státní zastupitelství*. roč. 2014, č. 1.

*prostředku, tím, že jakékoliv pokyny a vedení policejního orgánu budou a priori považovány za vyjádření souhlasu s budoucím procesním postupem policejního orgánu.*¹⁶²

V případech, kdy státní zástupce souhlasí s dočasným odložením trestního stíhání, případně s prodloužením jeho doby, se ve smyslu citovaného judikátu nevyjadřuje k samotnému vymezení skutku ani jeho právní kvalifikaci, a nejde proto o porušení práv obviněného, jestliže bude rozhodovat o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání. Kdyby měl být přijat jiný výklad, došlo by k popření povahy jeho dozorové činnosti.¹⁶³

Na základě avizovaného restriktivního přístupu se proto v §13 odst. 1 nového trestního řádu z rozhodování o stížnosti proti usnesení policejního orgánu má vyloučit pouze státní zástupce, který k rozhodnutí udělil svůj výslovný pokyn, nikoliv již však ten, který k němu vyjádřil svůj souhlas. Rozumím tomu, že i neformální telefonická konzultace může mít povahu souhlasu, avšak kvůli tomu, že o ní není nikde učiněn záznam a představuje nedílnou složku dozoru nad vedením případu, nelze se porušení objektivitě účinně domáhat. V důsledku rozlišování mezi souhlasy podle jejich zakotvení ve spise by se takové úkony pravděpodobně přestaly evidovat zcela.

Pro oprávněnou osobu je však výsledek souhlasu i pokynu stejný – policejní orgán má od státního zástupce vyjádřenou jistotu, že jeho postup shledává za správný a nebude-li písemné rozhodnutí zcela neodůvodněné, nebude mít potřebu jej zrušit. Je z mého pohledu nesporné, že osoba, která je nejen seznámena s dosavadním průběhem přípravného řízení, ale též s přímými okolnostmi vydání usnesení, nemůže o stížnosti proti němu rozhodovat nestranně. Takový stav však nepovažuji nutně za problematický, neboť jestliže má být cílem účinné vyšetřování, je i pro obviněného výhodné, aby kroky policejního orgánu byly již dopředu korigovány osobou s právníckým vzděláním, která do značné míry může předejít nezákonnému zásahu do práv.

I přes uvedené nicméně nejsem zastáncem přístupu, aby z rozhodování byl vyloučen pouze státní zástupce, který typicky při prověrci spisu vydá pokyn s výslovným odkazem na § 174 odst. 2 písm. a) či d) tr. řádu, ale nadále je nutné vyhodnocovat jejich materiální povahu, což se dle mého názoru s navrhovanou úpravou nevyklučuje.

Osoba, která stížnost podala ji před vynesením rozhodnutí může vzít zpět, přičemž orgán, u něhož se věc nachází tuto skutečnost ve spise poznamená ve formě usnesení (§ 144 odst. 4 tr.

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.09.2016, sp. zn. 5 Tz 40/2016.

¹⁶³ KRATOCHVÍL, Vladimír. Řízení o stížnosti, dočasné odložení trestního stíhání. *Státní zastupitelství*. roč. 2022, č. 4.

řádu). V důsledku této skutečnosti dojde k zastavení řízení o stížnosti bez toho, aniž by bylo vydáno rozhodnutí o věci samé a usnesení, vůči kterému bylo brojeno, nabývá právní moci.

Pokud však byla stížnost podána ve prospěch obviněného jinou osobou, může být vzata zpět pouze s výslovným souhlasem obviněného, neboť se předpokládá, že sám stížnost nepodal právě protože tak za něj učinil jiný. Souhlas se nevyžaduje, jde-li o stížnost státního zástupce, nicméně v takovém případě od oznámení skutečnosti zpětvzetí stížnosti obviněnému počíná běže nová třídenní lhůta (§ 144 odst. 3 tr. řádu).

7.1. Autoremedura

Jak jsem nastínila v části o charakteristice stížnosti, specifickým principem spjatým se stížností je tzv. autoremedura zakotvená v § 146 odst. 1 tr. řádu. S ohledem na podmínku, že tento způsob vyřízení opravného prostředku nelze uplatnit v těch případech, kdy by rozhodnutí o stížnosti zasáhlo do práv jiných osob, je využitelnost tohoto institutu značně omezena a je tomu dle mého názoru na škodu. Pojem „*dotčení práv jiné osoby*“ je přitom třeba hodnotit nezávisle na tom, zda má osoba podle trestního řádu právo proti takovému usnesení podat stížnost.¹⁶⁴ Současně je třeba v plném rozsahu vyhovět návrhu stěžovatele.

Stížnost proti usnesením učiněným asistentem soudce, vyšším soudním úředníkem a tajemníkem se předloží nejprve příslušnému soudci,¹⁶⁵ resp. v případě právního čekatele dozorujícímu státnímu zástupci. Jelikož však rozhodnutí vydávaná těmito osobami zpravidla zasahují do práv jiných, i rozhodnutí o stížnosti, které by napravovalo, byť zcela zřejmou chybu musí být postoupeno k orgánu druhého stupně. Jako typický příklad, u něhož by dle mého názoru bylo vhodné autoremeduru připustit, přestože jde o rozhodnutí zasahující do práv jiného, je přiznání nákladů ustanoveného obhájce. Náprava rozhodujícím orgánem je možná jen jednalo by se o opravu zcela zřejmých písařských nesprávností a byla by provedena vydáním opravného usnesení dle § 131 odst. 1 ve spojení s § 138 tr. řádu. Naopak pokud by soudce, alternativně státní zástupce shledal pochybení při stanovení tarifní částky nebo při posouzení úkonu právní služby, sám do usnesení zasáhnout nemůže, neboť by zkrátil buď obviněného, nebo obhájce.

Při autoremeduře je nicméně již za současného stavu možné analogicky aplikovat zásadu *beneficium cohaesionis*,¹⁶⁶ a to i přestože se jí zasahuje do práv jiných osob, byť pouze k jejich

¹⁶⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 21.02.1982, sp. zn. Tp 84/82.

¹⁶⁵ § 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 1780.

prospěchu. Dle mého názoru je to však v rozporu s formulací: „*nedotkne-li se změna původního usnesení práv jiné strany trestního řízení.*“ Rozumím tomu, že při postoupení věci by stejný krok pravděpodobně učinil nadřízený orgán. Za takového stavu pak ale neshledávám relevantní důvod pro neumožnění stejného postupu i pro případy oprav zcela zřejmých pochybení např. v nastíněném nároku obhajoby. Tento výklad ustanovení v rozporu s normou přispívá k nepřehlednosti a nepředvídatelnosti stížnostního řízení. Jestliže chceme důsledně trvat na citované podmínce, neměla by být přípustná změna autoremedurou ani u postavení spoluobviněného.

Jestliže původní usnesení vydal policejní orgán, a to po předchozím souhlasu či na pokyn státního zástupce, je i autoremedura vázána na jeho souhlas.¹⁶⁷ Pokud by stěžovatel podal opravný prostředek přímo u nadřízeného orgánu, nemůže tento rozhodnout rovnou sám, nýbrž právě z důvodu formulace v § 146 odst. 1 tr. řádu je nejprve povinen stížnost postoupit ke zvážení uplatnění autoremedury orgánu prvního stupně a až tehdy nevyhoví-li mu, může státní zástupce či soud stížnost projednat. Orgán prvního stupně před postoupením věci žádné rozhodnutí o nevyhovění navrhované autoremeduře nevydává, vyčká pouze na uplynutí lhůt k podání stížnosti všem oprávněným osobám.¹⁶⁸

Pokud by orgán shledal argumenty stěžovatele za relevantní a vyhověl by jim, jeho nové usnesení může oprávněná osoba nadále napadnout stížností, neboť jde povahou o rozhodnutí orgánu prvního stupně. Tento již druhý opravný prostředek však musí být obligatorně postoupena druhostupňovému orgánu bez možnosti předchozí samo nápravy.¹⁶⁹

Rekodifikace za účelem zamezení projednávání bagatelních věcí nadřízenými orgány do § 111 odst. 3 nového trestního řádu zavádí ustanovení, dle něhož by proti posouzení stížnosti státním zástupcem či předsedou senátu ve formě autoremedury nebylo možné brojit v případech peněžitých plnění nepřevyšujících 10.000 Kč. Jedná se dle mého názoru o rozumný návrh, k přezkoumání rozhodnutí jinou osobou, než která usnesení vydala došlo, funkce opravných prostředků tak byla naplněna a nemám za to, že by bylo možné toto ustanovení zneužít v neprospěch obviněných.

¹⁶⁷ *Výkladové stanovisko NSZ č. 11/2000 Stížnost proti rozhodnutí podle § 159 odst. 1 tr. řádu – autoremedura* [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/vykladovavstanoviska/stanoviska-z-trestniho-prava-procesniho/>

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 1779–1781.

Významnější přínos pro praxi by však novelizace mohla mít, jestliže by bylo orgánu prvního stupně umožněno rozhodnout ve formě autoremedury právě v těch případech, kdy sice dochází ke změně práv jiné strany řízení, avšak nikoliv v částce vyšší, než jak je v § 138 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku stanovena škoda nikoliv nepatrná. Taková úprava by byla využitelná zejména v případech vad usnesení o obhajném, znalečném, či zajištění majetku, kde se dle mého názoru stížnosti podávají velmi často. To by na příkladu znamenalo, že jestliže původně bylo obhájci přiznáno na náhradě nákladů právního zastoupení 30.000 Kč, ale soudce na základě stížnosti advokáta sezná, že mu vyšší soudní úředník nesprávně nepřiznal odměnu za nahlédnutí do spisu, nemusel by kvůli částce 1.500 Kč za úkon a 300 Kč za paušální režim spis zasílat nadřízenému soudu, nýbrž by sám vydal usnesení, kterým přizná obhájci náhradu 31.800 Kč, aniž by proti takovému usnesení mohl odsouzený podat ve smyslu § 11 odst. 3 nového trestního řádu stížnost.

7.2. Příslušnost ve věcech dle § 146a tr. řádu

Jelikož je zohledněno, že právo na osobní svobodu a právo vlastnit majetek představují zcela zásadní oblasti základních ústavních garancí, je proti usnesením vydaným policejním orgánem či státním zástupcem stanovena další výjimka z devolutivního principu v kombinaci se zvýšeným důrazem na promptnost řešení věci.

Jestliže orgán prvního stupně plně nevyhoví stěžovateli autoremedurou, musí do pěti pracovních dnů věc taxativně vymezenou v § 146a tr. řádu postoupit k soudu, u něhož je činný státní zástupce, který rozhodnutí vydal, nebo který věc dozoruje v případě usnesení policejního orgánu. Ústavní soud v roce 2015 řešil výklad obratu „*v jehož obvodu je činný státní zástupce*“, neboť státní zástupce krajského státního zastupitelství má fakticky dānu působnost i v okresech jeho kraje. Pokud by však o pořádkové pokutě v případě dozorovaném krajským státním zástupcem rozhodl okresní soud, coby soud přípravného řízení dle § 26 tr. řádu, došlo by k porušení práva na zákonného soudce.¹⁷⁰

Pokud je usnesení vydáno státním zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, jedná se o jeden z mála případů, kdy je dána věcná příslušnost Nejvyššího soudu rozhodovat o jiném než mimořádném opravném prostředku.

Veškeré případy v § 146a tr. řádu umožňují oprávněné osobě v případě zamítnutí jí podané stížnosti svůj návrh ve vymezených lhůtách opakovat. Jelikož policejní orgán i státní zastupitelství

¹⁷⁰ LATA, Jan. (sp. zn. III. ÚS 1518/15) Příslušnost soudu k rozhodování o stížnosti proti uložení pořádkové pokuty. *Státní zastupitelství*. roč. 2016, č. 3.

vedou věc po celé řízení pod jednou spisovou značkou, bude o něm rozhodovat téměř vždy až na personální změny a případné vyloučení pro podjatost tatáž osoba. Naopak na soudu, jemuž je v případě nevyhovění autoremedurou věc postupována, má návrh, byť již po páté směřovaný proti stejnému usnesení o zajištění majetku, v přípravném řízení spisovou značku Nt vždy odlišnou. Dle rozvrhu práce a nápadu může být tedy stížnost přiřazena pokaždé jinému soudci, a tedy potenciálně i osobě s odlišným názorem. Právě z tohoto důvodu se lze setkat se strategií některých obhájců opakovaně podávat shodné stížnosti bez nových argumentů. Takový postup zcela jistě zatěžuje soudní soustavu, nicméně jelikož i soudy si jsou vědomy, že jejich rozhodnutí není konečné, dle mé zkušenosti nevěnují jeho odůvodnění přílišnou snahu.

Tato úprava co do výjimky z rozhodování nadřízeným orgánem zůstává zachována. Rekodifikace však zamýšlí zavést příslušnost tzv. soudce pro přípravné řízení. K rozhodnutí o např. pořádkové pokutě uložené státním zástupcem vrchního státního zastupitelství tak již nebude věcně příslušný vrchní soud, nýbrž soud okresní, neboť jen u něho budou tito soudci působit. Výjimkou bude dle § 14 odst. 3 nového trestního řádu usnesení nejvyššího státního zástupce, proti němuž bude stížnostní řízení vedeno u Krajského soudu v Brně, nikoliv u Nejvyššího soudu jako je tomu nyní.

Důvodová zpráva argumentuje specifíkem rozhodovací agendy – hospodářské soutěže, cenných papírů a burzovního práva, avšak tato témata jsou na základě § 15 jednacího řádu¹⁷¹ předmětem rozhodovací činnosti především vrchních státních zastupitelství, neboť právě ony jsou příslušné k doзору.¹⁷² Souhlasím s tím, že tyto oblasti jsou specifické a je vhodné delegovat rozhodování o stížnostech na vyšší stupně soudní soustavy. Domnívám se však, že usnesení o zajištění věcí, majetku a pořádkové pokuty předvídané v současném § 146a tr. řádu budou vydávána přímo nejvyšším státním zástupcem zcela výjimečně, neboť by muselo nejprve dojít k vyloučení státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství pro jím udělený pokyn. Jedná se tak o naprostou výjimku, což se o přímém rozhodování státních zástupců vrchních státních zastupitelství říci nedá.

Na základě této skutečnosti proto navrhuji, aby nad rámec příslušnosti Krajského soudu v Brně pro rozhodnutí nejvyššího státního zástupce byla zavedena též příslušnost Městského soudu

¹⁷¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

¹⁷² Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>. Str. 204.

v Praze a Krajského soudu v Ostravě-pobočce v Olomouci pro usnesení státních zástupců vrchních státních zastupitelství.

Proti prodloužení současné pětidenní pořádkové lhůty k rozhodnutí na 15 dnů nemám výhrad, jelikož stejně jako 3denní lhůta pro podání stížnosti, ani tato soudu neumožňuje dostatečné seznámení se se všemi důvody.

7.3. Řízení o stížnosti před orgánem druhého stupně

Po případné pomoci s odstraněním vad stížnosti dojde k zaslání spisu orgánu příslušnému k rozhodnutí. Jestliže je k projednání stížnosti příslušný soud, bude vyjma některých případů vazebního stíhání o stížnosti rozhodovat v neveřejném zasedání, neboť se uplatní subsidiární pravidlo dle § 240 tr. řádu. Shodně jako shora rozvedený přístup Ústavního soudu k okamžiku oznámení usnesení, je i toto na první pohled jednoznačné pravidlo relativizováno. Přestože je tedy neveřejná forma zasedání v souladu se zákonem, může její uplatnění vyústit v porušení ústavně garantovaných práv obviněného.

Toto pojetí je patrné z nálezu Ústavního soudu ze dne 26.08.2010, sp. zn. III. ÚS 608/10, kterým bylo stanoveno, že: „rozhoduje-li soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova, může (...) napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout dle § 283 písm. d) jen (...) ve veřejném zasedání.“

Na základě navazující judikatury, zejména pak sjednocujícího stanoviska pléna Ústavního soudu byl citovaný přístup upřesněn.¹⁷³ Pokud stížnostní soud přehodnocuje důkazy, které mají vliv na jeho právní závěry, aniž by je prováděl za účasti stran řízení bez jejich možnosti vyjádřit se k nim a navrhnout protiargumenty, porušuje tím právo na spravedlivý proces.¹⁷⁴ Naopak jestliže v rámci opravného řízení soud setrvává na závěrech napadeného rozhodnutí, nelze mu vytýkat porušení zásady kontradiktornosti, ústnosti a veřejnosti, neboť forma neveřejného zasedání je pro rozhodování o stížnosti zákonem výslovně předpokládána.¹⁷⁵

I přes důvěru v justici nelze zcela pominout přirozenou lidskou povahu preferovat řešení představující menší práci. Dokážu si představit, že v těch případech, kdy stížnostní soud v napadeném usnesení shledá vady, ovšem takové, které nebudou způsobilé vyústit ve změnu výroků, bude motivován je přehlédnout, aby mohl rozhodnout od stolu, namísto toho, aby jen pro

¹⁷³ Stanovisko Ústavního soudu ze dne 25.09.2018, sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18

¹⁷⁴ Lze odkázat též na usnesení Ústavního soudu ze dne 12.11.2014, sp. zn. I. ÚS 2942/14.

¹⁷⁵ K tomuto blíže usnesení Ústavního soudu ze dne 01.02.2016, sp. zn. I. ÚS 2518/15 a dále též usnesení ze dne 09.08.2016, sp. zn. II. ÚS 3348/15.

dodržení práva obviněného vyjádřit se k zamýšlenému odchýlení se od odůvodnění nařídil veřejné zasedání. Takovým postupem se však vytrácí širší význam opravných prostředků, díky nimž má být sjednocována judikatura a dosaženo zjištění správného stavu věci.

Tento výklad je dle bodu 34 zmíněného stanoviska Ústavního soudu uplatnitelný navíc pouze za předpokladu, že účastníci měli možnost, aby jejich věc byla v prvním stupni projednána za jejich přítomnosti, ústně a veřejně, neboť pouze tehdy bylo zajištěno právo obviněného na osobní obhajobu. Toto paradigma však ze své podstaty nemůže být naplněno v případech, kdy je usnesení vydáno policejním orgánem či státním zástupcem. Domnívám se, že by tak nebyl zcela lichý argument obhájců, jestliže by se i v případě rozhodování proti usnesením o vazbě domáhaly projednání věci ve vazebním zasedání, tedy ve veřejné formě, ačkoliv by mělo jít o případ vymezený v § 73d odst. 3 tr. řádu, u něhož tato povinnost ze zákona nevyplývá.

Samotná stížnost nemusí obsahovat žádné odůvodnění.¹⁷⁶ Pokud však argumenty podání rozvádí, je povinností stížnostního orgánu náležitě se vypořádat s konkrétními námitkami, pokud jsou způsobilé ovlivnit jeho rozhodnutí. Jestliže by byl proveden pouze obecný přezkum usnesení z hlediska správnosti všech výroků a řízení předcházející napadenému usnesení, ačkoliv podání stěžovatele bylo nadřízené instanci dostupné, došlo by k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.¹⁷⁷

Revizní princip představený v kapitole o obecné charakteristice stížnosti není dle profesora Šámala uplatňován v žádném jiném demokratickém systému než v České republice. Jeho původ nalézáme v SSSR, na základě jehož vlivu byl převzat i do našeho právního řádu.¹⁷⁸ Ani když tak mělo být činěno za účelem dosažení absolutní objektivní pravdy, nikdy nebylo reálné zajistit přezkum všech výroků včetně jejich absence, všech skutků, všech osob, o nichž bylo rozhodnuto ani správnosti řízení, které rozhodnutí předcházelo. Obzvláště pak nikoliv se zásadou ofiциality zavazující stížnostní orgán přihlídnout ke všem potenciálním nedostatkům a chybám, aniž by byly vůbec vytýkány.¹⁷⁹

Princip je velmi výhodný pro obviněného neznalého práva, méně však pro přezkumný orgán, který v rámci řízení o stížnosti vychází pouze ze spisového materiálu. Jestliže však obviněný sám nespécifikoval, v čem by mohl být problém napadeného usnesení, nemusí být tento

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.07.2016, sp. zn. 8 Tz 25/2015.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 30.06.2015 sp. zn. I. ÚS 494/15.

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*, s. 271.

¹⁷⁹ JESTŘÁB, Miloš. *Zásada objektivní pravdy v trestním řízení. Acta Universitatis Carolinae, Iuridica Monographia XXXVII/1981*. Univerzita Karlova, Praha 1981, s. 19.

nedostatek patrný ani pro přezkumný orgán. Stačí, aby potenciální pochybnost směřovala k otázce, která nebyla dosud předmětem rozhodnutí vyšších instancí a lze pak jen stěží předpokládat, že by se orgán činný v trestním řízení z vlastní iniciativy bez výzvy stěžovatele zamýšlel rozvíjet právní vědu. Přezkumný orgán se tak dle doktora Pipka zpravidla pouze obecně odkáže na zákonné ustanovení o provedeném plném přezkumu, bez toho, aniž by mu materiálně vyhověl.¹⁸⁰

Za specifické je v řízení o stížnosti nutné považovat situaci, kdy po vydání usnesení o zastavení trestního stíhání obviněný do 3 dnů od oznámení podle § 172 odst. 4 tr. řádu či v soudním stadiu podle § 257 odst. 3 tr. řádu prohlásí, že trvá na projednání věci. Jestliže proti usnesení o zastavení současně podá stížnost, nepokračuje se v řízení, dokud není o této stížnosti rozhodnuto.¹⁸¹ Jestliže by řádnému oprávněnému prostředku vyhověno nebylo, vydá orgán usnesení o pokračování v trestním stíhání, přestože usnesení o jeho zastavení nadále zůstává v platnosti a nedochází tedy k jeho zrušení.¹⁸²

Cílem této úpravy je umožnit obviněnému projednat jeho věc veřejně před soudem a očistit své jméno.¹⁸³ Z morálního hlediska pro něj může být odlišné, zda státní zástupce nepokračuje ve stíhání, protože jde o promlčený skutek, nebo protože se vůbec nestal či jej nespáchal právě on. Obviněný může své prohlášení o trvání na projednání věci vzít zpět kdykoliv až do nabytí právní moci rozhodnutí ve věci samé zpět, v důsledku čehož usnesení o zastavení trestního stíhání nabude účinnosti. I pokud by své prohlášení zpět nevzal, může být rozsudkem shledán vinným, nemůže mu však být uložen trest (§ 227 tr. řádu). Na straně druhé nadále riskuje uložení ochranného opatření či povinnosti k náhradě škody, a tedy i nákladů trestního řízení.¹⁸⁴ Z tohoto důvodu se statisticky jedná o zcela výjimečně uplatňovaný institut.¹⁸⁵

¹⁸⁰ PIPEK, Jiří. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech (Revizní princip)*. Praha: Univerzita Karlova, 1988, s. 310–311.

¹⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 1., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 211.

¹⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.10.1999, sp. zn. 4 Tz 149/99

¹⁸³ VANTUCH, Pavel, ed. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 392.

¹⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 2., § 157 až 314a. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2822–2825.

¹⁸⁵ Výkazy soudů a státních zastupitelství. In: *Česká justice – infodata* [online] [cit. 16.06.2024]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>

7.4. Způsoby rozhodnutí o stížnosti

Poté, co orgán vyloučí okolnosti pro odmítnutí stížnosti z hlediska přípustnosti, lhůt, oprávněných osob a jimi učiněného vzdání se práva podat stížnost, případně zohlední-li její zpětvzetí, rozhodne o její důvodnosti usnesením podle § 119 tr. řádu.¹⁸⁶

Jestliže shledá vady, usnesení případně jeho dotčenou část kasací (§ 149 odst. 3 tr. řádu) zruší, případně společně se zrušením věc vrátí orgánu prvního stupně k doplnění (§ 149 odst. 1 písm. b) tr. řádu). Pokud by k tomu byly splněny podmínky, může na podkladě spisového materiálu sám rozhodnout, ale jedná se o spíše výjimečné situace (§ 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu). Z důvodu zrychlení řízení se stejně jako u odvolání proto navrhuje posílit apelační princip, kdy v případech vad usnesení pouze z hlediska absence či neúplnosti výroku má rozhodnout sám, není-li vyžadováno rozsáhlejší doplnění dokazování. Novinkou má být dle § 20 nového trestního řádu i možnost rozhodnutí vrátit k doplnění bez jeho zrušení.

Právní názor, s nímž je zrušené rozhodnutí vraceno, je pro orgán prvního stupně závazné (§ 149 odst. 6 tr. řádu), stejně jako je tomu i v případě ostatních opravných prostředků. Jeho nerespektování může vyústit v kárné řízení soudců a státních zástupců, případně v disciplinární postih příslušníků policejního orgánu, a proto je zvláště důležité pečlivě odůvodnit záměrné odchýlení se od něj. Nutně tedy neplatí, že co stanoví nadřízený orgán, musí orgán prvního stupně do svého rozhodnutí převzít, u soudců to tak vzhledem k jejich vázanosti pouze zákonem a mezinárodní smlouvou ani být nemůže (čl. 95 odst. 1 Ústavy). Jako relevantní důvod pro nerespektující rozhodnutí lze uvést objektivně nesprávné interpretování skutkových zjištění orgánem druhého stupně či odchýlení se od konstantní judikatury.

Velmi specifické je řízení o stížnosti proti usnesení o vazbě dle § 74 odst. 3 tr. řádu, kdy je vrácení věci k novému projednání výslovně vyhrazeno na závažné vady rozhodnutí. Jedná se tak o zvláštní situaci, kdy se nadřízený soud domnívá, že vzetí obviněného do vazby, případně jeho další držení v ní je správné (v opačném případě by stížností obviněného v celé šíři vyhověl a rozhodnutí bez dalšího zrušil), nicméně zjištěný skutkový stav vykazuje natolik závažné nedostatky, které stížností orgán není způsobilý napravit, aniž by převzal roli nalézacího soudu. Do vydání opětovného rozhodnutí orgánu prvního stupně musí být obviněný propuštěn z vazby,¹⁸⁷ což zejména u koluzních a útěkových důvodů neguje význam jakéhokoliv dalšího omezování

¹⁸⁶ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ Dagmar, GRIVNA Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*, s. 669.

¹⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*, s. 957.

osobní svobody, neboť během doby na svobodě může obviněný zmařit řízení, jemuž mělo být zabráněno. Na stejném principu není u stížností ve vazebních věcech přiznán odkladný účinek.

Jak již bylo zmíněno shora, přezkumný orgán je vázán zásadou zákazu zhoršení postavení obviněného, nikoliv však poškozeného. Pokud státní zástupce výslovně ve svém podání nespecifikuje, že stížnost činí v neprospěch obviněného, nemůže přezkumný orgán, nehledě na pochybení či nová skutková zjištění jakýmkoliv způsobem postavení obviněného zhoršit. Vočka dle mého názoru zcela pregnantně upozorňuje na riziko spojené s takto absolutizovaným širokým pojetím.¹⁸⁸ Zákaz *reformationis in peius* sice chrání práva obviněného, nicméně ve svém důsledku potlačuje zásadu materiální pravdy vyplývající z § 2 odst. 5 tr. řádu, neboť přezkumný orgán nemůže v neprospěch obviněného alterovat skutkový stav popsany ve výrokové větě napadeného rozhodnutí, přestože zjistí důvodné pochybnosti o jeho pravdivosti.

Taková úprava má pak na základě § 134 občanského soudního řádu¹⁸⁹ přímé negativní důsledky v případě nároku poškozeného uplatňovaného v občanskoprávním řízení, kdy soud je nucen vycházet z nesprávného právního i skutkového stavu, přestože byla příležitost napravit jej stížnostním orgánem.

Jelikož je podání stížnosti právem a nikoliv povinností, měla by oprávněná osoba zvážit veškeré důsledky se stížností spojené a neměla by být automaticky ochráněna jen v důsledku nečinnosti státního zástupce. Z těchto důvodů se přikláním k omezení zákazu *reformationis in peius* obviněného na výrok o trestní sankci a náhradě škody, nicméně tyto jsou součástí rozsudku, nikoliv usnesení, a proto se jimi v této práci blíže nezabývám. Veškeré další okolnosti včetně právní kvalifikace a popisu skutku by však měly být dle mého názoru zejména s odkazem na revizní přezkum způsobilé nápravy.

Naproti tomu i pokud je projednáván opravný prostředek podaný pouze státním zástupcem v neprospěch obviněného, je stížnostnímu orgánu dle judikaturních závěrů umožněno rozhodnout též výlučně ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede, a to i přestože se na místě vzdala práva opravného prostředku.¹⁹⁰ Přestože je tento postup *in favorem defensionis* známý mezi právníky, pro obecnou veřejnost, která bude usnesení napadat častěji než oni, může být překvapivý. Za

¹⁸⁸ VOČKA, Vladimír. Problematika právní úpravy a trestněprocesní praxe principu zákazu reformace in peius. *Trestněprávní revue*. roč. 2007, č. 7, s. 201.

¹⁸⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁹⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 30.01.2013, sp.zn. Tpjn 303/2012.

vhodné proto považují jeho výslovné zakotvení v rámci společných ustanovení o opravných prostředcích, jak je navrhováno v připravovaném novém trestním řádu.

Kritizována je terminologická nepřesnost forem rozhodnutí o stížnosti. Zatímco formální vady jiných opravných prostředků vyústí v jeho odmítnutí, v případě negativního stanoviska je přezkumný orgán nucen stížnost zamítnout, ačkoliv tento pojem bývá spojován s meritorním přezkumem, který v daném případě neproběhl. Kvituji proto rozlišení mezi odmítnutím a zamítnutím stížnosti v navrhovaných § 17 a § 18 nového trestního řádu spojených s možností stížnost odmítnout již orgánem prvního stupně. Je však nutné poznamenat, že pokud si osoba proti odmítnutí stížnosti orgánem prvního stupně podá stížnost, musí stížnostní orgán rozhodnout jak o správnosti usnesení o odmítnutí, tak o meritu původního opravného prostředku (§ 19 odst. 4 nového trestního řádu).

Důvodová zpráva¹⁹¹ v této souvislosti upozorňuje na usnesení Nejvyššího soudu,¹⁹² které deklaruje, že pokud by mělo být opravnému prostředku z části vyhověno, je nepřípustné usnesení doplnit druhým výrokem o odmítnutí či zamítnutí zbývající části podnětu. Již samotným zrušením části rozhodnutí je totiž implicitně konstatováno, že ve zbytku se návrhu nevyhovuje. Cílem je stížnostní orgány odradit od vydávání částečně zamítavých, a tedy vnitřně rozporných rozhodnutí.

Okamžikem oznámení usnesení, jímž se předchozí usnesení mění, nebo stížnost proti němu zamítá, dochází k nabytí právní moci, neboť jde o rozhodnutí státního zástupce či soudu ve druhém stupni (§ 140 odst. 1 ve spojení s § 141 odst. 2 věta druhá tr. řádu).

¹⁹¹ Důvodová zpráva k zvláštní části návrhu nového trestního řádu: In: REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>. Str. 205.

¹⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.06.2020, sp. zn. 5 Tdo 324/2019

Závěr

Přestože pro projednání stížnosti je relevantní zejména trestní řád, orgány činné v trestním řízení se nemohou opomenout řídit ani EÚLP. S ohledem na současnou nedostatečnou zákonnou úpravu lze bohužel velmi kriticky nahlížet na výklad stížnostního řízení Ústavním i Nejvyšším soudem. Obecné soudy se stále častěji potýkají s nutností respektovat jejich názor, ačkoliv odporuje zdánlivě jednoznačnému gramatickému výkladu zákona.

Jelikož však řízení o stížnosti na rozdíl od ostatních opravných prostředků neprobíhá vždy před soudem, mohou takto naznačená úskalí klást nepoměrně vysoké nároky na policejní orgán, tvořený převážně z osob bez právního vzdělání. Stejně tak ale v jejich důsledku mohou být kráceny osoby, proti nimž se řízení vede, neboť i ony by se za účelem uplatnění veškerých svých práv měly vzdělávat nejen o ustanovení trestního práva ale též o nejnovější judikaturu Ústavního soudu a ESLP. Za takového stavu pak nemám za to, že interpretace ustanovení s odkazem na zásadu práva na spravedlivý proces je skutečně ku prospěchu osoby, proti níž se řízení vede, neboť do jisté míry zakládá nepředvídatelnost práva a zvyšuje nerovnost mezi osobami zastoupenými obhájcem a osobami, které si jej z finančních důvodů dovolit nemohou, ani nejsou shledány důvody pro jeho ustanovení *ef offo*.

Z toho důvodu velmi kladně hodnotím snahy o rekonstrukci, které některé nedostatky napravují, přestože se domnívám, že ne všechny jsou s ohledem na ponechání většinové části současných ustanovení koncepční.

Ve výše uvedených kapitolách bylo mým cílem nejprve na základě historického exkurzu objasnit, že dnešní řízení o stížnosti má své kořeny již v úpravě z roku 1873. Tzv. Glaserův řád soudu trestního byl účinný až do roku 1950 a ve značném rozsahu zformuloval základní principy, na nichž úprava řádných opravných prostředků stojí dodnes. Tehdejší zmateční stížnost, kterou bylo možné napadnout rozhodnutí soudu učiněných v přelíčení s sebou pojila právo repliky druhé strany. V navrhovaném §8 lze tedy shledat kontinuitu, přestože původní lhůtu k vyjádření zkracuje z 8 dnů na 5. Současné diskuze také navrhují přiklonit se k omezenému uplatňování zákazu změny k horšímu, která by shodně jako v roce 1873 zamezovala změnit rozhodnutí pouze v otázce trestu.

Řízení o stížnosti nebylo zásadně odlišné ani v zákoně z roku 1950 a 1956. Dnes účinný trestní řád prošel řadou novelizací, vyjma rozšíření okruhu oprávněných osob, zavedení § 146a tr. řádu a konsensuálních způsobů řešení věci však nejde o reformaci v pravém slova smyslu.

Jelikož právo na opravný prostředek není zakotveno v Ústavě ani v Listině, je zcela zásadní úprava v čl. 2 odst. 1 protokolu č. 7 k EÚLP, navazující na čl. 14 odst. 5 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Úprava EÚLP a její výklad ESLP kladou nicméně na orgány činné v trestním řízení zvýšené nároky, neboť samotná znalost národního právního řádu může být v mnoha případech zcela nedostačující.

Ve druhé části práce jsem vysvětlila, že dle Engelovských kritérií nelze právo na opravný prostředek omezit pouze na situace, kdy zákonodárce jednání označuje za trestný čin, nýbrž je nutné zohlednit i závažnost ukládané sankce. V souvislosti s případem JUDr. Jana Grosama jsem odprezentovala hlavní argumentační linii ESLP, který shledal naši úpravu kárného řízení za odporující právu na spravedlivý proces. V tomto kontextu jsem proto podrobila kritice i navrhovanou novelizaci zákona, která nejenže vytýkanou absenci nezávislosti ani dojmu nestrannosti rozhodujících osob nenapravuje, nýbrž tyto otázky dále prohlubuje.

Následně jsem představila výjimky, kdy se nelze opravného prostředku domáhat, neboť se jedná o případy méně závažných trestných činů, rozhodnutí vydaných nejvyšší soudní instancí nebo pokud byl zprošťující rozsudek soudu prvního stupně na základě odvolání státního zástupce změněn na rozsudek odsuzující. K poslední jmenovanému jsem rozvedla důvody, proč i přes oporu v EÚLP neshledávám zavedení této možnosti při zachování ostatních ustanoveních o řízení před Nejvyšším soudem za reflektující právo na přístup k soudu včetně práva na projednání věci veřejně a s osobní účastí.

Po obecném představení významu a uplatnitelnosti stížnosti jsem nastínila zásady, s nimiž je spojena, zejména ve zkratce rozvedla omezený revizní princip, kterým se odlišuje od všech ostatních prostředků, vázaných na stěžovatelem vymezený okruh přezkumu, či nejednotně přiznávaný suspenzivní účinek, závislý na povaze usnesení, proti němuž směřuje. I vzhledem ke vzrůstajícím výhradám advokátů na extrémně nízké odměny za obhajobu *ex officio* jsem uvedla konkrétní částky, které za sepsání stížnosti náleží a apelovala na nutnost změny.

Cílem čtvrté kapitoly bylo rozlišit, že zatímco usnesení policejního orgánu jsou napadnutelná vždy, v případě soudu a státního zástupce tak musí stanovit vždy přímo zákon. Zaměřila jsem se na judikaturu Ústavního soudu, která za rozhodnutí soudu v prvním stupni považuje veškeré případy rozhodování o vazbě, vyloučení člena senátu pro podjatost a ukládání peněžitých pokut, kdy velmi kladně hodnotím zamýšlené zakotvení těchto výjimek přímo do nového trestního řádu.

Ačkoliv předmětem odborných diskuzí nebývá otázka, zda by bylo vhodné umožnit přezkoumatelnost usnesení Nejvyššího soudu, na základě příkladu polského ústavního zakotvení a mé zkušenosti jsem poskytla důvody, proč by tomu tak být mělo. Navrhla jsem proto ustanovení, které by umožnilo diskreční rozhodnutí na základě analogie s § 31 tr. řádu.

V souvislosti s prohlášením viny a označením skutečností za nesporné vzešlo již několik akademických otázek k možnosti posouzení obsahu či průběhu jejich uplatňování. I k těmto jsem se vyjádřila, neboť se stávají běžnou částí projednání věci před soudem a jejich řešení by i vzhledem k závažnosti dopadů jejich uplatnění mělo být zakotveno přímo v zákoně. Představila jsem i stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství ke změně koncepce usnesení o zahájení trestního stíhání a vyslovila otázku nad důvodností takové úpravy, jestliže možnost přezkumu má zůstat zachována, pouze se změní způsob samotného sdělení obvinění.

V trestním řádu máme sice formulováno obecné pravidlo o dotčených osobách a subjektech, které k rozhodnutí učinily zákonem předvídaný podnět, nicméně při posouzení oprávněnosti k podání stížnosti má vždy přednost úprava konkrétního usnesení, proti němuž by stížnost měla směřovat. Pokud usnesení nebude oznámeno všem oprávněným subjektům, dochází k založení překážky nabytí právní moci, nebo dokonce i k nezákonnosti navazujících rozhodnutí. Je proto zvlášť důležité správně posoudit, kdo je osobou dotčenou, přestože k tomu zákon neposkytuje příliš vodítek. Postavení poškozeného bylo významně posíleno novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. a i Ústavní soud ustanovení zdánlivě svědčící pouze obviněnému vykládá v jeho prospěch.

Upozornila jsem na plánované rozšíření situací, kdy by bylo možné žádat o navrácení lhůty k podání opravného prostředku a došla k závěru, že pokud by obviněný sám způsobil mimořádnou událost, v důsledku níž došlo k promeškání 3 dnů, je na místě umožnit poškozenému podat stížnosti i proti usnesením, jimiž se trestní řízení končí, neboť dle mého názoru převáží veřejný zájem na řádné projednání věci.

Vyjádřila jsem se též k zatěžujícímu poučování obviněných, kteří podáním opravného prostředku nemohou zlepšit své postavení, a přesto stížnost z důvodu neznalosti či vzhledem k výslovnému poučení z procesní opatrnosti podají. Navrhla jsem, aby zejména u osob nezastoupených obhájcem bylo ústní i písemné poučení doplněno o vysvětlení § 150 odst. 1 tr. řádu, čímž by mohlo dojít k úbytku těchto opravných prostředků.

Ocenila jsem zamýšlené prodloužení lhůty k podání stížnosti ze tří na osm dnů, neboť se domnívám, že dochází k nadužívání blanketních stížností, kdy se za současných podmínek nelze

vypořádat se všemi argumenty usnesení, a to ani u jednodušších věcí. Nastínila jsem, že tímto krokem by zcela jistě nedošlo k porušení práva obviněného na rychlé řízení, neboť naopak můžeme očekávat zkrácení opravného řízení, jestliže nebude nadřízený orgán vyčkávat uměle prodlužovaným lhůtám. Stejně tak může dojít i ke snížení počtu podaných a následně zpětvzetých stížností, neboť budou realizovány až po pečlivějším uvážení.

Ústavní soud rozlišuje okamžik oznámení usnesení podle jeho obsahu, což bez výslovného zákonného podkladu zakládá nepřehlednost právní úpravy. Ve všech případech, kdy má doručení usnesení jiný než pouze informativní význam, vylučuje počítání lhůty od samotného vyhlášení. Výjimkou jsou případy zachycující doslovné znění úkonu včetně jeho plného odůvodnění v protokolu nebo na záznamovém zařízení. Navrhované sjednocení na dobu doručení opisu usnesení oceňuji právě z důvodu ochrany laických osob.

Naopak zavedení povinnosti označit skutečnosti, důkazy a důkazní prostředky již v řízení před orgánem prvního stupně je u stížnosti vedené revizním principem dle mého názoru zcela v rozporu se zásadou materiální pravdy. Jelikož má stížnostní orgán povinnost přezkoumat zákonnost celého usnesení, jakož i průběh k jeho dosažení vedoucí, a to dokonce aniž by tak stěžovatel výslovně žádal, či aniž by podmínkou podání stížnosti bylo uvedení důvodů stěžovatelem, zhodnotila jsem zamýšlené zavedení koncentrace do trestního řízení v případě usnesení za zcela nekoncepční.

Ocenila jsem opětovně zaváděnou možnost vyjádřit se k podanému opravnému prostředku jiného subjektu jeho zasláním, neboť ne vždy je možné nahlédnout do spisu a podání si opatřit nezávisle na orgánu činném v trestním řízení. Kritičtější, ovšem pořád souhlasný, názor jsem vyjádřila k vyloučení státního zástupce z rozhodování o stížnosti, jestliže k usnesení vydal svůj výslovný pokyn, nikoliv jako je tomu teď i v případě vyslovení souhlasu s úkonem. Přestože v obou případech ztrácí státní zástupce své nestranné postavení, vyzdvihla jsem jeho roli při dozorování přípravného řízení a vedení policejního orgánu, v důsledku čehož s touto novelizací při dodržení materiálního pojetí pokynu souhlasím.

Jelikož se věnuji vyčíslení nákladů obhajného, vyjádřila jsem nespokojenost s aktuální úpravou autoremedury, kterou považuji za nedůvodně striktní, jestliže jí není možné opravit ani zcela zřejmá pochybení. Navíc je uplatňovaná nekonzistentně, když je přípustné rozhodnutí změnit podle dobrodiní spočívajícího v souvislostech, přestože je jím porušena podmínka o zákazu dotčení práv jiných osob, než které stížnost podaly. Rekodifikace navrhuje, aby stížnost proti autoremedurnímu usnesení o stížnosti, přestože je považováno za rozhodnutí v prvním stupni, nebylo možné podat v případech peněžitých plnění nepřevyšujících 10.000 Kč. S tím souhlasím,

nicméně apeluji na umožnění nápravy usnesení orgánem prvního stupně též ve všech případech, kdy by došlo ke změně částky nižší než škody nikoliv nepatrné. Díky takové novelizaci by nebyly nadřizené instance zatěžovány drobnými změnami v rozhodování o obhajněm, znalečném, tlumočném či zajištění majetku.

Poté jsem poukázala na specifika rozhodování ve věcech dle § 146a tr. řádu, jichž se má dotknout podstatná změna věcné příslušnosti soudů. V souvislosti s nově zaváděným soudcem pro přípravné řízení by i v případech usnesení vyšších stupňů státního zastupitelství měl být příslušný vždy okresní soud a pouze u usnesení nejvyššího státního zástupce soud krajský. S takovou úpravou vzhledem ke specifické dozorové působnosti vrchního státního zastupitelství nesouhlasím. Nedomnívám se, že je v možnostech okresních soudů rozšířit jejich nápad o závažnou hospodářskou kriminalitu, cenné papíry a burzovní právo, jestliže k projednání takových případů jsou soudci specializovaní pouze na krajských a vyšších instancích.

V kapitole věnované řízení před orgánem druhého stupně jsem opět vyjádřila kritiku vůči judikatuře Ústavního soudu k formám projednání stížnosti. Jestliže by mělo dojít k přehodnocení důkazů, musí soud nařídit veřejné zasedání, přestože trestní řád předvídá zasedání neveřejné. Pokud však soud setrvá na závěrech napadeného rozhodnutí, může rozhodnout neveřejně. S tímto rozlišováním nesouhlasím, neboť může motivovat stížnostní soud přecházet určité méně závažné vady rozhodnutí, protože jinak by nemohl rozhodnout od stolu.

Neztotožňuji se ani se současným širokým pojetím zákazu *reformationis in peius* a zdůvodnila jsem, proč jsem zastáncem jeho omezení na zákaz zhoršení postavení obviněného z hlediska výroku o trestní sankci a náhradě škody, nikoliv samotného obsahu skutkového stavu a právní kvalifikace. Práci jsem uzavřela řešením nekonceptní terminologie odmítnutí a zamítnutí stížnosti a možnosti orgánu prvního stupně rozhodnout o odmítnutí stížnosti.

Z uvedeného shrnutí vyplývá, že přestože se rekodifikace řízení o stížnosti na první pohled podstatně nedotýká, jednotlivé nuance v obrazech mohou mít v praxi zásadní vliv. Ačkoliv nový trestní řád důsledně respektuje judikaturu ESLP i Ústavního soudu, našla jsem v něm několik nedostatků, které prozatím zohledněny nebyly. Lze tedy pouze doufat, že jeho obsah bude zástupci obhajoby a orgánů činných v trestním řízení podroben dalším diskuzím.

Seznam použitých zkratek

Důvodová zpráva	Důvodová zpráva k rekodifikovanému znění nového trestního řádu
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů
Listina	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16.12.1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.)
Nový trestní řád	Koncepce právní úpravy nového trestního řádu zveřejněná k datu 14.10.2022
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
Tr. řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Tr. zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

1. BANASZKIEWICZ, Boleslaw. „Soudní řízení je nejméně dvojinstanční." Ústavní norma a její chápání v polské judikatuře. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 2014, č. 4, s. 42. ISSN 1213-5313.
2. BOHUSLAV, Lukáš. Opravné prostředky v řízení o dohodě o vině a trestu. In: GRĚVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 309–316. ISBN 978-80-7676-847-5.
3. BRÁZDA, Jan. Kdy může dozorový státní zástupce zamítnout stížnost obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání. *Bulletin Advokacie*. roč. 2020, č. 4, s. 28. ISSN 2571-3558.
4. ČEP, David. K prohlášení viny, nesporným skutečností a opravným prostředkům. In: GRĚVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 317–333. ISBN 978-80-7676-847-5.
5. DAŇKOVÁ, Markéta. K povinnosti soudu doručit opis stížnosti dle § 146 odst. 2 písm. d) trestního řádu. *Státní zastupitelství*. roč. 2022, č. 1, s. 51. ISSN 1803-7631.
6. DAŇKOVÁ, Markéta. Ke včasnému podání stížnosti v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2021, roč. 2021, č. 4, s. 58. ISSN 1803-7631.
7. DAŇKOVÁ, Markéta. Lhůta k podání stížnosti proti usnesení o vykonání podmíněně uloženého trestu odnětí svobody. *Státní zastupitelství*. roč. 2022, č. 5, s. 55. ISSN 1803-7631.
8. DAŇKOVÁ, Markéta. Lhůta pro odůvodnění blanketní stížnosti ve vazební věci. *Státní zastupitelství*. roč. 2023, č. 4, s. 40. ISSN 1803-7631.
9. DAŇKOVÁ, Markéta. Počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení o vzetí obviněného do vazby. *Státní zastupitelství*. roč. 2021, č. 4, s. 57. ISSN 1803-7631.
10. DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád – Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-600-7.
11. FASTNER, Jindřich. Je proti rozhodnutí soudu o propuštění zadržené osoby na svobodu přípustná stížnost? *Právní rozhledy*. roč. 1998, č. 6, s. 320.

12. FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní - 7., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
13. FENYK, Jaroslav, HAVLÍK, Tomáš, RŮŽIČKA, Miroslav a kol. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu: 1918-2004*. 2., dopl. vyd. vyd. Praha: Beck, 1997. Beckova edice judikatura. ISBN 978-80-7179-880-4.
14. FRGAL, Ondřej. K příslušnosti státního zástupce k rozhodování o stížnosti proti usnesení, které bylo vydáno v trestním řízení na základě pokynu daného při dohledu. *Státní zastupitelství*. roč. 2014, č. 1, s. 58. ISSN 1803-7631.
15. HEIN, Oldřich. K jednotnému výkladu přípustnosti stížností do rozhodnutí o propuštění zadržené osoby na svobodu. *Právní rozhledy*. roč. 1998, č. 12, s. 625.
16. JELÍNEK, Jiří. Uplatnění apelačního a kasačního principu u odvolání. In: GRIVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 45–51. ISBN 978-80-7676-847-5.
17. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – 7. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2023. ISBN 978-80-7502-687-3.
18. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou - 9. aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8.
19. JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. vyd. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-302-5.
20. JEMELKA, Luboš, PONDĚLÍČKOVÁ, Klára, BOHADLO, David. *Správní řád: komentář*. 7. vydání. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-932-7.
21. KLÍMA, Pavel. Vybrané aspekty práva na spravedlivý proces v trestním řízení v recentní judikatuře. *Trestní právo*. roč. 2022, č. 3, s. 23–29. ISSN 1211-2860.
22. KMEC, Jiří. Kapitola XXXIII: Právo na odvolání v trestních věcech (čl. 2 Protokolu č. 7). In: KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech*. 2012. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1398–1401. ISBN 978-80-7400-365-3.
23. KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech*. 2012. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.
24. KOHOUT, Martin. Recepce rakousko-uherského tiskového práva a snahy o jeho novelizaci v období tzv. první republiky. *Časopis pro právní teorii a praxi*. 2009, roč. II., č. 3, s. 109–118.

25. KRATOCHVÍL, Vladimír. Řízení o stížnosti, dočasné odložení trestního stíhání. *Státní zastupitelství*. roč. 2022, č. 4, s. 41. ISSN 1803-7631.
26. KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva: 1945–1989*. Vyd. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.
27. LATA, Jan. Blanketní opravný prostředek – Povinnost soudu vypořádat se s námitkami v řádně doručeném dodatečném odůvodnění stížnosti. *Státní zastupitelství*. roč. 2015, č. 6, s. 65. ISSN 1803-7631.
28. LATA, Jan. (sp. zn. III. ÚS 1518/15) Příslušnost soudu k rozhodování o stížnosti proti uložení pořádkové pokuty. *Státní zastupitelství*. roč. 2016, č. 3, s. 50. ISSN 1803-7631.
29. MULÁK, Jiří. *The Exeptions of the right to appeal in criminal matters under Article 2 of Protocol No. 7 to the ECHR. Czech Yearbook of Public and Private International Law* [online]. Dostupné z: <https://rozkotova.cld.bz/CYIL-vol-13-2022/177/>
30. MULÁK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin advokacie*. 2022, č. 1–2, s. 11.
31. PETRÁK, Miroslav. Ke stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání. *Trestněprávní revue*. roč. 2012, č. 6, s. 26. ISSN 1213-5313.
32. PIPEK, Jiří. *Rozsah přezkoumávání rozhodnutí v trestních věcech (Revizní princip)*. Praha: Univerzita Karlova, 1988.
33. PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního řízení po roce 1990. *Trestněprávní revue*. 2018, roč. 2018, č. 2, s. 18. ISSN 1213-5313.
34. RÁZKOVÁ, Renata. K otázce elektronického podání stížnosti podle trestního řádu. *Bulletin advokacie*. roč. 2016, č. 3, s. 45. ISSN 2571-3558.
35. ŠÁMAL, Pavel. K počátku a k počítání konce lhůty k podání stížnosti z pohledu Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. roč. 2023, č. 3, s. 75. ISSN 1213-5313.
36. ŠÁMAL, Pavel. (Ne)účinné vyšetřování v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*. roč. 2024, č. 1–2, s. 1–13.
37. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní 4. vydání*. C.H.Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.
38. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

39. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád 2., § 157 až 314a. Komentář. 7. vydání. 7. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
40. ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému.* Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1999. ISBN 978-80-85963-89-2.
41. ŠELLENG, Dalibor. Vybrané otázky institutu prohlášení viny v hlavním líčení. *Bulletin advokacie.* roč. 2022, č. 9, s. 29.
42. ŠIMOVIČEK, Ivan. Revizní princip v trestním konání. In: GŘIVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 33–44. ISBN 978-80-7676-847-5.
43. VANTUCH, Pavel, ed. *Obhajoba obviněného. 3., dopl. přeprac. vyd. vyd.* Praha: Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9.
44. VANTUCH, Pavel. Společné řízení, spojení věci a právo obviněného na doručení opisu usnesení. *Bulletin advokacie.* 2020, roč. 2020, č. 5, s. 22. ISSN 2571-3558.
45. VESECKÁ, Renata. K návrhu Nejvyššího státního zastupitelství na zrušení stížnosti proti zahájení trestního stíhání (sdělení obvinění). *Právo a bezpečnost.* roč. 2018, č. 2, s. 14.
46. VOČKA, Vladimír. Problematika právní úpravy a trestněprocesní praxe principu zákazu reformace in peius. *Trestněprávní revue.* roč. 2007, č. 7, s. 201. ISSN 1213-5313.
47. ZÁHORA, Jozef. Právo na odvolanie v trestných veciach ako základné ľudské právo. In: GŘIVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea.. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-847-5.
48. ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Lhůta pro podání stížnosti proti vazebnímu usnesení. *Trestněprávní revue.* 2022, roč. 2022, č. 1, s. 2. ISSN 1213-5313.
49. ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Problematika oznamování usnesení v trestním řízení a podání stížnosti proti němu. In: GŘIVNA, Tomáš, MULÁK, Jiří, BERANOVÁ, Andrea.. *Opravné systémy a opravné prostředky v trestním řízení.* Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 489–494. ISBN 978-80-7676-847-5.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

1. PAPEŽ, Vladimír, Daniela KOVÁŘOVÁ a Roman PREMUS. Předpisy o odměňování advokátů: komentář, (stav ke dni 1.9. 2006) [online] [cit. 10.06.2024]. Praha: Česká advokátní komora Praha, 2006. ISBN ISSN 1210-6348. Dostupné z: <https://docplayer.cz/7939202-Predpisy-o-odmenovani-advokatu.html>
2. PASEKOVÁ, Eva. Anketa: Jste pro zrušení stížnosti proti zahájení trestního stíhání? [online]. 2018 [cit. 12.03.2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/anketa-jste-pro-zruseni-stiznosti-proti-zahajeni-trestniho-stihani/>
3. PASEKOVÁ, Eva. Návrat na vrchní soudy a více členů senátu. Ministerstvo dokončilo změny v kárných řízeních. In: Česká justice [online]. 28.06.2023. [cit. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/06/navrat-na-vrchni-soudy-a-vice-clenu-senatu-ministerstvo-dokoncilo-zmeny-v-karnych-rizenich/>
4. PASEKOVÁ, Eva. Stížnost proti zahájení trestního stíhání by měla být ze zákona vyjmuta, míní NSZ [online]. 2018 [cit. 12.03.2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/06/stiznost-zahajeni-trestniho-stihani-by-mela-byt-ze-zakona-vyjmuta-mini-nsz/>
5. PETŘÍČEK, Libor. K postavení poškozeného v trestním řízení. In: EPRAVO.CZ [online]. 15. 3. 2002 [cit. 22.03.2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-rizeni-22115.html>
6. ODok Portál – VeKLEP – Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Veřejná elektronická knihovna legislativního procesu. [online] [cit. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCT6JUJXY/>
7. ODok Portál – VeKLEP – Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Veřejná elektronická knihovna legislativního procesu. [online] [cit. 17.06.2024]. Dostupné z: <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/pripominky/KORNAYSCMFCN/>
8. Průvodce řízením o ústavní stížnosti | Ústavní soud. In: Ústavní soud [online] [cit. 16.03.2024]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/pruvodce-rizenim-o-ustavni-stiznosti>

9. Rekodifikace trestního práva procesního – Ministerstvo spravedlnosti České republiky – Portál justice. In: Ministerstvo spravedlnosti České republiky [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>
10. REKODIFIKAČNÍ ČTVRTKY. In: Rekodifikační čtvrtky [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>
11. Rekodifikace TR. In: EPRAVO.CZ [online] [cit. 08.06.2024]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/aktualne/rekodifikace_TR
12. Ročenka Nejvyššího soudu 2023. In: Nejvyšší soud [online] [16.03.2024]. Dostupné z: https://nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~Vyrocizpravy,Rocenky~Rocenska_Nejvyssiho_soudu_2023~?openDocument&lng=CZ
13. Výkazy soudů a státních zastupitelství. In: Česká justice – infodata [online] [cit. 16.06.2024]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>
14. Výkladové stanovisko NSZ č. 5/1998 Stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na prodloužení vazby [online] [cit. 28.03.2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/23089/1/2>
15. Výkladové stanovisko NSZ č. 9/1999 Stížnost na postup při prověřování dle § 158 odst. 3 tr.ř. [online] [cit. 13.04.2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/23101/1/2>
16. Výkladové stanovisko NSZ č. 11/2000 Stížnost proti rozhodnutí podle § 159 odst. 1 tr. řádu – autoremedura [online] [cit. 13.04.2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/vykladova-stanoviska/stanoviska-z-trestniho-prava-procesniho/>
17. Výkladové stanovisko NSZ č. 20/2002 Doručování usn. o odlož. věci podle § 159a/1-4 tr.ř. osobám, které se označují za poškozené a jejich oprávnění podat stížnost [online] [cit. 14.05.2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/vykladova-stanoviska/stanoviska-z-trestniho-prava-procesniho/>

3. Seznam použitých právních předpisů

1. Zákon č. 119/1873 Ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního
2. Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého
3. Vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku ze dne 03.08.1944
4. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
5. Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
6. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
7. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
8. Zákon č. 149/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
9. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
10. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů
11. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
12. Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16.12.1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.)
13. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli
14. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
15. Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
16. Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

17. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
18. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
19. Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok
20. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
22. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

4. Seznam použité judikatury

ESLP

1. Rozsudek ze dne 08.06.1976 Engel a ostatní proti Nizozmsku, č. 5100/71
2. Rozsudek ze dne 30.11.2006 Grecu proti Rumunsku č. 75101/01
3. Rozsudek ze dne 30.06.2020 Saquett Inglesias proti Španělsku, č. 50514/1
4. Rozsudek ze dne 23.06.2022 ve věci Grosam proti České republice, č. 19750/13
5. Rozsudek Velkého senátu ze dne 01.06.2023 ve věci Grosam proti České republice, č. 19750/13

Ústavního soudu

1. Nález ze dne 25.03.1998, sp. zn. Pl. ÚS 45/97
2. Nález ze dne 09.07.1998 sp. zn. III. ÚS 86/98
3. Nález ze dne 01.10.1998 sp. zn. III. ÚS 164/98
4. Nález ze dne 07.04.2003, sp. zn. IV. ÚS 613/01
5. Nález ze dne 10.03.2005, sp. zn. III. ÚS 303/04
6. Nález ze dne 05.01.2006, sp. zn. III. ÚS 457/05
7. Nález ze dne 23.01.2008, sp. zn. IV. ÚS 2519/07
8. Nález ze dne 24.04.2008, sp. zn. II. ÚS 234/08
9. Nález ze dne 27.02.2015, sp. zn. I. ÚS 3287/14
10. Nález ze dne 20.04.2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10
11. Nález ze dne 26.08.2010, sp. zn. III. ÚS 608/10
12. Nález ze dne 29.04.2014, sp. zn. I. ÚS 2346/14–I
13. Usnesení ze dne 12.11.2014, sp. zn. I. ÚS 2942/14
14. Nález ze dne 29.10.2015, sp. zn. III. ÚS 3265/14

15. Nález ze dne 30.06.2015 sp. zn. I. ÚS 494/15
16. Nález ze dne 15.09.2015, sp. zn. III. ÚS 1518/15
17. Usnesení ze dne 01.02.2016, sp. zn. I. ÚS 2518/15
18. Usnesení ze dne 09.08.2016, sp. zn. II. ÚS 3348/15
19. Nález ze dne 08.08.2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16
20. Nález ze dne 21.11.2017, sp. zn. I. ÚS 2084/16
21. Nález ze dne 31.05.2018, sp. zn. I. ÚS 3842/17
22. Stanovisko ze dne 25.09.2018, sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18
23. Stanovisko ze dne 29.01.2019, sp. zn. Pl. ÚS-st. 49/18
24. Nález ze dne 16.07.2019, sp. zn. I. ÚS 448/19
25. Usnesení ze dne 24.09.2019, sp. zn. IV. ÚS 2293/19
26. Nález ze dne 12.05.2020, sp. zn. IV. ÚS 905/20
27. Nález ze dne 16.07.2020, sp. zn. IV. ÚS 478/20
28. Nález ze dne 10.05.2021, sp. zn. II. ÚS 498/21
29. Nález ze dne 01.06.2021, sp. zn. IV. ÚS 1163/21

Nejvyššího soudu

1. Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 21.02.1982, sp. zn. Tp 84/82
2. Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 18.02.1988 sp. zn. 11 Tz 1/88
3. Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 15.12.1989, sp. zn. 7 Tz 30/89
4. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 07.09.1990, sp. zn. 3 To 45/90
5. Usnesení ze dne 07.09.1990 sp. zn. 3 To 45/90
6. Usnesení ze dne 27.10.1999, sp. zn. 4 Tz 149/99
7. Stanovisko trestního kolegia ze dne 11.05.1998 sp. zn. Stn 4/98
8. Rozsudek ze dne 20.09.2000, sp. zn. 7 Tz 181/2000
9. Usnesení ze dne 31.10.2001, sp. zn. 5 Tz 249/2001
10. Usnesení velkého senátu ze dne 13.12.2001, sp. zn. 15 Tvo 155/2001
11. Usnesení velkého senátu ze dne 13.12.2001, sp. zn. 15 Tvo 165/2001
12. Stanovisko ze dne 30.01.2013 sp. zn. Tpjn 303/2012
13. Usnesení ze dne 20.07.2016, sp. zn. 8 Tz 25/2015
14. Usnesení ze dne 14.09.2016, sp. zn. 5 Tz 40/2016

15. Usnesení ze dne 31.05.2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017
16. Usnesení ze dne 26.06.2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017
17. Rozsudek ze dne 19.06.2019, sp. zn. 3 Tz 34/2019
18. Usnesení ze dne 30.06.2020, sp. zn. 5 Tdo 324/2019
19. Usnesení ze dne 17.06.2021, sp. zn. 11 Tdo 582/2021
20. Usnesení ze dne 31.08.2021, sp. zn. 4 Tdo 797/2021
21. Rozsudek ze dne 6.10.2021, sp. zn. 4 Tz 63/2021-II
22. Rozsudek ze dne 09.11.2021, sp. zn. 7 Tz 76/2021
23. Usnesení ze dne 19.10.2022, sp. zn. 8 Tdo 910/2022
24. Usnesení ze dne 28.06.2023, sp. zn. 7 Tdo 545/2023
25. Usnesení ze dne 09.08.2023, sp. zn. 11 Tdo 651/2023
26. Usnesení ze dne 26.03.2024, sp. zn. 6 Tdo 273/2024

Nejvyššího správního soudu

1. Rozsudek ze dne 27.11.2012, č.j. 1 As 136/2012-23

Obecných soudů

1. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 02.10.2000 sp. zn. 8 To 517/2000
2. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23.01.2013, sp. zn. 1 Ntd 2/2013

Stížnost v trestním řízení

Abstrakt

Práce na téma stížnost v trestním řízení se zabývá hledisky přezkumu usnesení, představujícího nejčastější formu rozhodnutí v trestním řízení. V sedmi kapitolách autorka rozebírá zákonnou úpravu přípustnosti stížnosti, okruhu oprávněných osob, lhůt i způsobů přezkumu napadeného rozhodnutí, které navazuje na úvodní představení historického vývoje institutu stížnosti a jeho mezinárodní zakotvení.

Pojednání o současných i historických výkladových problémech je průběžně komparováno s navrhovanou rekonstrukcí trestního řádu, požadavkem zachování základních práv obviněných a koncepčností s dosavadní odbornou naukou. Čtenáři je za tím účelem nastíněna vybraná judikatura Nejvyššího a Ústavního soudu, která je kritizována z hlediska jejího odchýlení se od samotného textu zákona, kdy se autorka domnívá, že takový stav vede k nepředvídatelnosti práva a v některých případech může až ohrožovat právo obviněných na materiální obhajobu.

Autorka na základě praktických příkladů apeluje na úpravu nejproblematictějších otázek stížnostního řízení. Zejména se zaměřuje na obtíže rozlišování způsobů oznamování usnesení dle jejich obsahu, blanketní stížnosti, usnesení spojená s konsensuálními způsoby řešení trestních věcí a dopady ingerence státního zástupce na následné přezkoumání rozhodnutí. Důrazně přitom odrazuje od zavedení koncentrace ve stížnostním řízení, která by omezila možnost označovat nové skutečnosti, důkazy a důkazní návrhy již na dobu, kdy je rozhodováno orgánem prvního stupně. Na základě stejných důvodů zpochybňuje i úpravu sdělení obvinění.

Rekonstrukci jako takovou právě s ohledem na zásadní vývoj judikatury oceňuje a považuje ji za jediné řešení nastíněných problémů stížnostního řízení. Domnívá se však, že novelizovány by měly být i jiné než dosud označené aspekty, a proto sama přichází s návrhem jejich změn.

Klíčová slova: opravné prostředky; oznámení usnesení; kasační princip

Complaint in Criminal Proceedings

Abstract

The thesis on the topic of the complaint in criminal proceedings deals with the aspects of the review of the resolution, constituting the most frequent form of the decision in criminal proceedings. In seven chapters, the author analyses the legal regulation of the admissibility of the complaint, entitled persons, time limits and the methods of review of the contested decision, which follows an introduction to the historical development of the institute and its international anchorage.

The discussion of contemporary and past problems of interpretation is compared with the proposed recodification of the Code of Criminal Procedure, the requirement to preserve the fundamental rights of the accused and the conceptuality with the existing expert doctrine. The reader is presented with the case-law of the Supreme Court and the Constitutional Court, which is criticized in terms of its departure from the text of the law itself, where such a situation leads to unpredictability of the law and in some cases may even endanger the right of the accused to a substantive defence.

Based on practical examples, the author urges the regulation of the most problematic aspects of the complaint procedure. In particular, she focuses on the difficulties of distinguishing methods of notification of resolutions according to their merits, the blanket complaint, consensual methods of resolving criminal matters and the impact of prosecutor's interference on the subsequent review of the decision. At the same time, she strongly discourages the introduction of concentration in the complaint procedure, which would limit the possibility of applying novelties to the stage when the decision is made by the first-instance authority. On the same grounds, she questions modification of the decision to initiate criminal prosecution.

She appreciates the recodification as such, precisely in view of the fundamental development of the case-law and considers it to be the only solution to the problems of the complaint proceedings. However, she believes that aspects other than those identified so far should be revised and therefore proposes amendments to them.

Key words: remedial measure; notice of resolution; cassation